

IV කොටස—අධ්‍යාපන, විද්‍යා සහ කලා (G)

1961-1962 මුදල් වර්ෂය සඳහා පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස්තුනගේ පාලන වාර්තාව

ජූලි, 1963

චාල්ස් ගොඩකුඹුරේ, M.A., Ph.D., D.Lit. (ලන්ඩන්)

PART IV—EDUCATION, SCIENCE AND ART (G)

Administration Report of the Archaeological Commissioner for the financial year 1961-62

July, 1963

C. E. Godakumbura, M.A., Ph.D., D.Lit. (London)

ලංකාවේ වාර්ෂිකවිකසයෙහි පිහිටි " රිස්ටර්න් පේපර් මිල්ස් කෝපරේෂන් " හි නිපදවන ලද කඩදසිවල ආණ්ඩුවේ නියමයෙන් ලංකාණ්ඩුවේ මුද්‍රණාලයේ මුද්‍රාපිතයි
කොළඹ මහා ලේකම් ගොඩනැගිල්ලෙහි පිහිටි තැ. පෙ. අංක 500 දරන රජයේ ප්‍රකාශන කාර්යාංශයෙන් මිලදී ලබාගත හැක

PRINTED ON THE ORDERS OF GOVERNMENT AT THE GOVERNMENT PRESS, CEYLON, ON PAPER MANUFACTURED AT THE EASTERN PAPER MILLS CORPORATION, VALACHCHENAI, LEY'ON
TO BE PURCHASED AT THE GOVERNMENT PUBLICATIONS BUREAU, P. O. BOX 500, SECRETARIAT, COLOMBO.

වල/Price : 3.45

තැපැල් ගාස්තුව/Postage : -/50

“කෙටුම්පත” ලැබුණ දිනය
“Copy” received } 16.4.63.

ඉදිරි පත්‍ර යැවූ දිනය
Proof sent } 31.5.63

ඉදිරි පත්‍ර ආපසු ලැබුණ දිනය
Proof returned } 19.6.63

ප්‍රසිද්ධ කළ දිනය
Published } 15.7.63

ලංකා පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව

1961-1962 මුදල් වර්ෂය සඳහා පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස්තැනගේ පාලන වාර්තාව

අප රටේ පැරණි ස්ථානයන් බොහෝමයක් මහජනයාගෙන් වැඩිකොටසක ආගම හා බැඳී පවත්නා හෙයින් ඒ පිළිබඳ පුරාවිද්‍යා කටයුතු කරන්නට යෑමේදී විද්‍යාවේ පමණක් නොව ආගමේද අවශ්‍යතාවයන් සිහිතබාගෙන කටයුතු කළයුතු වෙනවාය. එසේ වුව ද ආගමේ හා විද්‍යාවේ අවශ්‍යතාවයන් එකිනෙකට පටහැනිවෙන අවස්ථාද ඇති වෙනවාය. මේ වාර්තාවේ විස්තර වන අවුරුද්ද තුළදී අපේ රාජකාරියේදී විද්‍යාවත්, ආගමත් යන මේ දෙකේ අවශ්‍යතාවයන් සතුටුදායක ලෙස සපුරාලීමු යි සිතමු.

පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාර

අනුරාධපුරයේ

කටුගෙයි උඩ තට්ටුවේ මැටි හා ලෝහ වස්තු අභිනවයෙන් තැණූ ප්‍රදර්ශන අල්මාරිවල තැබුවා.

පහත සඳහන් පුරාවස්තු අවුරුද්ද තුළ කටුගෙට එක්කලා:—

(අ) පොළොන්නරුවේ සිව දේවාලයක කළ කැණීමකින් ලැබුණු ලෝකඩ පිළිම හෘතවත් ලෝකඩ වස්තු (1960 වර්ෂයේ පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස්තැනගේ පාලන වාර්තාවේ පිටු 23 සිට 28 දක්වා බලන්න.)

නිදන් සොරුන්ගෙන් පරිස්සම් කිරීමට කොක්ඇබේ (සිතියම අංක ජී. 1/24) නම් ස්ථානයක වළලා තිබුණු බුදුරුවක්. අඩි 3 අඟල් 8ක් උසැති මේ හිටපිළිමය සුදුගලින් නිම වුවකි.

(ආ) මහකනදරාවෙහි තිබී සම්භවුණු වාමුණ්ඩා මුර්තියක්. මේ රූපය හමුවූ තැනට නුදුරුව, දේවාලයක අවශෙෂද තියෙනවා. (සජනමාතෘ ගණයට අයත් රූප කීපයක් මීට කලින් මහකනදරාවෙහි තිබී හමුවී ඇත).

(ඉ) විහාර හල්මිල්ලාවේ පුරාණ විහාරයට අයත් පේකඩ හතරක් හා පනාවිටියේ අම්බලමෙන් අස්කළ ලී කැටයම්.

(ඊ) (මයිරාවතී කෝරළේ) දැනට නමැති ගමේ කුඹුරක තිබී සම්භවුණු ඔත් බුදුපිළිමයක්. රතු තිරුවානා ගලින් නෙලන ලද මෙහි ගිල්ලු නෙත්‍රයුග්මයක් කිබිනැයි පෙනේ. උස අඟල් 11 යි (I ඡායාරූපය).

(උ) අළුතෙන් ලැබුණු පුරාවස්තූන් 1962 මාර්තු මාසේ ප්‍රදර්ශන කලා. මොනරාවිල දිසාවේ විසින් මරදන්කඩවල ජනානන්ද පුරාණ විහාරයට පූජාකළ පාත්‍රයක්, වටාපහක්, ගද යුදයක්, නල්පහක් හා රෙදි කීපයක්, එකී විහාරාධිපති ගරු සිද්ධාර්ථ ස්වාමීන්ද්‍රයෝ ප්‍රදර්ශනය සඳහා කටුගෙට දුන්නා.

ශිලාලිපි ශාලාව

ශිලාලිපි ශාලාව කාල පරිච්ඡේද අනුව කොටස් හතරකට බෙද අමුතුවෙන් පිළියෙල කලා. මේ අළුත් ක්‍රමය සෙල්ලිපි ඉගෙන ගැනීමට ආශා ඇති අයට මහත් පහසුවක් වේ යැයි සිතනවා.

මෙසේ අළුතෙන් සකස් කළ සෙල්ලිපිහල, සංස්කෘතික කටයුතු පිළිබඳ ගරු ඇමතිතුමා මාර්තු මස 18 වෙනිදා විවෘත කලා.

රුවන්වැලි සෑයේ කටුගෙය

“ නාරන්විට සුමනසාර සෙල්කැටයම් පුරාවිද්‍යාගෙය ” යන නමින් රුවන්වැලිසෑයට දකුණින් පිහිටුවන ලද අතිනව කෞතුකාගාරය, අනුරාධපුර සංරක්ෂණ මණ්ඩලයේ සභාපතිතුනුගේ ඉල්ලීම පිට කෞතුකාගාර නිලධාරිතැන සංවිධානය කළා. රුවන්වැලිසෑයට අයත් ගෛලමය පුරාවස්තු තැන්පත්කරණලද ඒ කෞතුකාගාරය, සාංස්කෘතික කටයුතු පිළිබඳ අමාත්‍යවර ගරු මෙමුත්තපාල සේනානායකතුමා ජූලි මස 22 වෙනිදි විවෘත කළා.

දැදිගම

කෞතුකාගාරයෙහි පිලි දිරාපත්වී තිබුණු නිසා ඒ සියල්ල ඉවත් කොට ඒ වෙනුවට අළුත් පිලි දැමීමා.

මෙතෙක් කෞතුකාගාරයෙහි දෙරවල් ඇතුළත් අගුල්ලන්තට තිබුණේ සොයිබලින් පමණි. මෙය අපරිස්සම් නිසා ඒවාට ඉබියතුරුද සවි කළා. තවද හිරුළියෙන් වාතාශ්‍රයක් සඳහා බිත්තිවල තැනින් තැන තබා ඇති සිදුරුවලින් කෙනෙකුට රිංගා ගැනීමට නොහැකි වන පරිදි යකඩකුරු සවි කළා.

දඹදිව ගමන

මෙය ලියන අප 1961 දෙසැම්බර් 12 වන දින සිට 1962 ජනවාරි 8 වන දින අතර කාලය රාජකාරි වෙනුවෙන් දඹදිව ගත කළා. ඒ ගමන ගියේ විශේෂයෙන් නවදිල්ලියේ දෙසැම්බර් 12 වන දින සිට 20 වන දින දක්වා පැවැත්වුණු ආසියානු පුරාවිද්‍යා සම්මේලනයට සහභාගිවෙනු සඳහාය. දෙසැම්බර් 24 වෙනි දින සිට 27 වෙනි දින දක්වා බරණැස් නුවර පැවැත්වුණු පැරණි කාසි හා පදක්කම් පිළිබඳ සම්මේලනයට සහභාගිවුණා. ඉතිරි කාලය ගත කළේ ඔරිසාවේ රත්නගිරිය හා උදුගිරිය ද ආන්ද්‍රා රටේ අමරාවතී, බත්කිපොරොලු, ඡන්ගයපෙන හා නාගර්ජුන කොණ්ඩය ද ආදි පැරණි තැන් බැලීමටයි.

ප්‍රකාශන හා ප්‍රසිද්ධ කථා

“ එප්‍රග්‍රැපියා සෙයිලනිකා ” නම් ඉංග්‍රීසි ලංකා සෙල්ලිපි සංග්‍රහයේ තවත් කොටසක් (V වන පොතේ II කාණ්ඩය) සුදුසාම් කොට රජයේ මුද්‍රණාලයාධිපතිට යැව්වා. මෙහි පළමු ශොධ්‍යාපත්‍ර කියවා ඉවරය.

ආසියානු පුරාවිද්‍යා සම්මේලනයේදී “ සිංහල වාස්තු විද්‍යාවේ අංගයක් වූ බුදුපිළිම ගෙය ” යන මැයෙන් අපි කථාවක් පැවැත්තුවා. මේ කථාව සම්මේලනයේ කටයුතු විස්තර සමග පළවෙනවා ඇති. 1962 ජනවාරි මාසේ 6 වන දින මදුරාසියේ රජයේ කෞතුකාගාර කථා ශාලාවේදී “ පොළොන්නරුවේ ලෝකඩ පුරාවස්තු ” යන මැයෙන් දකුණු ඉන්දියාවේ පුරාවිද්‍යා සංගමය ඉදිරියේදී අපි කථාවක් පැවැත්තුවා.

මීට ඉහත මුදල් වර්ෂයේදී පළවූ අපගේ පහත නම් කෙරෙන ලිපි එම වර්ෂයේ වාර්තාවේ සඳහන් නොවූ බැවින් ආධුනිකයන්ගේ ප්‍රයෝජන සඳහා මෙහි සඳහන් කළ යුතුය :—

- (1) සංස්කෘතික කටයුතු පිළිබඳ දෙපාර්තමේන්තුවේ ආධාර ඇතුළු ලංකාවේ කලා මණ්ඩලය මගින් පළවෙන කලා සභරාවේ 2-4 වන කලාපයන්හි “ සිංහල නාට්‍යය හා වාදනය ” යන මැයෙන් සිංහලෙන් ලියූ ලිපි තුන හා පස්වන කලාපයේ “ විසිතුරු අම්බලමක් ” යන මාතෘකාවෙන් ලියූ ලිපිය.
- (2) “ පොළොන්නරුවේ ලෝකඩ පුරාවස්තු—1960 ” යන මැයෙන් රාජකීය ආසියාතික සංගමයේ (ලංකා ශාඛාවේ) සභරාවේ පළවුණු ලිපිය.

මෙසේම 1960 ඔක්තෝබර්-නොවැම්බර් කාලයේ සොයාගත් “ පොළොන්නරුවේ ලෝකඩ පුරාවස්තු ” පිළිබඳව අප පැවැත්වූ කථාවන් සඳහන් කළයුතුයි. මේ කථාව රාජකීය ආසියාතික සංගමයේ (ලංකා ශාඛාවේ) මෙහෙයීමෙන් කොළඹ කෞතුකාගාර කථාශාලාවේදී 1961 ජූනි 23 දින පැවැත්තුවා.

දෙපාර්තමේන්තුවේ කේන්ද්‍රස්ථානවල කළ වැඩ

අනුරාධපුරය

සමාධිපිළිමයට ආවරණයක්

අනුරාධපුරයේ සමාධිපිළිමයට අනුරාධපුර සංරක්ෂණ මණ්ඩලය විසින් ආවරණයක් සාදනු ලැබ ඇත. මේ වැඩ සඳහා සැලැස්මවල් හා වැඩ ප්‍රමාණවල් පිළිබඳ ගණන් මිණුම්ද සපයන ලද්දේ මේ දෙපාර්තමේන්තුවෙන්ය.

කැණීම

ජේතවනාරාමයේ නැගෙනහිර දෙරටු පාද ප්‍රසිද්ධ පාරද වෙනස් කළාය. පැනඹ මාවත අසල පැරණි ගොඩනැගිල්ලේ කැණීම් වැඩ තරමක් දුරට කරගෙන ගිය නමුත් දැනට එහි තවමත් මිනිසුන් වෙසෙන නිවාස අස්කරන තුරු කැණීම් වැඩ නවත්වන්නට සිදුවුණා.

කිස්සාරාමය හරහා ඇති ජලනල පාදගෙනයනවා. ලෝවාමහාපායේ සිට මෙම ජලනල පාද සැලැස්මවලටද ඇතුළත් කළාය.

“ රත්සීමාලකයේ ” කැණීම්වලදී සතුටුදායක ප්‍රතිඵල ලැබුණා. පෙනෙන්ට කිබුන ප්‍රධාන පඩි පෙළේ සිට දෙපැත්තට අඩි 300ට වඩා දිග පැරණි කළුගල් තාප්පද ඊට යාව හුනුබදමෙන් ලිස්තර බේරා ඇති ගඩොල් බැමිද, පඩිපෙල කීපයක්ද, ජලනල කීපයක්ද, පැරණි සෙල්ලිපියක්ද පැසුණා. මෙම කැණීම් වැඩ තවම අවසාන නැත.

තහවුරු කිරීම

අභයගිරි දඟබිමවට ඇතුළුවන ප්‍රධාන දෙරටු පිළිබඳ දකුණු පඩිපෙල ජරාවාසව කිබුණා. මෙහි ගල් ආදිය බොහෝ ඇතට පෙරලි විසිවී තිබීමෙන් ඒවායේ නියම ස්ථාන සොයා ගැනීම පිණිස සැලකිය යුතු වියදමක් දැරීමට සිදුවුණා. 1961 අවසානයේදී මෙම ගොඩනැගිල්ලේ ගල් ගලවා, ඊට පෙර සටහන් කරගත් සැලසුම් අනුව අංක යොදා තහවුරු කළා. සම්පූර්ණ ගොඩ නැගිල්ලද දෙපස අඩි 28ක් පමණ පළල ඇති පඩි දෙපේලියද අවසන් කළා. මෙහි පූර්ණයට 8ක්ය. ඒවා තැන්පත් කරතිබුන ආසනවලට අයිති ගල් අඩු නියා ගඩොලින් පාදම් බැඳීමට සිදුවී තියෙනවා. කොරවක් ගල් 4 ද ගඩොලින් බැඳීමට තීරණය කළා. දෙරටුවේ කුළුණු ඇඳහැර සිටුවා දෙපස පැරණි ගඩොල් බැමිද පාද ප්‍රකෘතිමත් කරගෙන යනවා.

ප්‍රකෘතිමත් කළ දකුණු දඟබ, මහල් උයන, ගෙඩිගේ සහ නුවරවැව යන තැන්වල පැරණි බැමිවල වල්පැලැටි ගලවා කුස්තුර වසාගෙන යනවා. මෙයින් නුවරවැව ගොඩනැගිලි සහ ගෙඩිගේ වැඩ අවසානය.

නඩත්තුව

ප්‍රධාන සිද්ධස්ථානවලට ළඟාවීමට අධිපාරවල් කීපයක් සුද්ධකර පවත්වා ගෙන යාම සහ ස්ථාන අවට ශුද්ධ පවිත්‍ර කිරීමද දිනපතාම කරගෙන යනු ලැබේ.

ස්ථාන නැරඹීමට පැමිණෙන මහජනයාගේ දනගැනීම පිණිස විස්තර සහිත දැන්වීම් පුවරු, ශුද්ධනගරයේ ප්‍රධාන ස්ථානවල සවිකිරීමට විධි විධාන යොදා ගෙන යනවා.

වෙනත් වැඩ

දෙපාර්තමේන්තුවේ මධ්‍යම කර්මාන්තශාලාවක් අනුරාධපුරයේ ඇතිකිරීම සඳහා පළමු පියවර ගත්තා. අවුරුද්ද තුළදී පහත සඳහන් වැඩ කර්මාන්තශාලාවේ කළා :-

- (1) සෑම පැරණි ස්ථානයකටම සංඥාපුවරු සැදීම.
- (2) පුරාවිද්‍යා වැඩට අවශ්‍ය සුළු ආවුඩ සැදීම හා පාවිච්චි වන ආවුඩ අළුත්වැඩියාකිරීම.

කටුගෙයට අළුතෙන් එක් කළ ගොඩනැගිලි වර්තමාන අවශ්‍යතාවයන්ට සුදුසුවනසේ වෙනස් කර කටුකොහොල් හැරෙව්වා.

මිහින්තලය

ප්‍රතිසංස්කරණය

මිහින්තලේ මහසෑයේ ප්‍රතිසංස්කරණ වැඩ වනිගසිංහ හා පුත්‍ර සමාගම 1961 ඔක්තෝබර් 1 වෙනිදා පටන්ගත්තා. 1961 දෙසැම්බර් 14 වෙනිදා මෙහි ප්‍රතිසංස්කරණ වැඩ බාරව වැඩ පිළිබඳ ලිපිකරු තනතුරට, කලින් ප්‍රසිද්ධ වැඩ දෙපාර්තමේන්තුවේ හිටි ඩබ්ලිව්. ඇම්. ඩී. ජේ. ප්‍රනාන්දු මහතා තාවකාලිකව පත්කරගන්නා තුරු මේ වැඩ, දෙපාර්තමේන්තුව වෙනුවෙන් බලාගත්තේ මිහින්තලේ ඉන්නා දෙපාර්තමේන්තුවේ නිලධාරියාය.

දැනට තිබෙන හැටියට මේ ප්‍රතිසංස්කරණ වැඩ නියමිත දිනට හමාර නොවන හැඩයි. එහෙත් අවශ්‍ය අමතර වැඩ කොටස් හමාරකොට දැන් දැනටමත් වැඩ පටන් ගෙනය. වැලි ගඩොල් ආදී බඩු මුද්‍රණට ඇදීම සඳහා කප්පි ක්‍රමයක් යොදාලාය. ප්‍රතිසංස්කරණයේදී දැනටමත් කටය නිවැරදිව ගැනීම සඳහා අඩි 70ක් පමණ උස වානේ අවවුචක් සැලුවාය.

කැණීම

ඉඳිකටුසෑබීම වටේ බැමීම කැණ පැදුවා.

තහවුරු කිරීම

ඉහත සඳහන් බැමීම තහවුරු කරගෙන යනවා. දැනට අඩි 66ක් දුරට වැඩ නිම කරලාය.

පොළොන්නරුව

කැණීම්

1957නේ මහා ගංවතුරට රන්කොත් වෙහෙරේ අංශයක් කඩා වැටීම නිසා එහි දකුණු දෙරටු වටත් බස්නාහිර දෙරටුවටත් අතර පේසා ගඩොලින් සහ පසින් වැසී තිබුණා. මෙහි ගඩොල් කැබලි මුහු පස් කියුබ් 300 ගණනක් ඉවත් කර යටවී තිබුණ පේසා පැදුවා.

මෙම කැණීමෙන් ගලින් කළ බුදුපිළිමවල කැබලි කීපයක් ලැබුණා. අංක 5 දරන සිව දේවාලයේ පුරාණ ලිදක් පැදුවා. එහි තිබී කැබලිති රාශියක් හා ඇටකටු කැබලි වගයක් ලැබුණා.

තහවුරු කිරීම

“ මින්නේරි දේවාලය ” යි කියන ප්‍රදේශයේ පිහිටා ඇති ප්‍රීතිදානක මණ්ඩපයේ ගඩොල් බැමීමට ඇතැම් සභාන ගවයන් පැරීම හා වර්ෂාව නිසා අන්තිම ගඩොල්වරිය තෙක් විනාශවී තිබුණා. මෙහි වූ බැමී සියල්ලම යළිත් ගොඩනගා ශක්තිමත් ලෙස තහවුරු කළා.

මෙම ප්‍රීතිදානකමණ්ඩපයට නුදුරින් ඇති ශිවදේවාලයේ එක අංශයක් ඵරාබැස ප්‍රධාන ගොඩනැගිල්ලෙන් වෙන්වී තිබූ නිසා මෙම කොටස යථා තත්ත්වයට ගෙන ගොඩනැගිල්ල සම්පූර්ණයෙන්ම තහවුරු කළා.

පොළොන්නරුවේ පැරණි ගොඩනැගිලිවල බිත්තිවල ගඩොල් යම්කිසි හේතුවක් නිසා සිඝ්‍රයෙන් ක්ෂයව යෑම දැන් වික කලක සිට අපට දුෂ්කරතාවයක්ව තිබෙනවා. කුඩා සතෙකු නිසා සිදුවන්නේයැයි පෙනෙන මෙම විනාශය වලක්වන්නට මාර්ග සොයන ගමන් හොඳටම දිරු ගඩොල් අස්කර වෙන ගඩොල් දැමියයුතු වුණා. ලංකාතිලකයේත් ටුපාරාමයේත් තිවංක පිළිම ගෙයින් දිරාපත්ව ගිය ගඩොල් ඉවත්කර නැවත එම කුහරවලට ගඩොල් වද්දවා පොළවේ සිට අඩි 10 ක් පමණ උසටම බිත්ති තහවුරු කළා.

පැරණි ගොඩනැගිලි අතුරින් ඉතා හොඳ තත්ත්වයක තිබෙන ටුපාරාමයේ වහලේ පිපිරීමකින් ඇතිවී තිබුණ සිදුරු වසා විහාරය ඇතුළට වතුර කාන්දුවීමද වැළැක්කුවා. එහෙත් ගොඩනැගිල්ලේ තත්ත්වයන් පැරණිකමත් අනුව බලනකල මේ කරදරය නැවතත් මතුවෙන්ට පුළුවනැයි හිතෙනවා.

කාලයාගේ ඇවෑමෙන් හා අවි-වැසි-සුළං ආදියෙන් පීඩාවීමෙන් පැරණි ගොඩනැගිලිවලට ඇතිවන ආපදාවන් පුළුවන් තරම් පමා කරන්නට හැකි හැම උත්සාහයක් ගන්නා මුත් එවැනි අනර්ථය සම්පූර්ණයෙන් වලක්වන්නට බැරිය.

නෝපාවැවේ පිහිටි සීතල මාළිගයෙහි බැමිවල වැවී තිබුන ගස් පැලෑටි සියල්ල ප්‍රවේසමින් ඉවත් කර ඉතිරි මුල් විනාශ කිරීමට ගස් මරණ ද්‍රවයක් පාවිච්චි කළා. මෙම මාළිගයේ බිමට දමනලද බදම පුපුරා කැඩීයාම වළක්වා සියලු බැමි තහවුරු කළා. මෙය මීට පෙර තහවුරු කළ ස්මාරකයක් වුවත් පරාක්‍රමසමුද්‍රයේ රැළ වැදීමෙන් මේ ගොඩනැගිල්ලේ අවශේෂ බොහොම අබලන්වෙලා තිබුණා.

රත්කොන්වෙහෙර ප්‍රතිසංස්කරණය මේ මුදල් වර්ෂයේ අන්තිම මාසය වන සැප්තැම්බර් 14 දින ආරම්භ කළා.

සාහාය අලංකාර කිරීම

දෙමළමහාසාය භාන්පසවූ කුඩා කැලය කපා මුල් උදුරා එය අවට අධිපාරක්ද කපා නරඹන්නන් ගේ සිත් යොමුවන සේ මනාව එළිපෙහෙලි කළා.

සිද්ධසාහා ඇති සියලු තන්හි බැමි අසල උදඵඟා බැමිවල පැලෑටි උදුරා අවට ප්‍රදේශය ශුද්ධපවිත්‍රව තැබුවා. තහනම් ඉඩමේ පාරවල් හා අධිපාරවල් හොදට ශුද්ධකර තැබුවා.

පිටතින් ලැබුණු පුරාතන ද්‍රව්‍ය

ශ්‍රමදන ව්‍යාපාරය යටතේ සෝමාවතියට පාරක් කැපීමේදී සොයාගන්නාලද පුරාණ ගඩොල් කීපයක්ද, මැටිපහනක කැබලිද පොළොන්නරුවේ දියාපතිතුමන් පොළොන්නරුවේ පරීක්ෂක තැනට බාරදුන්නා.

සිහිරිය

කැණීම්

සිහිරියට යෑමට තිබුණු පැරණි පාර පිට අගල හරහා ගිය තැන දියඅගල පැදීම සඳහා කැණීමක් කළා. එතැන පරණ පස්බැමිමේ, මතුපිට පොළවෙන් අඩි 2යි අහල් 6ක් යට ගලින් කළ කාණු දෙකක් පැදුණා. මේ කාණුවෙන් දියඅගලේ දෙපැත්ත සම්බන්ධ කෙරෙනවා. 1962 අගෝස්තු 28 වන දින, මේ ස්ථානයෙන් මලබැඳුණු තඹකාසි 5ක් ලැබුණා. මේවා තවම සුද්ධ කර නැති නමුත් බැඳුබැල්මට සිහිරිය ඉතා දියුණුව තිබුණු කාලයට අයිති සේ පෙනෙනවා. මේ කැණීමෙන් පස් කියුබ් 140ක් පමණ අස් කළා.

තහවුරු කිරීම

දිය අගලේ මැදින් වූ පස් බැමිමේ පැතිවල පැරණි කාලයේ දීම අතුරුණ ලද කළුගල් බොහෝ දුරට එසේම තිබුණා. වෙනස්ව තිබුණු තැන්වල අවශ්‍ය ලෙස නිවැරදි කළා. මේ ගල් ලැයිසමේ පිට කෙළවර දෙකේ හැඩයෙන් දිය අගලේ පස්බැමිමේ හැඩය ගැනීමට හෝඬුවාවක් ලැබුණා. මේපස්බැමිත් දැන් සාදා බිබැලි ගසා ඉවරය. මෙහි ඇතැම් තැන හුහක් පස් පුරවන්ට සිදුවුණා. සිහිරිගලටත්, පවුර තුළ මණ්ඩපවලටත් අතර කොටසේ කියුබ් 4ක පමණ ගඩොල් වැඩ කළා.

සංරක්ෂණය

සිහිරියේ සියළුම තහනම් ඉඩම් ද, සියළු පැරණි ගොඩනැගිලි ද පාරවල් හා අධිපාරවල් ද නිසි ලෙස තබා ගන්නා.

වෙනත් වැඩ

සිගිරිගලට යෑමට සාදාගෙන යන අළුත් පාරේ වැඩ තවත් දුරට කළා. පැරණි පාර තිබුනේ කොහෙන්දැයි කීමට සාධක මේ තාක් නැත. එහෙත් අළුත් පාර පිටඅගල මැදින් යන්නේ පැරණි පාර එකී අගල හරහා ගිය තැනින්මයි. පාරේ බෝක්කා තුනකට අත්තිවාරම් දැමීම පිණිස කැණුවා. රවුම් පාරේ දකුණු දොරටුව අසල කුඩා පොකුණේ පිටාරයට දමා තිබුණු බෝක්කුව කැඩී වාහන වලට යන්ට එන්ට බැරිවුණ හෙයින් මේ බෝක්කුව අළුතෙන් තැනුවා.

මැණික්දෙණ (සැලැස්ම 1)

තහවුරු කිරීම

අපේ පසුගිය වාර්තාවේ සඳහන් වටදාගෙයි තහවුරු කිරීමේ වැඩ පිරුවා.

සංරක්ෂණය

මැණික්දෙණ තහනම් ඉඩමක් පැරණි ගොඩනැගිල්ලක් නිසියාකාර පවත්වා ගන්නා.

යාපහුව

කැණීම

නැගෙනහිර දොරටුවට කිට්ටු සරානායක පැරණි ඇතුළු අගල කැණුවා. මෙතෙක් කල් ඇතුළු පවුරේ නැගෙනහිර පැත්තෙන් ඇතුළු වන්නට පාර තිබුනේ ඒ බැමීම කැඩුණු තැනකිනි. මේ කැණීමෙන් ලැබෙන පස් පුරවා පුරාණයේදී පාර තිබුණු තැනින්ම පාර හදන්නට කටයුතු කරගෙන යනවා.

තහවුරු කිරීම

කලින් පවත්ගෙන තිබුණු පැරණි දළදා ගෙයි සොපානයේ වැඩ මේ අවුරුද්දේත් කළා. 1957 මාසා වැගිවලින් අබලන්වූ කොටස දැන් සාදා හමාරවෙන්නට ආසන්නය. තහවුරු කර තිබූ කොටසේ ගල් පැරණි තිබුණු නියම තැන්වලට පැමිණීමේ හේතුවෙන් පඩිපෙළ ගලවා සවිකරන්නට වුණාය. මේ වැඩිය දැන් කරගෙන යනවා.

පළමුවන මාළකයේ පළමු පඩිපෙළත්, එහි ආධාර බැමීමක් ගලවා තහවුරු කරගෙන යනවා. “තානාපති මන්දිරය” යි කියන ගොඩනැගිල්ලේ අවට පොළව මට්ටම් කළා.

යාපහුවේ කැණීම් හා තහවුරු කිරීම් වැඩ විස්තර වශයෙන් පසුව පළවෙවි.

වෙනත් වැඩ

යාපහුවේ සඳීර කම්කරු නිවාසවල වැඩ දැන් හමාර වීගෙන යනවා.

පෙරියකුලම (වෙල්ගම් වෙහෙර)

කැණීම්

අපේ පසුගිය වාර්තාවේ සඳහන් කළ උතුරු ප්‍රාකාර බැමීම තහවුරු කිරීම සඳහා තවත් කැණීම් කළා. 1961 නොවැම්බර් මස 1 වෙනි දින මෙතැනින් රූපකම් ඇති සිත්ගන්නා ගල් කැබලිලක් ලැබුණා. එය කැටයම් කළ පසු දෙවිටකට කැඩී ඇති හෙයින් සම්පූර්ණ නැහැ. කැඩී වෙන්වුණු

කැබැලි සොයාගන්නට කළ උත්සාහයෙන් වැඩක් වූනේ නැහැ. මේ ගල මුලින් දළ වශයෙන් හතරැස්ව මුලු පමණක් රවුම්ව තිබුණා සේ පෙනෙයි. ශෙෂව ඇති කොටස වැඩිම අයම් විතරින් අහල් 4 x 4 1/4 ය.

මේ කැටයමේ ප්‍රධාන රූපය වශයෙන් මධ්‍යයේ ඇත්තේ ධ්‍යානි මුද්‍රාවෙන් වැඩහිදිනා බුදුරුවක්ය. බුදුරුවේ සිරස භාත්පස පසුබිමෙන් යන්තමට ඔසවා ඇති වටයකින් ප්‍රභාමණ්ඩලය නිරූපනය කෙරෙනවා. මේ ප්‍රභාමණ්ඩලයට ඉහළින් බෝධියක් සේ ගත හැකි ගස් මුද්‍රනක අතුය. බුදුරුවේ දෙපැත්තේ ආවර්ණවකාරයින් දෙදෙනෙක්ය. බුදුරුවේ නැහැය හුඟක් ගෙවීලා වගේ පෙනෙනවා. බුදුරුවේ කන් උරහිස් ලඟට දිගය.

බුදුරුව වමන පැත්තේ රූපයේ නිසේත් කුඩා කොටසක් හැර ඉතිරි කොටස කැඩීලාය. මේ රූපයේ අතේ අල්ලාගෙන තියෙන්නට ඇතැයි සිතන කොළ අත්තක් ගලේ මුද්‍රන දක්වා විහිදෙන්නේ ඒ රූපය හිස සිසාරාය. සම්පූර්ණයෙන් මෙන් ශෙෂව ඇති ආවර්ණවකාර රූපය අනුව බලන කළ මෙකී රූප දෙකම හිටගෙන ඉන්නා රූප වෙන්ට ඇති. බුදුරුවේ දකුණු අත පැත්තේ රූපයේ දකුණු කකුල දනහිසෙන් නැඹීලාය. වම් අත ඉහට දීලා ය. දකුණු අතේ මලක් හෝ පොහොටටු පොකුරක් හෝ ඇත. මේ රූපයේ කකුල් දෙකේ පහළ කොටස් නැහැ. මුහුණෙන් පතුරක් ගැලවීලාය (II ඡායාරූපය).

මේ ගල පරීක්ෂා කළ බනිජ විද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ කීරණය අනුව මෙය, ලංකාවට පිටතින් ගෙනා ගලකි. මේ ගල දැන් අනුරාධපුරයේ කටුගොට යවා ඇත.

තහවුරු කිරීම

උතුරු දොරටු ගොඩනැගිල්ලත්, ආධාර බැම්මේ කොටසකුත් තහවුරු කළා.

සංරක්ෂණය

තහනම් ඉඩමුත් ඒවායේ පාරවලුත් හොඳාකාර තබාගන්නා.

දැදිගම

තහවුරු කිරීම

සුනිසරවෙතියේ තහවුරු කිරීමේ වැඩ නවදුරටත් කළා. අවුරුද්ද තුළදී ගල් කියුබ් 216ක් ප්‍රවේශමින් ගලවා පැරණි බැම්මේ තිබුණු අසුරටම් සවිකළා.

සංරක්ෂණය

සුනිසරවෙතියේ තහවුරු කළ කොටසද තහනම් ඉඩමද හොඳට තබන්න කළා.

පඬුවස්තුවර

තහවුරු කිරීම

පවුරේත්, මාළිගාවේත්, දාගැබේත්, අනික් ගොඩනැගිලිවලත්, ගඩොල් බැම්මවල පැලෑටි ගලවා කුස්තුර පාදා බහාම කැව්වා.

සංරක්ෂණය

තහනම් ඉඩමින්, පැරණි ගොඩනැගිලින්, ඒවාට යෑමට ඇති පාරවලින් සුද්දෙන් තැබුවා.

කිරියාය

කැණීම

තහවුරු කිරීමට සූදානම් වශයෙන් අවුරුද්ද තුළ පහත සඳහන් කැණීම් කළා:—

- (1) පඩි 277ක සොපානයක්.
- (2) වටදාගෙයි මලුවට ඇතුළුවන තැන ගොඩනැගිල්ල.
- (3) වටදාගෙයි මලුව වටේ ඇති ප්‍රාකාරයෙන් අඩි 300ක් වූ ගරාවැටුණු කොටස.

තහවුරු කිරීම

ඉහත සඳහන්වූ සොපානයක් වටදාගෙයි මළුවට ඇතුළුවන තැන ගොඩනැගිල්ලක් තහවුරු කළා.

අනිත් වැඩ

මේ ස්ථානයේ කම්කරුවන්ට ස්ථිර ගොඩනැගිලි තැනීමට පටන්ගත්තා.

රාජාංගණය (III ඡායාරූපය—සැලැස්ම II)

කැණීම

රාජාංගනයේ වටදාගෙය මීට පෙර කැණ පාදා තිබුණුමුත් තහවුරු කිරීම සඳහා නැවත කණිනිනට වුනා. පළමු කැණීමෙන් පසු වටදාගෙය වටේ පස් හුහක් එකතුව තිබුණ. මේ කැණීමෙන් පස් කිප්පබ් 20ක් පමණ අස් කළා.

තරම්ක් විශාල ගල්කුට්ටියක් ඉහළින් පෙරළී වටදාගෙයි තහවුරු කිරීමේ වැඩ කරන්නට බැරි තරම් ලහ තිබුණා. මෙය වටදාගෙට ලහ වැඩි නිසා වෙඩි දමා පුපුරවන්නට ඉඩ තිබුනේ නැහැ. ඒ නිසා එය කුළුගසා කඩන්නට සිදුවුණා.

වටදාගෙයි නැගෙනහිර හා දකුණු පැතිවල වටේ බැමීමේ ගල් ගලවා අත්තිවාරම පිහිටි ගලෙන් පටන් නොගන්නා තැන්වල පොළව කැණුවා.

තහවුරු කිරීම

වටදාගෙයි දාගැබ ගලවා එහි ගල්, මුලින් තිබුණු සේ තැබුවා. මුලින් තිබුණු මට්ටම සොයා ගත්තේ ගොඩනැගිල්ල පිහිටිගලෙන් පටන්ගෙන ඇති තැන්වල පහත සිටි මිණුම් ගැනීමෙන් හා වෙනත් සාධක අනුසාරයෙනි.

වටදාගෙයි වට බැමීමේ නැගෙනහිර හා දකුණු පැතිද ඒ දෙපැත්තේ දොරටුද තහවුරු කළා. අත්තිවාරමේ කළුගල්, සිමෙන්ති කොන්ක්‍රීට් තට්ටුවක් උඩ තබා ඊට උඩින් ආ බඩගල්වලට පිටුපසින් කොන්ක්‍රීට් යෙදුවා.

සංරක්ෂණය

තහනම් ඉඩමත්, ගොඩනැගිලින්, අඩිපාරවලින් හොඳ තත්ත්වයෙන් තැබුවා.

පදවිය (සැලැස්ම III)

ගවේශණය හා කැණීම

උතුරු මැද පළාතේ පුරාණ පදනම්වල නගරය තිබුනේ පදවිවල යයි දැන් හැඳින්වෙන ධනාවාසිය අසලයි. එකොළොස්වන සියවසේ සොළි ආක්‍රමණයේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් මේ වැව අවට ඇති බොහෝ ගොඩනැගිලි අතර හා ඒවායේ මට්ටමෙන් ඉහල ශිව දේවාලවල අවශේෂයන් ඇත.

1892 වර්ෂයේ දී ප්‍රථම පරීක්ෂණයට භාජන කරන ලද (හත්වන ප්‍රගති වාර්තාව, 1896යේ XIII වන සැසි වාර්තාව) දිය අගලකින් වටවුණු බිම් පෙදෙසක් මේ අවුරුද්දේ නැවත එලිපෙහෙලි කර පරීක්ෂා කළා. මේ පෙදෙසට හත්වැනි ප්‍රගති වාර්තාවේ ලිංහන්මොරගොඩයයි කියන නමුත් මෙහි ගඩොලින් බඳින ලද පැරණි ලිං දහයක් තියනවාය. නැට්ටුවන් හතර දෙනෙකු ගෙන් යුත් කණ්ඩායමක් කැටයම් කර ඇති කණුවක කොටසක් දිය අගලින් වටවූ හරියේ තිබී හමුවුණා. (IV ඡායාරූපය) පැරණි කොටුව තුළ, ඇතුළුවන තැනම ඇති ගොඩනැගිල්ලක් කැණීමේ දී මැටිවෙන් කළ කුඩා ගණදෙව් රූපයක් හා මැටිපහන් දෙකක්ද ලැබුණා (V ඡායාරූපය).

දිය අගලෙන් පිට බටහිර පැත්තේ සිව්දේවාලයක් වන්නට පුළුවන් ගොඩනැගිල්ලක් පැහැවිය. මෙහි සෙල්ලිපියක් කොටා ඇති කණුවකුත් තවත් කණුවක් හිටෙවූ තැන්වලම තියෙනවා. කැබ්ලිවුණු සිව්ලිංග පාදමක්ද (යෝනියක්) මෙහි තියෙනවා (IV ඡායාරූපය). දිය අගලට පිටින් නැගෙනහිර පැත්තේ තියෙන, මීට පෙර දැක ඇති ශිවදේවාලය කැණීමේදී දාගැබක හැඩ ඇති කරඬුවක් ලැබුණාය. කරඬුවේ ගඟියට ඉහළින් කොටස් නැතිවෙලාය. මේ ගොඩ නැගිල්ලේ ඒ අසලක් ඇති සෙල්ලිපි දෙක මීට පෙර සඳහන් වෙලා ඇත. කොටුව තුළ ගොඩනැගිලි වලින් ගෙනා කැටයම් කළ ගල්, මේ ගොඩනැගිල්ලට යොදා ඇති බව මේ කැණීමේදී එළිවුණාය. මේවායින්, මේ ගොඩනැගිල්ලට ඇතුළුවන තැන ඇති කැටයමින් ගහන කණුවක් (VII ඡායාරූපය) නෙළුම්මල් රටාවකින් කැටයම් කළ ගල් ජනේලයක් විශේෂයෙන් සඳහන් කළ යුතුය.

මෙතැනින් හැතැප්ම කාලක් පමණ දුරින් කැටයම් කළ සිංහරූපයක කැබලි තිබුණා. වෙඩි දමා පුපුරුවා ඇති මේ සිංහරූපයෙන් හඳුනාගත හැකි කොටස්වලට ඇත්තේ නියපුරු හා කෙසරු කැබලි (VIII ඡායාරූපය) පමණක් නමුත් ඒවායේ තරමින් පෙනෙන හැටියට මේ සිංහයා දැනට කොළඹ කටුගෙයි ඇති පොළොන්නරුවේ නිශ්ශංකමල්ල රජුගේ වැටුම් මඩුවෙන් ගෙනා සිංහයාට වඩා ලොකුව කිබෙන්නට ඇත.

රටපුරාම ඇති පැරණි වස්තූන් ආරක්ෂා කිරීමට දෙපාර්තමේන්තුව නීතර සෙවිල්ලෙන් ඉන්නවාය. පැරණි සභානායක කාපාච්චන් අතින් මුදාගන්නට කල් ඇතිව එවැනි සභානායකට යන්ට බොහෝවිට අපට පුළුවන් වෙතත්, ඉදහිටලා සමහර තැන්වල දී විනාශකාරයෝ අපට ඉස්සර වෙනවාය.

වාරිමාගී ඇළට කිට්ටුව ඇති තව ශිවදේවාලයකින් නෙළුම්මල් රටාවෙන් කැටයම්කළ කණුවියක් හා කැටයම් කළ නන්දිගොනෙකුගේ කැබලින් ලැබුණාය.

වාරිමාගී දෙපාර්තමේන්තුවේ ලැයිමි ලඟ වැවකණ්ඩිය අසල සභානායක හත්වැනි ප්‍රගතිවාර්තාවේ (1896 යේ XIII වන සැසි වාර්තාවේ) සඳහන් තුඩු සභානායක පරීක්ෂා කළාය. මෙහි දාගැබකත් තවත් ගොඩනැගිලිවලත් අවශේෂයන් තියෙනවාය. මේ ගොඩනැගිල්ලින් එකක් බුදු ගෙයක් විය හැකිය. එක් ගොඩනැගිල්ලක කැටයම් කළ ගල් අතරේ ඇති පිලිමය කුමන රූපයක් දැයි තවම හඳුනාගෙන නැත (IX ඡායාරූපය). මෙය කිසියම් දේවරූපයක් විය හැකිය. දකුණු ඉන්දීය ආක්‍රමණයන් නිසා පහළවුණු ඇතැම් වෙනස්කම් මොරගොඩ ගොඩනැගිලිවල පෙනෙන්නේ මේ සභානායක අවශේෂයන්ට එම ආක්‍රමණයන් කොහෙත්ම දැනී නැති හෙයින් මේ ගොඩනැගිලි වල විශේෂ වටිනාකමක් තියෙනවාය.

මේ තැන්වල තවත් වැඩ කරන්නට තියෙනවා.

යාපනය හා අධිවිපයේ අතික් තැන්

යාපනේ ඕලන්ද පල්ලියත් බලකොටුවත් රැකබලාගන්නාය. අවිච්චිලිය, චන්කානෙ, කන්තරෝඩෙයි, මයිලඩ්ඩි යන තැන්වල පැරණි ගොඩනැගිලි හා පුනරින්හි බලකොටුවෙන් වල් උදුරා සුද්ද කළාය.

ගාල්ල

මෙහි බලකොටුවේ පවුරු බැඳී සුද්ද ලෙස තබන්නට කම්කරුවන් දෙදෙනෙකු නවත්වා ඉන්නවාය. කොටුවැම්මේ වයඹකොණේ අඩි 30ක් පමණ උස කොටසක් කඩා වැටුණේ එම කොටස පැරණි වැඩට ගැලපෙන සේ අළුතෙන් සැදුවාය.

මැදිරිගිරිය

මැදිරිගිරියේ (1946 පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස් තැනගේ වාර්තාවේ ඇෆ් 12-16 පිටු බලන්න) ඇත් කෙරෙන්නේ නඩත්තු කිරීමේ වැඩ පමණක්ය. මේ ස්ථානය අවට කැලය කොළති ඉඩම් හැටියට බෙදාදෙනු ලබන මේ දිනවල අපේ තහනම් ඉඩමේ ගස් හොරෙන් කැපීම වලක්වන්නට ලොකු උත්සාහයක් කරන්නට වෙලා තියෙනවා.

දිඹුලාගල

දිඹුලාගල ඇති පැරණි අවශේෂයකුත් තහනම් ඉඩමේ එළිකර ඇති හරියත් බලාගැනීමට මිනිසුන් දෙ තුන් දෙනෙක් ඉන්නවාය. කොස්ගහඋල්පතේ හා පුල්ලිඡගාඩ තහනම් ඉඩමුත් මේ ස්ථානයේ සිට බලාගන්නවා.

බුදුරුවගල

දෙපාර්තමේන්තුවට පුළුවන් පමණින්, තුගයායේ සිට බුදුරුවගලට ඇති පාර නඩත්තු කළ නුමුත් මේ පාරෙන් කොටසක් මෝටර් වාහනවලට හොඳ නැත. ළඟ ඇති ගලබුදුන්තැන්නේ තහනම් ඉඩමක් මෙහි සිට රැක බලාගන්නාය.

හැබැස්ස, මාලිගාවිල හා ගලබැද්ද

මේ ස්ථානවල තහනම් ඉඩම් බලාගන්නාය. ඔක්කම්පිටියේ සිට හැබැස්සට ඇති ජීප් පාරද, ගලබැද්දේ පැරණි ස්ථානයට යන පාරද නඩත්තු කරගන්නාය.

රක්ෂිත තැන්

අම්බුලගල හා දොරබාවිල වැම්පිට විහාරවලත් පනාවිටියේ අම්බලමේත් තැහැවිරිම් වැඩවලදී ඒ ගොඩනැගිලිවල ඇතැම් කොටස් මුලින් තිබුණා යයි සිතන හැටියට අළුතෙන් යොදන්නට වුණා. මේ ගොඩනැගිලි තුනම අතීතයේදී වරින්වර කටුකොහොල් ගරවන ලද හා ප්‍රතිසංස්කරණය කරනලද හෙයින් මේ වැඩයේ දී වැදගත් කරුණු ඉගෙනගන්නට ලැබුණා. මේ ගොඩනැගිලි මුලින් ගත් හැඩය හා ඒවා මුලින් ව්‍යවහාරවුනේ කුමකටද යන කරුණු පිළිබඳව සැහෙන සාක්ෂි ලැබුණා. මේවායේ තැහැවිරිම් සැලැස්මවල් හදද්දී මුවටු, පේකඩ, බීරළුවැට, වහල ආදී නිර්මාණ අංග අනුමාන වශයෙන් මුලින් තිබුණේ යෙදුවා. මේ වැඩවලදී එකතුකරගත් විස්තර බදුල්ල කතරගම දේවාලය හා බෝගොඩ සෙවිලි කළ පාලම ආදියේ තහවුරු කිරීමේ වැඩවලදී ප්‍රයෝජන වුණා.

අම්බුළුගල (X ඡායාරූපය)

අම්බුළුගල වැම්පිටවිහාරයේ (1960-61 පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස්තැනගේ පාලන වාර්තාවේ ජී. 11 පිටුව) වැඩ නිම වන්නට ළඟය. අවුරුද්ද තුළ දී එකක් අඩි 14ක් පමණ උස කැටයම් කළ ගල්කණු 6ක් මේ ස්ථානයේ නාවකාලික හේවිසි මණ්ඩපයෙන් ගලවා ඒවා මුලින් තිබී ඇති හැටියට විහාරගෙයි යෝධ උළුවස්ස දෙපසේම පිටුපසින් සිටුවුවා.

ටැම්පිට විහාරයට ඇතුළු වන තැන විශාල කළුගල් පලු තුනකින් සෑදුණු නානාවිධ කැටයමින් යුත් උළුවස්ස ගලවා හරිමැදට සිටින සේ නැවත සවි කළා. උළුවස්ස උඩ කොටස වද්දවා තිබූ විසාල බාල්කය අස්කර එම ප්‍රමාණයේ අළුත් බාල්කයක් දැමීමා. ගොඩ නැගිල්ලේ වෙනත් තැන්වල ද දිරාගිය, බාල්ක, යටලි, රිජප ආදිය අස්කර කලින් තිබූ කැටයම්වලට අනුකූලව කැටයම් කළ ලී යොදා, කොටස් තුනකින් යුත් වහලය සාදා, පෙනිඋළු හෙවිල්ලා පුරාණ විධියේම වඩිම්බු උළුන් ඇල්ලුවා.

විහාරයේ බිමට කළුගල් අතුරා තලා සිමෙන්ති දැමීමාය.

දොරබාවිල

දොරබාවිල ටැම්පිටවිහාරයේ (1960-61 පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස්තැනගේ පාලන වාර්තාවේ පි 10 පිටුව බලන්න) වැඩ මේ අවුරුද්දේ නිම කළා. මෙහි වැඩ හුඟක් ගිය අවුරුද්දේ කළා. විහාරගෙයි සිවිලිම දිරා නොතිබුණු නමුත් වැඩි ආරක්ෂාව සඳහා දික් අතට හා හරස් අතට පරාල පේළි කීපයක් තබා නොසෙල්වෙන සේ ඉස්කුරුප්පු ඇත යොදා ශක්තිමත් කළා.

පනාවිටිය (XI ඡායාරූපය)

පනාවිටියේ අම්බලමේ මෙතෙක් කර ඇති වැඩ අපේ පසුගිය වාර්තාවේ (1960-61 පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස්තැනගේ පාලන වාර්තාවේ පි 11 පිටුව බලන්න) සඳහන් වූණා.

අම්බලම සම්පුර්ණයෙන්ම ගලවා තැහැවිරීමේ වැඩට බිම එළිපෙහෙලි කරද්දී කැඩිබිඳි පසට යටවී තිබුණු ගල්බැම්මක් පැදුණා. එහි තිබුණු අමතර ගල්පස් ආදිය අස්කර ගල්බැම්ම සුද්දකර අළුතින් සෑදුවා. දැවයෙන් කළ ගොඩනැගිල්ල දරාගන්නා ගල්කණු හතර ගිට්ටිවට පස්සේ ඒ මත්තේ පෙර තිබුණු ලෙස බාල්ක අවටාලය සවිකර ඊට උඩින් අම්බලම ඉදිකළා.

කැටයම් වැඩට කල්ගතවන නිසාත් වියදම් වැඩිවන නිසාත් වැඩයේ අවසාන හරියේ දී, කැටයම්කළ පේකඩ වෙනුවට වාම පේකඩ කීපයක් යෙදුවා.

වහලයට පැනළි උළු සෙවිලිකර වඩිම්බු උළුන් සවි කළා.

අම්බලම වටේ හෙවනට ගස් සිටුවා අවට ඇති කුඩා බිම්කැබැල්ලත් සමග කම්බි ගසා ගේවටුවක් දැමීමා. මේ ස්ථානය රැකබලාගන්නට රැකවල්කරුවෙකු පත් කළා.

ලංකාතිලකය

පසුගිය මුදල් වම්සේ ලංකාතිලකයේ පටන් ගන්නා ලද වැඩ (1960-61 පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස් තැනගේ වාර්තාවේ පි 9 පිටුව බලන්න) මේ අවුරුද්දේදී කරගත ගියා. දකුණු දොරටුවට ඉහළින් ආරුක්කුව ද, පසු කාලවල එතැන බැඳ ඇති කුමේර බැමීද ඒ පැත්තේ ඇතුල් හා පිට බිත්ති දෙක අතරේ ඇති ගඩොල් වලින් කළ අර්ධගෝලාකාර වහලේ කොටසක්ද, ගලවා ආරුක්කුවත් එකී වහලක් බැන්දා.

පිට බිත්තියේ ජනෙල් හයක් පසු කාලයක ගඩොල් බැම්වලින් වසා තිබුණා. මේ කපොලු නැවතත් පාදවා එකක බිරළු තුන බැගින් ඇති ලී ජනෙල් හයක් සවි කළා. මේ ජනෙල්වලින් වටුලන්ට ඇතුළුවන්ට බැරිවන සේ ඒවාට යකඩදැල් ගැහුවා.

ඇතුල් බිත්තියටත් පිට බිත්තියටත් අතර කොටසේ පොළව මත තිබුණු සන ගල් පස් තට්ටුව ඉවත්කර පොළවේ ගඩොල ඇතිකිරීමට පෙර ගඩොල් කැබැලි සහිත සිමෙන්ති හුණු කොන්ක්‍රීට් එකක් දැමීමා.

මුළු ගොඩනැගිල්ලේ කුස්තුරවල වැටුණු පැලෑටි උදුරා, කුස්තුරවලට බදාම කවා ගඩොල් බැම්මට වතුරෙන් හානි නොවන සේ සිලිකෝන් නම් ද්‍රව්‍යය ආලේප කළා.

පිට බිත්තියේ ඇතුල් පැත්තේත් ඇතුල් බිත්තියේ පිට පැත්තේත් ගා තිබුණු හුණු ආලේපය වැලිකඩසිටිලින් කපා නැවත හුණු ගැවා.

පිළිම ගෙයි ඇතුල් බිත්තිවල පිට පැත්තේ පිළිම නියන කපොලු යට ගඩොලින් කළ කුඩා පඩි පෙළවල් තිබුණා. එකක පඩි තුන බැගින් යුක්තවු මේ පඩි පේළිවල උතුරු හා දකුණු පඩි පේළි ගලවා නැවත බැන්දා.

හතර පැත්තෙන්ම පිළිමගෙට ඇතුළු වන තැන්වල තිබුණු පඩිපෙළවල් ද ගලවා නැවත බැන්දා.

බිත්ති දෙක අතරේ ඇති කොටස දෙකෙළවරේ මල් ආයන හැටියට පාවිච්චි කිරීම යඳහා මැටියෙන් පිළ දෙකක් බැඳ තිබුණා. මේවා ගලවා ඒ වෙනුවට කොන්ක්‍රීට් මල් ආයන බැඳීමට පාදම් සෑදුවා.

ගඩලාදේණිය

ගඩලාදේණි විහාරයේ ගඟ දෙක මතුපිට පැත්තේ වික වික කටුකොහොල් හැරෙව්වා. ඒවා මතුපිට වැලිකඩදාසි අල්ලා “සිලිකෝන්” ආලේපකලා. පසුව ප්‍රධාන ගඟයට “ස්තෝසම” ගැවා. ගඩොලින් කළ වහලවල උඩපැත්තේ යොදා තිබුණු “ජලින්ටි කෝට්” බදාමය සම්පූර්ණයෙන් අස්කර කපරාරුවේ පපදු මැකුවා.

පිළිමගෙට වතුර කාන්දුවීම කලක සිට නැවත නැවත මතු වන දුෂ්කරතාවයකි. මේ ගැටළුව විසඳීමට මේ වතාවේදී වහලේ පිට කෙළවර දිගේ තඹතහඩුවක් අල්ලා ගෙන යනවාය. මෙය දැන් දෙවෙනි වහලේ සවිකර ඉවරයි.

කතරගම

කතරගම කිරිවෙහෙරේ ප්‍රතිසංස්කරණ වැඩ හොඳින් කෙරෙනවා. පුරාණ ගඩොල්වල ආකාරයට හා ප්‍රමාණයට ගඩොල් සාදා ගැනීම මුලදී අමාරුවුනත් දැන් ඒ අපහසුව මහ හැරිලාය.

තරමක් දුරට ඉතුරුව තිබුණු මේ දාගැබේ වන එකම පේසාව ප්‍රතිසංස්කරණය කලා. පරණ දාගැබේ ශේෂව නියන හරියේ මූණතෙන් කුස්තුර වලට සිමෙන්ති කවා ශක්තිමත් කලා. දාගැබේ හැඩය ගන්ට වානේ අවිච්චක් සාදා සවි කලා. දැන් දාගැබ බැඳගෙන යනවාය.

අවුකන

මීට පෙර වාර්තාවල අවුකන ගැන සඳහන් වෙනවාය. (1952 පිටු 29-31 හා 1954 පිටු 24, 25 පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස් තැනගේ වාර්තා බලන්න).

අවුකන විශාල බුදුපිළිමයට ආවරණයක් සැදීම සඳහා දැනට සැලැස්ම කීපයක් සපයා ඇති නමුත් ඒ එක එක සැලැස්මක්ම එක්කෝ පැරණි තැනකට ගැලපෙන්නේ නැත කියා හෝ නැතහොත් නැවතත් නියම ආවරණය සැලසෙන්නේ නැත කියා හෝ පිළිගැනුනේ නැහැ. මෙවැනි තැන්වල ආවරණ යෙදීමෙන් ඒ තැන්වල දැරීමකම මඳක්දුරට අඩුවුනත් මේ පිළිම අවිච්ච සුළං ආදියෙන් ආරක්ෂා කළයුතුයැයි ඇතැමුන් කියන අතර ආවරණයක් සැපයීමෙන් සිදුවන අමතර තෙතමනය ඇතිවීමත් හිරුළුපිය ඇති තරම් නොලැබීමත් නිසා පිළිමවලට හානිවන්තට පුළුවන් බව අනික් සමහරු සිතනවාය. එහෙයින් විශාල පිළිම ආදියට ආවරණ සැපයීම තවදුරට පරීක්ෂණයට භාජන විය යුතුයි.

ආදාහනමලුව (XII ඡායාරූපය)

මහනුවර ඉතාම පැරණි ගොඩනැගිල්ලක් වන ආදාහනමලුවේ ගෙඩිගෙය වැඩට සංස්කෘතික දෙපාර්තමේන්තුවෙන් මුදල් වෙන්කර ඇත. කලකට පෙර එම ගොඩනැගිල්ලට සපයනලද ලී වහලයක් දීරාපත්වී තිබෙනවා. විහාරාධිපති සවාමීන්වහන්සේගේ ගෙන් මේ වැඩය බාරගත් වාස්තුවිද්‍යා ශිල්පී සමාගමක් දෙපාර්තමේන්තුවේ සහයෝගයෙන් සැලසුම් සෑදුවාය. මේ වැඩය දැන් හමාරවන්නට ලඟය.

ඇම්බැක්කේ දේවාලයේ අම්බලම

ඇම්බැක්කේ දේවාලයට (1948 පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස් තැනගේ පාලන වාර්තාවේ 7-8 වන පිටු හා කලාසභාවේ 6 වෙනි කලාපය, 1962 අංක 1 බලන්න) යන පාර දැන් නියෙන්නේ කුඹුරක් මැදිනිය. ආදිකළ ඇම්බැක්කේ දේවාලයට යන අයට ආවරණය සඳහා තිබී ඇති වහලයක් දුරු කැටයම් කළ ගල්කණු පේලි දෙකක් මේ කුඹුරේ නියෙනවිය. එම වහලෙන් දැන් ඉතිරිව ඇත්තේ විශාල බාල්ක කීපයක කෙළවරවල් පමණක්ය. සංස්කෘතික දෙපාර්තමේන්තුවේ මුදලින් මේ වහල ප්‍රතිසංස්කරණය සඳහා සැලැස්ම සාදා ඉවරය.

ගල්මඩුව

සිංහලේ අන්තිමයට රජකළ ශ්‍රී වික්‍රමරාජසිංහ රජුගේ කාලයෙහි කළ ගෘහනිර්මාන විද්‍යා ශිල්ප අංග කීපයක සංකලනයක් දක්වන ගොඩනැගිල්ලක්වූ මහනුවර අසල පිහිටි ගල්මඩුවේ බුදුගෙය කලක් නොසලකා තිබීම නිසා අබලන්ට්ටි ඇති හෙයින් මෙහි විශාල තහවුරු කිරීමේ වැඩක් කරන්නට තිබෙනවා. මේ වැඩට සැලැස්ම පිළියෙළ කළාය.

බදුල්ල—කතරගම දේවාලය

මහාභාරකාරතුමාගේ ඉල්ලීම පරිදි බදුල්ල—කතරගම දේවාලේ ලී වහල ප්‍රතිසංස්කරණය සඳහා සැලැස්ම සෑදුවාය. මේ වැඩේ මහාභාරකාරතුමාගෙන් ලැබෙන මුදලින් දෙපාර්තමේන්තුවේ පරික්ෂණය යටතේ බස්නායක නිලමේ කරවනවා ඇති.

රත්නපුර මහ සමන් දේවාලය

රත්නපුරේ මහ සමන් දේවාලේ වහල සම්පූර්ණයෙන් ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීමට සැලැස්ම සාදා තියෙනවා. මේ වැඩය සඳහා දේවාලය භාරකාර බස්නායක නිලමේ මුදල් සොයාගන්නවා ඇති. වැඩට අවශ්‍ය සැලැස්මවලින්, ගුරුහරුකමුත් දෙපාර්තමේන්තුවෙන් සපයනවාය.

බෝගොඩ ලී පාලම (XIII ඡායාරූපය)

බෝගොඩ ලී පාලමේ වහලේ ප්‍රතිසංස්කරණය පළාත් පාලන දෙපාර්තමේන්තුවෙන් කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙනවා. මේ සඳහා අවශ්‍ය සැලැස්ම හා උපදෙස් දෙපාර්තමේන්තුවෙන් සැපයුවා.

හිඳගල විහාරය, මහනුවර

මහනුවර හිඳගල විහාරයේ වහලේ වැඩට සැලැස්ම සාදාලාය. විහාරාධිපති සවාමීන්වහන්සේ මේ වැඩට අවශ්‍ය ද්‍රව්‍යයන්ගෙන් සමහරක් සපයනවාය. පුහුණු කම්කරුවන් පමණක් දෙපාර්තමේන්තුවෙන් යොදා දෙපාර්තමේන්තුවේ පාලනය යටතේ වැඩකරන්නට යෝජනා කර තිබෙනවාය.

දඹුල්ල

දඹුල්ලේ එක් විහාරගෙයක වහල හොඳටම අබලන්ය. දෙපාර්තමේන්තුවේ ගුරුහරුකම ඇතුළු ස්ථානයේ ස්වාමීන්වහන්සේ විසින් කරන්නට යන මේ වැඩට දෙපාර්තමේන්තුවෙන් සැලැස්ම සාදා තිබෙනවාය. එම විහාරයේ වාහල්කඩ ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීමට ද දෙපාර්තමේන්තුව සැලසුම් පිළියෙළ කරනවාය.

පරීක්ෂණ

මධ්‍යම පළාත

මහනුවර දිස්ත්‍රික්කය

එලදැන්ත

රොබර්ට් නොක්ස් සිරකරුවෙකුට සිටි කාලයේ මහනුවර දිස්ත්‍රික්කයේ උඩුනුවර පිහිටි එලදැන්ත ගමේ ජීවත්වුණා (සිතියම අයි. 25/51). මහනුවර රාජධානියේ ජීවිතයන් සමාජයන් පිළිබඳව තමාගේ අත්දැකීම මනාව විස්තර කොට ලියූ පොතට කරුණු බොහොමයක් සොයා ගත්තේ මෙහි සිටි කාලයේ ය. ආරක්ෂා කරන්නට තරම් අවශේෂයන් මෙහි නැත.

කැටකුඹුර

කැටකුඹුර ගම පිහිටියේ මහනුවර දිස්ත්‍රික්කයේ මැද පළාත කෝරළේය (සිතියම අයි. 25/59). බලනේ කොටුවට ඉහළින් පිහිටි පැතැලි කඳු මුදුනක එක් ස්ථානයක් බලකොටුවක් තිබුණු තැනක් හැටියට හඳුන්වනවා. එහෙත් පොළවේ ඇති අමුතු පැතැලිකමක් බදුමක් නැතුව සාදා ඇති ගල්බැම්මක් දියඅගලක කොටසක් යයි හිතන්නට පුළුවන් තැනකුත් ඇර වෙන කිසි සාක්ෂියක් පෙනෙන්නට නැත. සෙබලන් මහනුවර සිට බලනට යන ගමන් කඳවුරු ලාගත් තැනක් වෙන්නට පුළුවන. ඒ නිසා ප්‍රාකාරවලින් වට කරනු නොලැබුවත්, බලකොටුවක තත්ත්වයේ ගණින්නට ඇත.

ගංගාරාම විහාරය, මහනුවර

කීර්ති ශ්‍රී රාජසිංහ රජ දවස සිට එන ඉතිහාසයක් ඇති මහනුවර පිහිටා තිබෙන මේ සුප්‍රසිද්ධ විහාරයේ විහාරාධිපාති ස්වාමීන්වහන්සේගේ ඉල්ලීම පරිදි ස්ථානයේ තිබෙන කුඩා දැව බිසිසකර කිරීම සඳහා උපදෙස් දීමට පරීක්ෂා කළාය.

උඩුවෙල

මහනුවර-වෙරගන්නොට ප්‍රධාන පාරේ 42 වන හැතැප්ම කණුව ලඟින් හැරෙන පාරේ හැතැප්ම නවයකට ඔබ්බේ පිහිටි උඩුවෙල නම් ගම (සිතියම අයි. 25/17). පැරණි දේවල් හැටියට ඉතුරුව ඇත්තේ ගඩොලින් හා සක්ක ගලෙන් බැඳී දැවබක අවශේෂයන් ලෙස සිතෙන කුඩා ගොඩැල්ලකුත් ගල්කණු කොට කැටියකුත් පමණයි. දැව බොරු බිඳලාය.

මාතලේ දිස්ත්‍රික්කය

කැප්පෙට්ටිකුඹුරු පිල්ලෑව

මාතලේ දිස්ත්‍රික්කයේ අකුරම්බොඩ ගමේ (සිතියම අයි. 10/28) කුඹුරක් අහබඩ වනාතක කාණුවක් කපද්දී හැඩකළ කළුගල් කැබලි කීපයකුත් පැරණි ගඩොල් කැබලි කීපයකුත් මතු වී තියෙනවා. පැරණි ගොඩනැගිලිවල අවශේෂයන් කුඩා ඉඩමක් තුළ එකරැස්ව තිබෙන්නා වාගේ පෙනෙනවා. මේවායින් ගඩොල් කැබලි කුඹුරට හෝදුගෙන විත් තිබෙනවා. මෙහි ඇති දේ දෙපාර්තමේන්තුවට වැඩි වැද ගැම්මක් ඇති ඒවා නොවෙයි.

තල්ගහගොඩ විහාරය

කුරුණෑගල පාරේ මාතලේ වටුමෙන් හැතැප්ම 5½ ක් එපිට (සිතියම අයි. 15/43, 44). ගල්ගුහාවන්හි තැනූ විහාර දෙකෙන් එකක් මහනුවර රජ කාලයේ මුල් අවදියට අයිති කියනවා. මේ ගුහාවේ මුදුන හැම තැන ම සිත්තම් කරලාය. අළුත්වැඩියා කර නැති මේ සිත්තම් හොඳින් ආරක්ෂා වී තිබෙනවා. ගලකන් ගුහා දොරටුවට ඉහළින් සෙල්ලිපි දෙකක් තිබෙනවා. සිත්තම් හා සෙල්ලිපිත් වටිනා ඒවා නිසා රැකගත යුතුය.

දකුණු පළාත

හම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කය

හම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කයේ කොණ්ඩගල ගමේ (සිතියම පි. 16/18) පිහිටි මැන දී කළ දැව බහා පිළිම ගෙයක් මුල්කිරිගලට ඉහළින් ඇති කඳු මුදුනක ඇත. කඳු වැටියේ හැතැප්ම 1½කට ඔබ්බේ ඇති කඵගල් පනා බැම්මක් සහිත කුඩා ගඩොල් ගොඩැල්ල දැවබක අවශේෂයන් යැයි හිතනවා. වෙනත් පැරණි දේවල් ළඟක නැත. ශේෂව ඇති දේවල් පුරාවිද්‍යාවට වැදගත් ඒවා නොවෙයි.

මූලන

තංගල්ල-හම්බන්තොට පාරේ හුන්ගම හන්දියෙන් හැතැප්ම 4ක් ගොඩකරේට පිහිටා ඇති මූලන ගමේ (සිතියම පි.17/9) අවසාන ගම් පිඹුරේ ලොට 70 දරණ ඉඩමේ ගඩොල් ගොඩැල්ලක අවශේෂ ද, ගල්ටැම් ද තවත් දිගටි හැඩ ගොඩැල්ලක් ද වනගතව ඇත. පසින් යට වූ මේ ගොඩනැගිලි වටේට යන ප්‍රාකාරයක අවශේෂ ද යන්තමින් පෙනෙනවාය. මේ ඉඩම බදු දීම ගැන දෙපාර්තමේන්තුවේ විරුද්ධත්වය දිසාපතිතුමාට දන්නුවාය.

උතුරු පළාත

වවුනියා දිස්ත්‍රික්කය

මුක්තෙයන් කට්ටුව

වවුනියා දිස්ත්‍රික්කයේ මේල් පත්තුවේ මුක්තෙයන් කට්ටුවේ වනගහන ස්ථානයක තිබෙන ගල්ලැල්ලක් පරීක්ෂා කළාය.

පෙරියපුලියන්කුලම

පැරණි ගොඩනැගිල්ලක පඩියේ කොටා ඇති සෙල්ලිපියක ස්පර්ශලාංඡනයක් වවුනියා දිස්ත්‍රික්කයේ කිලක්කුමලෙයි පත්තුවේ පෙරියපුලියන්කුලමෙන් ගෙනාවාය.

නැගෙනහිර පළාත

ත්‍රිකුණාමලය දිස්ත්‍රික්කය

ඵරාමඩුව

කඩ්ඩුලකුලම්පත්තුවේ ඵරාමඩුවේ (සිතියම ඩී.6/47, 48) ගල් ආසනය ඇති ස්ථානයේ තැනින් තැන පරීක්ෂණ වලවල් කැණ සෝදිසි කළා.

වයඹ පළාත

කුරුණෑගල දිස්ත්‍රික්කය

ගණේවැව

මගුල්ඕතොට කෝරළේ ගණේවැව ගමේ (සිතියම අයි. 3/52) අක්කර තුනක පමණ හරියක තිබෙන පැරණි ගොඩනැගිලි අතර කොරවක්ගල්, මුරගල්, යන්තරගල්, අඩි 8×4රේ කපා හැඩකළ ගලක් හා පාදෙණිගලක් සහිත ගොඩනැගිල්ලක අවශේෂ තිබෙනවා.

දැවබක අවශේෂ යයි හිතෙන විෂකම්භයෙන් අඩි 22ක් හා උසින් අඩි 17ක් වූ හොරු හැරු ගොඩැල්ලක් ද බුද්ධ ප්‍රතිමාවක්ද, පිළිමයක පාදමක්ද, මේ ඉඩමේ ම තිබෙනවා.

මෙහි පැරණි ගොඩනැගිලි කපා හැඩකළ ගලින් කළ ප්‍රාකාරයකින් වටකරලාය.

කුඩාකටුවන්තාව (සැලැස්ම iv)

කටුවන්තාව කෝරළේ කුඩාකටුවන්තාවේ (සිතියම අයි. 3/63) අවශේෂයන් පරීක්ෂා කළාය (xiv ඡායාරූපය). මේ පරීක්ෂණයේ ප්‍රතිඵල වෙත තැනක පළවෙයි (කලාසහරාව, හත්වන කලාපය බලන්න).

පුත්තලම් දිස්ත්‍රික්කය

අතුරුපොලයාගම

දෙමළහත්පත්තුවේ අතුරුපොලයාගම (සිතියම එෆ්. 17/53) අසල පුරන්වන හේනක කැබිලිතින්, ගඩොල් කැබලින් ගල්කණුන් හමුවූනා. බිම පෙරළී ඇති ගල්කණුවක තුන් පැත්තක පෙල්ලිපියක් ද අනික් පැත්තේ කපුටෙකුගේත්, බල්ලෙකුගේත්, වටාපොතකත් ලකුණු ද කොටාලාය. පොළවෙන් මතුපිටට තිබුණු හරියේ අතුරු හොඳටම ගෙවිලාය. ගල්කණුව පාදවා යෙල්ලිපියේ ස්පඨලාංජන ගන්නාය.

මියල්ලෑව

දෙමළහත්පත්තුවේ අතුරුපොලයාගමෙන් හැතැප්ම 4ක් පමණ එපිටින් මියල්ලෑව නම් ස්ථානයක (සිතියම ඇෆ්. 17/47) තියෙන දේවාලයක ඉඩම පරීක්ෂා කළ නමුත් එතැන කිසිම පැරණි ගොඩනැගිල්ලක අවශේෂ නැත. අතීතයේ දී දේවාලය තිබුණේ යැයි කියන තැන ගහක් උඩ දෙවියන්ගේ ආහරණ තිබුණා.

කොට්ටුකච්චියේ ශ්‍රී බොධිරුක්ඛාරාමය

පුත්තලම් දිස්ත්‍රික්කයේ කොට්ටුකච්චියේ (සිතියම ඇෆ්. 22/9, 10) ශ්‍රී බොධිරුක්ඛාරාමයේ ඉඩමේ බොරදම් ආදී ගොඩනැගිලි හා කැටයම් සහිත ගල්කැබලි තිබුණු නමුත් මේ ස්ථානයේ දැගැබන් විහාරගෙයත් ළඟදී සාදන ලද ඒවාය.

කොයිලන්දිගම ගල්ඇඳහේන

නොයෙක් විධියේ පැරණි ගොඩනැගිලි තිබී ඇති, අයම්චිතරිතින් විශාල වූ අත්හැර දැමූ හේනක් දෙමළහත්පත්තුවේ කොයිලන්දිගම ගල්ඇඳහේන නමින් ඇඳින්වෙනවාය. (සිතියම ඇෆ්. 22/4). මෙහි පොකුණු තුනකත් මාලක දෙකේ ගොඩනැගිල්ලකත් අවශේෂ තිබෙනවා. මේ ස්ථානය තවත් පරීක්ෂා කරන්නට ඕනෑය.

මුනික්කන්කන්ද

ගල්පර සහිත කඳුවැටියක මුදුනේ තිබෙන සක්කගලින් යැදුණු ගොඩැල්ලකුත් කඳුවැටිය පාමුල යාර 25ක් පමණ දුරින් ඇති ලොකු කඵගල් ලැල්ලකුත් දෙමළහත්පත්තුවේ මුනික්කන්කන්ද (සිතියම ඇෆ්. 22/12) නම් ස්ථානයේ තියෙනවා. මේ දැගැබක අවශේෂයන් යයි පළාතේ මිනිස්සු කියනවා.

මුල්ලේගම විහාරය

බ්‍රාහ්මී සෙල්ලිපි සහිත ගල්දූහා කීපයකුත් ගල්කණු සහිත ආයතනවතුරාකාර ගොඩැලි දෙකකුත්, කෝන්කඩවල වසමේ (සිතියම ඇෆ්. 17/55) මුල්ලේගල පාමුල තනා ඇති මෑත කාලයේ පන්සලට හැතැප්ම ටුක් පමණ දුරින් තියෙනවය. මේ අවශේෂයන්ට නුදුරුව නාගරී අකුරෙන් ලියූ සෙල්ලිපියක් තියෙනවය.

ඇත්පැටියාගල

වන සත්වාරක්ෂක දෙපාර්තමේන්තුවේ මල්හාමි නමැති ආරක්ෂක මහතාට හමු වූ විල්පත්තු අභය භූමියේ ඇත්පැටියාගල (සිතියම ඇෆ්. 3/33) පිහිටි ගලක කෙටු බ්‍රාහ්මී සෙල්ලිපියක් ගැන දැන්වූ ඒ ප්‍රදේශයේ වන සත්වාරක්ෂක නිලධාරී පර්සි ද අල්විස් මහතා ඒ ලිපියේ ස්පර්ශ ලාංඡන ගැනීමට ද උදව් උණාය.

සෙල්ලිපිය තිබෙන ගල අසල හොරු බින්ද දැබැක හා තවත් ගොඩනැගිලිවල අවශේෂ තියෙනවය.

උතුරුමැද පළාත

අනුරාධපුර දිස්ත්‍රික්කය

මහඅක්කරේ

උතුරු කලාගම කෝරළේ මහඅක්කරේ නම් ගමේ (සිතියම ඇෆ්. 20/41) එම නමින් ම ඇති වන්නේ තිබෙන බුදු පිළිමය දැන් තියෙන තැනින් ගෙනයන්නට හදනවාය කියා ආරංචියක් ලැබී එහි ගියාම ඒ කියමනේ ඇත්තක් නැතිබව දනගන්නට ලැබුණාය. පද්මාසනයක් මත තබා ඇති මේ පිළිමය සුදුගෙලන් කළ එකකි. එහි උස අඩි 6යි, අභල් 8කි. උරහිස ලහින් පළල අඩි 2යි, අභල් 4කි.

මහඉළුප්පල්ලම

එප්පාවෙල මෝරළේ මහඉළුප්පල්ලම ආදර්ශ ගොවිපළේ (සිතියම ඇෆ්. 14/68කි2) ගරුඩ පිළිමය ඇති පිළිමගෙය අසල තාවකාලික බණ මඩුවක් සෑදීමට අවසර ඉල්ලා තිබුණු නිසා ඒ ස්ථානයට නැවතත් ගියා.

ඉරම්බක්කුලම

නැගෙනහිර නුවරගම පළාතේ කඩවත් කෝරළේ ඉරම්බක්කුලමේ (සිතියම සී. 24/21) පෙනෙන්නට තිබෙන්නේ ගල්කණු දෙපේළියක් සහිත අයම්චිතරිතින් අඩි 18 x 15ක් වූ ගොඩ නැගිල්ලක අවශේෂයන් පමණකි. එක ජේළියක කණු ඔපමට්ටම් කරලාය. අනිකේ රඵවට කැපු ඒවාය. ඉදිරියෙන් ඇති පෙළේ කණු අඩි 6½කුත් පසු ජේළියේ කණු අඩි 7කුත් බැගින් උසය.

පඩි තුනකින් යුත් පඩිපෙළ පාමුල වාම සඳකඩ පහණකි. දෙපස ද වාම මුරගල් දෙකක් ය බොරදම් සහිත ආසනයක් මත ඇති පාදෙතියක් පඩිපෙළට දකුණින් ඇත.

මේ ස්ථානයේ තියෙන පිළිම දෙකෙන් එකක දකුණු අත කැවුණු නමුත් ඉතිරි හරිය හොඳින් ආරක්ෂාවෙලාය. මේ පිළිමය සුදුගෙලන් නෙලන ලද අඩි 6ක් උස ඇති එකකි. තිරුවණා ගලින් නිම වූ අතින් පිළිමයෙන් ඉතුරුව ඇත්තේ බඳ කොටස පමණයි.

පිළිමගෙට බස්නාහිරින් වැසිකිළියක අත් පා සෝදන තැනක ගලක් හා හතරැස් කැසිකිළි ගලක් ද තියෙනවා.

නාමිකකඩවල

කුක්ඛුට්ඨු තුලානේ හේරත්හමිල්ලවට ඔබ්බේ නාමිකකඩවල අයල එනමින් ම හැඳින්වෙන ගමේ (සිතියම සී. 15/48) හතර පැත්තේම අකුරු කෙටු ගල්කණුවක් තියෙනවාය. එහි එක් පැත්තක අකුරු හොඳට ම ගෙවීලාය. ගල්කණු කොට සහිත ගොඩනැගිලි දෙකක් ඒ ළඟ තියෙනවා. මේ ස්ථානයේ උළුකැට වළං කැබලි හා ගඩොල්කැට විසිරී තිබෙනවා.

හමිල්ලවැටිය

කුක්ඛුට්ඨු කෝරළේ බටහිර කුඤ්චුට්ඨු තුලානේ හල්මිල්ලවැටියේ (සිතියම සී. 20/15, 16) පැරණි ස්ථානය බලන්නට ගියා. මේ ස්ථානය පුරාවිද්‍යා තහනම් ඉඩමක් කරන්නට කටයුතු කරගෙන යනවා. මේ ස්ථානය ගැන වැඩි විස්තර අන් තැනක පළ වෙනවාය. (xv ඡායාරූපය).

(කලාසභරාව හත්වන කලාපය බලන්න.)

ඌව පළාත

බදුල්ල දිස්ත්‍රික්කය

යපම්ම විහාරය

බදුල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ යපම්ම ගමේ (සිතියම ඇම්. 8/36) මැතදී තනවා ඇති පිළිමගෙය දැගබ හා පන්සල තියෙන ඉඩමේ අළුත් ගොඩනැගිල්ලක් සඳහා අත්තිවාරම් කපද්දී මතුපිට පොළොවට අඩි 2½කට යටින් ගඩොල් බැම්මක් පැදුණා. අපරිස්සම් කැණීමෙන් පුරාවිද්‍යාත්මක සාක්ෂි විනාශවෙලා නිසා මේ ගඩොල් බැම්ම මොන වැඩකට කළ එකක් දැයි කියන්නට අමාරුයි.

සබරගමුව පළාත

රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කය

සංකපාල විහාරය

පැල්මඩුල්ල-අම්බලන්තොට පාරේ ඇති සංකපාල විහාරය (සිතියම පී. 1/58) අසල කැලේ සෝදිසි කළ නමුත් ගඩොල් කැටත් කැබිලිතිත් පැනලි උළු කැබලිත් හැර කිසිවක් එහි තිබුණේ නැත. පැරණි ගොඩනැගිලි තිබුණා නම් එක්කෝ හේන් ගොවිතැන් කරන්නන් අතින් විනාශ වෙලාය. නැත්නම් පොළව යට වැළලිලාය. මෙහි දෙපාර්තමේන්තුවට විශේෂ වන යමක් පොළොව මතුපිට නැති බව දිසාපතිතුමාට දැන්නුවා.

පොත්ගල විහාරය

පල්ලේ පත්තුවේ කරන්ගොඩ ගමේ (සිතියම ඇල්. 24/2) විහාරය තිබෙන්නේ කටාරම් සහිත ගල්ගඟාවලය. ඒ ගුහාවල සෙල්ලිපි දැකින්නට නැත. ගුහා දෙකෙන් එකකට පුරාණ විහාරය යයි කියති. මෙහි දහඅට රියන් සැතපෙන පිළිමයක් ද, සමන් දෙයියන්ගේ පිළියමක් ද, ගුහාවේ මුදුනේ පලාපෙති හා ලියවැල් සිත්තම් ද තිබෙනවා. මේ සිත්තම් මහනුවර කීර්ති ශ්‍රී රාජසිංහ රජුගේ කාලයේ කළ ඒවා යයි කියන නමුත්, එය එසේ බව විශ්වාස කරන්නට අමාරුය.

කෘතල දිස්ත්‍රික්කය

කියඹරාහේන

කපුආන පත්තුවේ නියඹරාහේනේ (සිතියම ඇල්. 4/27) දේවාලය බෙල් මහතාගේ කෘතල දිස්ත්‍රික්කය පිළිබඳ රපෝර්තුවේ (1896 xix වන සැසි වාර්තාවේ) මනාව විස්තර වෙනවා. දේවාලය ජරාවාසය. කපුරුළලා අතර ඇති නොමනාපකම් නිසා දේවාලයේ සංරක්ෂණ වැඩ අතපසු වෙනවාය.

මැල්ලගල

මැල්ලගල නම් ස්ථානයේ ගුහාවක් ඉදිරිපිට ගලක ඇති දකුණේ සිට වමට කියවෙන සෙල් ලිපියක ස්පර්ශලාභන ගත්තා. කෘතල දිස්ත්‍රික්කයේ ගල්බොඩ කිණිගොඩ කෝරළේ එගොඩපොත-තනිප්පේරු පත්තුවේ පිහිටි දිවල උඩගමට (සිතියම අයි. 24/51) ඇතුළත් මේ ස්ථානයේ සෙල්ලිපි ගැන ' සෙල්ලිපි ' යටතේ ද බලන්න.

මෙහි තිබී ඇති ඉතා පැරණි දැබක් සම්පූර්ණයෙන්ම අස්කර එතැනම බෝධිවාක්ෂයක් සිටුවාලාය.

දිවල පල්ලේගම

දිවල පල්ලේගම කුඹුරක කුඩුම්බියක් සහිත හතරැස් කණුවක් තියෙනවා (සිතියම අයි. 24/51). කුඹුරේ මඩබිමට උඩින් මේ කණුවෙන් අඩි 1½ක ප්‍රමාණයක් පෙනෙනවා. මේ වාර්තාවේ ' සෙල්ලිපි ' යටතේ බලන්න.

නාරන්බැද්ද

කෘතල දිස්ත්‍රික්කයේ දෙයාලදහමුණ කෝරළේ නාරන්බැද්දට (සිතියම අයි. 24/10) ගියා. අළුත් පන්සල් බිමේ පුරාණ ගොඩනැගිල්ලේ කැටයම් කළ ගල් තිබුණා. මෙහි පොල් ඉඩමක ඉරහඳ කැටයම් කළ කළුගල් කණුවක් තියනවා.

බැල් මහතාගේ කෘතල දිස්ත්‍රික්කයේ රපෝර්තුවේ 77 වන පිටුවේ සඳහන් පරිදි නාරන් බැද්දේ අවශේෂයන් පිහිටා ඇත්තේ කොටහනේය. දැන් මේවා ආර්. විජේසේන මහතාට අයිති කරදගන්නැන්න වන්නට ඇතුළත්ය. (මේ වාර්තාවේ සෙල්ලිපි යටතේ බලන්න).

වේරගල

කෘතල දිස්ත්‍රික්කයේ එගොඩපොත හා තනිප්පේරු පත්තුවේ දෙහිමඩුව ගමේ වේරගල (සිතියම අයි. 24/37) ගලක කොටා තිබුණු සෙල්ලිපියක සටහන ගත්තා. ' සෙල්ලිපි ' යටතේ බලන්න.

ගල්බිය නිමිනයේ ගවේෂණ

දෙපාර්තමේන්තුවේ ගවේෂණ කණ්ඩායමක් කළ වැඩවලින් සැහෙන ප්‍රතිඵල ලබා ගත්තාය. මේ ගවේෂණ වැඩ කරද්දීම පුළුකුණාව නම් ස්ථානයේ කැණීමකුත් පටන්ගත් නමුත් දේශගුණයේ විෂමතාවය නිසා, විශේෂයෙන් වතුර නැතිකම නිසා එකී කැණීමේ වැඩ සාර්ථක ලෙස නිම වන්නට බැරිවුණාය. ආසන්න පිළිබඳව අප විසින් ලහදී පටන්ගන්නා ලද පරීක්ෂණයකට මේ කැණීමෙන් තරමක සාක්ෂි ලැබුණාය. පසුගිය අවුරුදු පහළොව තුළ ගල්බිය මිටියාවතේ වනගත ප්‍රදේශවලට වරින් වර දෙපාර්තමේන්තුවේ නිලධාරීන් ගිය නිසා එහි ඇති පැරණි දේවලුන්, විශේෂයෙන් එහි තිබුණු සිංහල රාජධානියේ අවශේෂත් ගැන සාමාන්‍ය දැනීමක් තියෙනවාය. මේ වර්ෂයේ ගවේෂණයෙන් සොයාගත් පැරණි දෑ මේ පළාතේ කලින් කළ ගවේෂණයන් හා සබඳකම් ඇති ඒවාය. මේ වර්ෂයේ ගියේ රජගල, පුළුකුණාවකන්ද, නාමල්බිය නිමිනය

භා නැව්ගල යන තැන්වලටය. නොම්මර 39 යේ කොලනියේත් රහත්ගල නොහොත් සාන්ත මලෙයි නම් ස්ථානයේත් පැරණි තැන් දැකින්ට ලැබුණාය. රජගල, නැව්ගල, පුළුකුණාව යන තැන්වලින් අළුත් සෙල්ලිපි ගණනක ස්පර්ශලාංඡන ගන්නට මීට පෙරද දැක තිබුණු වැදගත් කැටයම් කීපයක් නැවත පරීක්ෂාකරන්නටත් පුළුවන්වුණාය. ඒ තැන්වල තියෙන සාක්ෂි සියල්ල එක්කාසු කරගන්නට මේ තැන්වලට තව කීපවිටක් යන්ට සිදුවෙන්නට පුළුවන.

රාජගල

පෙරදී රාස්සහෙලයයි හැඳින්වුණු රාජගල මුදුමටමෙන් අඩි 1,038 ක් උස ඇති කන්දකි (සිතියම පේ. 15/45). එහි දකුණු පැත්තේ තද බෑවුමක් ඇති නමුත් උතුරු පැත්ත බෑවුම් වන්නේ ක්‍රම ක්‍රමයෙනි. උතුරු බෑවුම නා නා අත විසිරුණු නොයෙක් ප්‍රමාණයේ ගල්වලින් දර්ශණීයය. මිනිසා ලෝකයට පිවිසෙන්නටත් පෙර ඇත අතීතයේ කිසියම් යුගයක මහගලෙන් කැඩී වෙන් වුණු ගල්පර බෑවුමේ තැන් තැන්වල එකිනෙකට මුණගැහී නැවතී ඇත. මෙසේ නැවතුණු ගල්පර අතර මනොඥවූ ස්වාභාවික රක්ෂාස්ථානයන් සෑදී තියෙනවා. මෙහි ගල්ගුහා ඉදිරියේ බිත්ති බැඳළාය. ගල්ගුහා මුදුන් සිතුවම් කරළාය. ගලේ කොටා ඇති සෙල්ලිපිවල, දයකයා ගේ හෝ ගල්ගුහාවේ විසූ අයගේ නම සඳහන් වෙනවා.

කන්ද වික වික බෑවුම්වී තැනිතලාවකටත්, අවසානයේදී කන්ද පාමුල තැන්නටත් පැමිණෙන වාය. නොයෙක් හැඩවලත් ප්‍රමාණවලත් ගොඩනැගිලි මේ කඳුබෑවුමේ තිබෙනවා. මේ ගොඩනැගිලිවලට ඇතුලු වන තැන්වල දෙපස වාමී කොරවක් ගල්ද මිනිස් වෙස්ගත් නාගරූප සහිත දෙරටුපාල ගල්ද තියෙනවා. සඳකඩපහන් දැකින්ට නොතිබුණත් කීපයක් මෙහි වැළලී තිබෙන්නට පුළුවන. විශාලවූත් මනාව සංවිධානවූත් කැණීමක් හා සැලහෙන ප්‍රමාණ පර්යේෂණ කටයුතුත් කරනතුරු මේ කඳු බෑවුමේ ඇති ස්මාරකයන් අසවල් ඒවායි හඳුනාගන්නට බැරිය. මේ තැන්න හරහා යන ඇළ පායන කාලයට හොඳිටම හිඳෙනවාය. එහෙත් මෙහි ඇති විශාල ආරාමයේ විසූවන්ගේ අවශ්‍යතාවයන් සඳහා වතුර ලැබී ඇත්තේ ඉහතකී ඇළෙන් පමණක්ය. ඇළ පටන්ගන්නා ස්ථානයේ සිට, පහත තැන්නේ භාරා ඇති වටකුරු ගල් පාත්තර දෙක දක්වා කාණු බේරු ගල්ලැලි අතුරා ඇත. ගල් පාත්තර දෙකට ඉහලින් පුරාණයේදී වහලයක් තිබී ඇත. මේ වහලයත් මදක් දුරින් ඇති විශාල ආයතවතුරු ගොඩනැගිල්ලකට සම්බන්ධ කරලාය. එක් ගල් පාත්තරය වම්පැත්තේ විශාල බ්‍රාහ්මී සෙල්ලිපියකි. පසු කාලයකදී සැදුණුවනෙකු විසින් ඉදිකරනලද ගඩොල් ගොඩනැගිල්ලකට කවාකාර කවටා ගලේ කපනලද නිසා ලිපිය කඩකොළු වෙලාය.

බීමට හැර අනික් වැඩට වතුර අරගෙන තියෙන්නේ තරමක් විශාලවූ දූතට නටබුන්ව විසලී ඇති පොකුණකිනි. මේ අසල තියෙන යනකම් ඇති සක්කගලින් කළ පනාබැමීමක් සහිත පැතලි බීම පෙදෙසක්, තරමක් දුරට වේදිකාවක හැඩය ගන්නවා. මේ වේදිකාව මත කුඩා ස්තූප දෙකක අවශේෂයනුත්, එකී ස්තූප දෙක අතරේ කණු උඩ නංවන ලද ගල්ලැල්ලකුත් තියෙනවා. මේ ගොඩනැගිල්ල වෘත්තකාරය. ස්තූප දෙක අතරේ පනාබැමීමේ ඇතුල්මුණතේ පිහිටි ගලේ කෙටු සෙල්ලිපියක් තියෙනවා. මේ ස්තූපයන් ළඟ පනාබැමීමෙන් අනික් පැත්තේ තිබෙන සලපතළ සක්මනේ එක් කෙළවරක්, ගල්පාත්තර දෙක හා සම්බන්ධ ආයතවතුරු ගොඩනැගිල්ලේ දෙරටු වළහය. එකී සක්මනේ අනික් කෙළවර ඇත්තේ වේදිකාවේ පිටුපස පැත්තේය. ඒ කෙළවරේ සිට පහතට බසින පියගැට පෙළකින්, එසටු වේදිකාවක ඇති තවත් දිගවී හැඩේ ගොඩනැගිල්ලකට මේ සක්මන සම්බන්ධය.

මෙහි අක්කර 300 ක් පමණවූ සම්පූර්ණ ප්‍රදේශයම බොහෝ දුරට පැරණි ගොඩනැගිලිවල අවශේෂයන්ගෙන් ගහණය. මෙහි ලැබුණු එකම බුදුපිළිමය තරමක් දුරට වැඩකර නැවැත් වූවක්ය. එය තමවක් තියෙන්නේ ශිල්පියා ගල නියාගෙන වැඩකළ තැනමය. භූහා සෙල්ලිපි 22 කුත්, පිහිටිගලේ කෙටු ලිපි 4 කුත් එක් පුවරුලිපියකුත් මේ ස්ථානයෙන් ලැබුණා.

පුළුකුණාව

පුළුකුණාව කන්ද මුහුදු මට්ටමින් අඩි 628 ක් උස්වූ කඳුවැටියකි (සිතියම පේ. 15/24). එය මැදින් යන හැතැප්ම 1½ ක් පළල තැනිතලාවකි. මේ කන්දේ බෑවුම් සන කැලෑවෙන් වැසුණු

විශාල ගල්පර සහිතය. මනුෂ්‍යවාසය සඳහා කටාරම් කපා බිත්තිවලින් වටකරනලද ගුහා විශාල සංඛ්‍යාවක සෙල්ලිපි තියෙනවාය. මේ සෙල්ලිපිවලින් සමහරක දසකයන්ගේ නම්ද සමහරක ඒවායේ විසූ අයගේ නම්ද සඳහන්ය. එකක විහාරයේ නම සඳහන්ව තිබෙනවා. කන්දේ දකුණු බැවුම මුළුමනින් ගවේෂණය කළාය. උතුරු පැත්තේ තවත් ගවේෂණය කිරීමට ඇත. මෙහි කඳුගිරි දෙක මැද්දේ තියෙන තැන්න වියලි ගිය ඇළක නිමිනාය. ඒ ඇළ පටන්ගන්නා තැනම අඩවශයෙන් සලපහළ පොකුණකි. මේ පොකුණ භාන්පස දිගටි හැඩේ ගොඩනැගිලි කීපයක අවශේෂ තියෙනවාය. කොටසක් කැඩුණු කැටයම්කළ ගල්පුවරුවක් ඒ ළඟ ඇත. මේ කන්දෙන් ගුහා සෙල්ලිපි 15 ක ස්පර්ශලාංඡන ගත්තාය.

විශේෂයෙන් දකුණු පැත්තෙන් ලඳු කැලාවෙන් වැසුණු කන්ද බැවුම් වන්නේ කඩින් කඩය. මේ ප්‍රදේශයේ මට්ටම් දෙකක ඇති පැරණි ගොඩනැගිලිවල අවශේෂයන් නිසා කන්ද පාමුල පොළවෙන් වෙන්වූ ස්වාභාවික මට්ටම් වඩාත් හොඳින් කැපී පෙනෙනවා. පහත මට්ටමේ වැදගත් අවශේෂ දිගටි හැඩේ ගොඩනැගිල්ලක තියෙන, එක කේන්ද්‍රයකුත් වෙනස් විෂ්කම්භය නූත් ඇතිව වෘත්තාකාරව පිහිටුණු කණුවාදම් වගයක් පමණය. වඩා උස නැති ඉහල මට්ටමේ දැවැන් ගොඩැල්ලකුත්, ගල්කණු කීපයකුත් දිගටි ගොඩැලින්, කඳු බැවුමේ කුඩා වියලි පොකුණකුත්, වළයාකාරව තැබූ කණුවාදම් ගල්මැද පිහිටි අයමනවිතරින් අඩි 14කුත්, අහල් 2ක් හා අඩි 6 කුත් අහල් 2 ක්වූ ගල්පුවරුවකුත් තියෙනවා. දැවැන් ඉදිරිපස ඇති දිගටි හැඩේ ගොඩැල්ලක පාමුල පනාබැම්මකින් තරකොට ඇත. මේ පනාබැම්මේ දෙරටුව දෙපස වාම කොරවක්ගල්ද, මැද්දේ කිසිල්ල දක්වා පසින් වැසුණු හිස නැති පිළිමයක්ද තියෙනවා. මේ අවශේෂයන් සියල්ලම ප්‍රාකාරයකින් වටකොට තිබී ඇති නමුත් එහෙත් මෙහෙත් සුළු කොටස ඉතිරිවන්නට ඒ ප්‍රාකාරය විනාශවී ගොස්ය.

පහත මට්ටමේ දිගටි හැඩේ ගොඩනැගිල්ලත් ඉහල මට්ටමේ ගල්පුවරුව සහිත වටකුරු ගොඩනැගිල්ලත් පරීක්ෂා කිරීම සඳහා තැනින් තැන කැණ බැලුවා. මෙහි වල්කෙටුවාට පසු, එකකට පිටින් එකක් තිබුණු ඒකකේන්ද්‍රීය වෘත්ත දෙකක කණුවාදම් ගල් හා එම ගල්වලින් සමහරක් අයිනේ කෙලින් අතට සිටවූ, කොටසක් ඔප මට්ටම් කළ, අහල් 8 ක් පළල කුඩා ගල් පුවරු වගයකුත් පැදුණාය. මේ ගල්පුවරු කණුවාදම් ගල්වලට උසට තිබුනේ නැත. ලී කණු මත ගොඩනංවා තිබෙන්නට ඇති මෙම ගොඩනැගිල්ල කුමක් සඳහා ඉදිකළ එකක්දැයි කියන්නට බැරිය.

ඉහල මට්ටමේ වළයාකාර ගොඩනැගිල්ලේ වෘත්තයක තබනලද කණුවාදම් ගල් 24 ක් තිබුණා. මේ ගල්, දෙරටුවල අඩි අටක් දුරින්, අනික් තැන්වල අඩි පහක් දුරින් තියෙනවා. වෘත්තයේ නැගෙනහිර කොටසේ පොළවෙන් අඩි තුනක් උස ගල්කණු උඩ තිබූ අයම්විතරින් අඩි 14 යි, අහල් 2 ක් හා අඩි 6 යි, අහල් 4 ක්වූ ගල්පුවරුවක් ගොඩනැගිල්ලේ මැද දෙසට බර වෙලාය. මේ ගොඩනැගිල්ලේ දෙරටුව ළහින් පරීක්ෂණ සඳහා භාරන ලද අගල පහත මට්ටමේ ඇති පොකුණ අයිනෙන් පටන්ගෙන ගල්පුවරුවේ දකුණු පැත්තට යන සේ හැරව්වාය. මෙ අගල ගල්පුවරුව වටේටම ගඩොල් බැම්මට පිටින් ගෙනගියා. ගඩොල් බැම්ම උඩ තිබුණු ගල් පස ආදියත් ඉවත්කළා. උතුරු දෙරටුවෙන් පටන්ගත් අඩි 2 කේ සිට 4 දක්වා පළලවූ අඩියක සිට අඩි 3½ ක් දක්වා ගැඹුරවූ අගලක් ඛණුවාදම් ගල්වලට පිටින් උතුරු පැත්තට ගෙන ගියා. ගල්පුවරුව පාමුල අලට සෘජුකෝණව සිටිනසේ ගොඩනැගිල්ල දැරීන් අගලක් කැපුවා. දකුණු හා නැගෙනහිර දෙරටුවල කණුවාදම් ගල්වලට පිටින්, කොටසක් ඔප මට්ටම් කළ පඩිගල් මෙන් එක උඩ එක තැබූ කළුගල් දෙකක් බැගින් තියෙනවා. උතුරු පැත්තේ දෙරටුවේ තියෙන්නේ එක ගලය. කණුවාදම් ගල්වලට පිටින් වළයාකාරවූ ක්‍රමයෙන් පස්සට පත්තවා බැන්ද ගඩොල් බැම්මක් තිබෙනවා. මීට පහතින් තියෙන ගඩොල් බැම්ම පිට පැත්තෙන් ආයතවතුරුප්‍රාකාරය. දකුණු දෙරටුවේ තිබෙන ගල් කණුවාදම් ගල ළඟ නවතින නමුත් නැගෙනහිර දෙරටුවේ ඒවා කණුවාදම්ගල පසුකර යනවා. ගල්පුවරුව දරා සිටින ගල්කණු වටා ඇති ගඩොල් බැම්මේ පිළිකොන්ද පිළිස්සු මැට්ටෙන් කළ තෙළුම් මල් හා දණකිඩ ගැහු ඇත්රූප වලින් සරසා තිබුණු බව ගල්ලැලි අවටද පස්ගල් ගොඩවලද ශේෂව තිබෙන සාක්ෂි වලින් පෙනෙනවාය. ගල්පුවරුවේ දකුණුඅත කෙළවරේ පිළිවෙලකට නියා නැති අඩි 2 කුත්, අහල් 10 ක් දිග හා අහල් 10 ක් පළල ඇති ගල් තුනකුත් අර්ධවළයාකාර වැනිවූ ගලකුත්

තියෙනවා. මෙතන පඩිපෙළක් වන්නට පුළුවන. මේ කැණීම කළේ ගොඩනැගිල්ලේ මුල් අත්ති-
වාරම හරියේම වාගේය. වෘත්තය තුළ කැණීමේදී ගඩොල් කැබලින් ගල්කැටත් සහිත පස
කොටා තදකර තිබෙන බව පෙනුණාය. මෙය ලී කණු මත නැගුණු අර්ධගෝලාකාර වහලයක්
තිබුණු ගොඩනැගිල්ලක් බව සාක්ෂි අනුසාරයෙන් පෙනෙනවා. දැව කණුවලට වැසි සුළං
ආදියෙන් රක්ෂාවරණය සැපයීම සඳහා ගඩොලින් කොට බිත්තියක් බැඳ තිබී ඇත (xvi ඡායා
රූපය).

(කලාසහරාව, හත්වන කලාපය බලන්න.)

නාමල්ඔය

ඉතිහාසගලින් හැනැපීම හතරක් උතුරෙන් පිහිටා ඇති නාමල්ඔය නම්වූ නිම්නයේ කැලෑවක
නටබුන්ව ගිය ස්තූපයක්ද ගල්කණු කීපයක්ද ලිපියක් කොටා ඇති අඩි 4x2 ක්වූ ගල්පුවරුවක්ද
තියෙනවා. මේ අවශේෂයන්ට ඒ පළාතේ මිනිස්සු කප්පන්ගමුයාගේ තලංගමු විහාරයයැයි
කියනවා. වැඩි විශාල නොවූ ඉඩමක ඇති, ප්‍රාකාරයකින් වටකරනලද මේ පැරණි ස්ථානය
නිධාන් භොරුන්ට අසුවෙලා නැත. නාමල්ඔයේ වැව බැම්ම බැන්දම මේ පළාත වතුරෙන්
යටවෙන නිසා ලබන අවුරුද්දේ මෙහි තරමක කැණීමක් කරන්ට බලාපොරොත්තු වෙනවාය.

නොම්මර 39 ගේ කොලනිය

ගල්ඔය නිම්නයේ නොම්මර තිස්නවයේ කොලනියේ කටවියක ගොඩැලි කීපයක ගල්කණු
කොටත්, තිබුණු තැන්වලින් එහා මෙහා වූණු කණුපාදම් ගලුන් අයම්චිතරින් අඩි 10x6 ක්වූ
ගල්පුවරුවකුත් හොඳ තත්වයේ තිබෙන ජනුගල් තුනකුත් දකින්නට ලැබුණාය. මෙහි ඇති
පැරණි අවශේෂයන්ට කොලනිකාරයන් අතින් හානි සිදුවී ඇතැයි සිතෙනවා.

රහත්ගල

දූන් සාන්තමලෙයි යන නමින් මේ පළාතේ හැඳින්වෙන රහත්ගල මාලක දෙක වර්ගයේ
ඉතා වැදගත් ගොඩනැගිලි තියෙනවා. අතිපුරාණ ගොඩනැගිලි මෙන් පෙනෙන මේවා වැනි
වෙන ගොඩනැගිලි මේ ප්‍රදේශයෙන් හමුවී නැත. මේ ඉඩමට බලාත්කාරයෙන් ඇතුල්ව පැරණි
ගොඩනැගිලි අවට ස්ථිර හා තාවකාලික ගොඩනැගිලි ඉදිකර ඇති අය විසින් මහත් හානි සිදුකර
තියෙනවා (xvii ඡායාරූපය).

සෙල්ලිපි

1961-62 මුදල් වර්ෂයට පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස්තුනාගේ වාර්තාවේ, සෙල්ලිපි පිළිබඳ විස්තර
හා උපග්‍රන්ථයක් එක්කලේ නැති නිසා දූන් ලියවෙන වාර්තාවේ කාලයේ (එනම් 1961 ඔක්
තෝබර් 1 වැනි දින සිට 1962 සැප්තැම්බර් 30 වෙනි දින දක්වා) එකතුකළ සෙල්ලිපි ඇතුළත්
උපග්‍රන්ථය ඇරෙන්නට, 1961 ජනවාරි 1 වැනි දින සිට 1961 සැප්තැම්බර් 30 වෙනි දින දක්වා
එකතුකළ සෙල්ලිපි ඇතුළත් උපග්‍රන්ථයක් මේ වාර්තාව සමග තිබෙනවාය. මෙයින් 1961
මුල් තවමස තුළ එකතුකළ සෙල්ලිපි මේවාය :—

- අත්තාණිකණුවල ලියූ සෙල්ලිපි කැබලි දෙකක්;
- ගුහාලිපි තුනක් හා පිහිටි ගලේ කෙටුලිපි තුනක් යන වශයෙන් බ්‍රාහ්මීලිපි හයක්.

1961-62 මුදල් වර්ෂයේ දී සෙල්ලිපි 72 ක් එකතුකළා. මේවායින් 11 ක් ටැම්ලිපිය, 20 ක් පිහිටි
ගලේ කළ ලිපිය, 7 ක් පුවරුලිපිය, 1 ක් සඳකඩපහනක කළ ලිපියත්ය. 33 ක් ගුහාලිපිය.
තවත් රාජාංගණේ වටදගෙයි දගැබේ පිල්කොන්දේ ගල්වලින් පෙදරේරු ලකුණු කීපයක
ස්පර්ශලාංඡන ගත්තා.

අවුරුද්ද තුළ ස්පර්ශලාංඡන ගත් සෙල්ලිපිවලින් සමහරක් ඉතා වැදගත් ඒවාය. මෙයින්
එකක් නම් 1962 ජූලි මස 12 වන දින යොයාගත් කැගල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ උතුරින්කන්ද අසල
තිබෙන අම්බුඵගලවසමේ දෙහිමඩුවේ වෙහෙරගල විහාරයේ පිහිටි ගලක කෙටු සෙල්ලිපියකි.
සීගිරියේ පළමුවන කාශ්‍යප (ක්‍රි. ව. 477-495) රජුගේ රාජාංකාලයෙන් දින යොදා ඇති මේ

සෙල්ලිපියේ, විහාරයක වහලෙකු මුදවාගැනීමක් සඳහන්වන තැනක, නොයෙක් මතභේදවලට තුඩුදී ඇති “ වහරල ” යන වචනය නියෝජනය විය. ක්‍රිස්තු පූර්වකාලයේ හෝ ක්‍රිස්තු වර්ෂයේ මුල්කාලයේ බ්‍රාහ්මී සෙල්ලිපිවලට පසු 9 වන ශතවර්ෂයට පෙර කාලයක සෙල්ලිපි මේ පළාතෙන් මෙතෙක් කල් ලැබී තිබුණේ නැත. මේ දිස්ත්‍රික්කයේ පදිංචිව සිටි මුල් ආයාචනායා දිවයිනේ තමන්ගේ පළමු වාස භූමිය අත්හැර වැව්වතුරෙන් වඩා හොඳට කුඹුරු වගාකළ හැකි නිසා උතුරු දෙසට යන්ට ඇත කියන තර්කයක් ඉදිරිපත් කර තිබුණා. මේ සෙල්ලිපියේ සඳහන් කරුණු අනුව, පස්වන සියවසේ මේ දිස්ත්‍රික්කය ජනාවාසව තිබුණු බවත් ඒ කාලයේ වෙරල (වෙහෙරගල) පිරිවෙන තිබුණු බවත් ඔප්පුවෙනවා.

බැල් මහතා කැගල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ සෙල්ලිපි ඇහැට පෙනුණු ලෙස පිටපත් කරගත් කාලයට පසුව මේ ප්‍රදේශයේ සෙල්ලිපිවල වැඩ කෙරී ඇත්තේ ඉතාම ස්වල්පයකි. දකුණේ සිට වමට ලියා ඇති සෙල්ලිපියක් තවදුරට බැලීම සඳහා 1962 ජූලි මස 11 වෙනි දින පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස් තැන දිවෙලට ගියා. බැල් මහතාගේ (1892) කැගල්ල රපෝර්තුවේ 70 වන පිටුවේ සඳහන් වන ලිපියට ගැලපෙන සෙල්ලිපියට අමතරව ළඟ ඇති ගුහාවක සෙල්ලිපියක්ද තිබෙනවා. සෙල්ලිපි සහිත ගුහා ඇති මේ කන්ද දැන් බෞද්ධ භික්ෂූන්වහන්සේගේ ආරාමයක්ව තිබෙන නිසා ගුහා කීපයක්ම ඉදිරියේ බිත්ති බැඳලාය. මෙසේ කිරීමේදී ඇතැම් සෙල්ලිපි වැනුණා වෙන්ටත් බැරිනැත.

දිවෙල පල්ලේගම කණු භිසක් සහිත අන්තර්ගතයක්වල එනවාට සමානවූ රූප එක් පැත්තක කොටා ඇති වැඟක් වෙලක් මැද තිබෙනවා. ගම්මුත් කියන හැටියට මේ කණුවේ අඩි පහක් පමණ කොටස වැලලිලාය. මේ ගලේ සෙල්ලිපියක් ඇති බව ඇතැම් ගම්මු කියනවා.

බැල් මහතාගේ වාර්තාවේ (1892) 77 වන පිටුවේ පරාක්‍රමබාහු නම් රජෙකුගේ සෙල්ලිපිය සෙවීමට ජූලි මස 12 වෙනිදා නාරන්බැද්දට ගියා. ගම් මැදින් යන පාරේ බෝක්කුවක් බැඳීම සඳහා මේ සෙල්ලිපිය කැඩුවාය කියා දැනගන්ට ලැබුණාය.

උඩුහුවර වැගිරිය දේවාලය අසල කන්දකින් බ්‍රාහ්මී සෙල්ලිපියක ස්පර්ශලාංචනයක් 1962 ජූලි 13 වෙනි දින ගත්තා. මෙතෙක් තිබුනේ මේ ලිපියේ ඇස් සෝදිසියෙන් ගත් සටහනක් පමණයි. මේ සෙල්ලිපිය පිහිටි ගල මුලින් තිබී ඇති විසියෙන් වෙනස්වෙලා හෙයින් මෙහි ස්පර්ශලාංචනය ගැනීම දුෂ්කරවූත් අවදනම් සහිතවූත් එකක්වූනාය. දෙපාර්තමේන්තුවේ සෙල්ලිපි එකතු කරන්නාවූ පී. කේ. ජයසූන්දර මහත්මයා අනතුරු ගැන නොතකා මහත් උනන්දුවෙන් මේ සෙල්ලිපියේ කොටසක ස්පර්ශලාංචනය ගත්තා. පල-වියක් නැතිව ස්පර්ශලාංචන ගත නොහෙන සෙල්ලිපියේ ඉතුරු හරිය පසු දවසෙකට තැබුවා.

මේ දේවාලේ ඉදිරිපස ගලක ඇති භයවන පරාක්‍රමබාහු රජුගේ (1415-1467) සෙල්ලිපියක ස්පර්ශලාංචනය ගැනීමට ජයසූන්දර මහතා ගත් උත්සාහය අභිතකර කාලගුණය නිසා නිෂ්ඵල වූණා. කඩදාසිය ගලේ අතුරා තරමක් දුරට තීන්ත ඇල්ලුවාටත් පසුව කඩාවැටුණු අඛණ්ඩ වර්ෂාව නිසා මේ වැඩය අත්හැර දමන්ට සිදුවූණා. මේ රටේ සෙල්ලිපි එකතුකරන්නෙකුගේ රාජකාරි කිරීමේදී ඇති වන කරදරවලින් එකකට උදහරණ වන මේ සිද්ධිය ලංකාවේ සෙල්ලිපි එකතුකිරීම කෙතරම් දුෂ්කර එකක්දැයි සිතාගන්ට තරමක් දුරට උදව්වෙනවාය.

අන්තර්ගතයක් ගණනකම සෙල්ලිපිවල ස්පර්ශලාංචන ගත්තාය. මෙයින් ටික හරියක් පෙරද ලාංචන අරගෙන තිබෙන ලිපිය. අනිත් සියල්ල අචන්තේ සොයා ගත් ලිපිය. පුත්තලම් දිස්ත්‍රික්කයේ කිරිමැටිය පත්තුවේ අතුරුපොළොගමින් ලැබුණු ලිපියක්ද අනුරාධපුර දිස්ත්‍රික්කයේ කුඤ්චුවටු කෝරළේ හල්මිල්ල වැටියෙන් ලැබුණු ලිපියක්ද මෙම ලිපි පිහිටවූ රජවරුන් තෝරාගත හැකිසේ පෙනෙන නිසා මෙහිලා විශේෂයෙන් සඳහන් කළ යුතුය.

ගල්ඔය මිටියාවතෙන්ද සෙල්ලිපි ගණනක් ලැබුණාය. (“ ගවේෂණ ” යටතේ බලන්න).

සෙල්ලිපි සංග්‍රහයේ V වන කාණ්ඩයේ 2 වන කොටසේ පළමුවන ශෝඛ්‍ය පත්‍ර කියවා ඉවරය. මුද්‍රිත පිටු 138 හා පින්තූර 30 ක් ඇති මේ කොටසේ පහත සඳහන් ලිපි පළවෙනවාය :—

නො. 16 බදුල්ල (හොරබොරවැව)

වැමිලියේ සංශෝධිත සංස්කරණය හා පිටපත—සෙන්රත් පරණවිතාන විසිනි.

නො. 17 පෙර වරදවා දෙවන විජයබාහු රජුගේ ලිපියක්යයි ගත් පොළොන්නරුවේ පිහිටි නිස්සංකමල්ල රජුගේ පුවරුලිපිය—සෙනරත් පරණවිතාන විසිනි.

නො. 18 මිහින්තලේ ගුහාවල පිහිටි බ්‍රාහ්මී සෙල්පි—සෙනරත් පරණවිතාන විසිනි.

නො. 19 වවුනියා දිස්ත්‍රික්කයේ තුන්පලක පිහිටි බ්‍රාහ්මී සෙල්ලිපි—සෙනරත් පරණවිතාන විසිනි.

නො. 20 ගල්ලෙන විහාරයේ සෙල්පි—සෙනරත් පරණවිතාන විසිනි.

නො. 21 සිරිසහබෝ රජුගේ දඹවන වර්ෂයට අයත් කල්කලමේ පිහිටි සෙල්ලිපිය—සෙනරත් පරණවිතාන විසිනි.

නො. 22 පොළොන්නරුවේ රන්කොත්වෙහෙර අසලින් නිස්සංකමල්ල රජුගේ සෙල්ලිපියක්—සෙනරත් පරණවිතාන විසිනි.

නො. 23 ඇපා මිහිදුගේ කිරින්ද වැම්ලිපිය—වාල්ස් ගොඩකුඹුරේ විසිනි.

නො. 24 තාමර වැව වැම්ලිපිය—වාල්ස් ගොඩකුඹුරේ විසිනි.

නො. 25 දෙරබාවිල පිහිටි වැම්ලිපි දෙකක්—වාල්ස් ගොඩකුඹුරේ විසිනි.

මහපා දුපුල්ගේ (ක්‍රි : ව : 918) ආඥාව.

මහපා උදගේ (ක්‍රි : ව : 924) ආඥාව.

නො. 26 ක්‍රි : ව : 1105 ට අයත් මහඵ විජයබාහු රජුගේ පොළොන්නරුවේ පුවරුලිපිය—වාල්ස් ගොඩකුඹුරේ විසිනි.

පුරාවස්තුන්ට රසායනික පිළියම්

උප කොමසාරිස් (රසායන) මහතා 1962 අගෝස්තු මස රට හිට පෙරළා පැමිණෙනතුරු රසායනාගාරයේ වැඩ භාරව සිටියේ උපකොමසාරිස් (වාස්තු විද්‍යාඥ) රෝලන්ඩ් සිල්වා මහතාය. මෙහි පහත එන විස්තර සපයන්නේ බොහෝ දුරට රෝලන්ඩ් සිල්වා මහතා සැපයූ කෙටුම්පත් වාර්තාවක් අනුසාරයෙනි.

කැප්පිට්ටලානේ බෝයවලානගමේ විජය පුංචිචලමේ මහතාගෙන්, කාසි 17 කින් හා 23 කින් සැදුණු සන්ඔබන ලද පුරාණකාසි තොග දෙකක් දෙපාර්තමේන්තුව සතුකර ගත්තා. මේ කාසි වලින් සැඟල්ලුම එක ග්‍රැම් 1'918 ක්ද, බරම එක ග්‍රැම් 2'655 ක්ද විය. මේ කාසි සුද්දකර ක්‍රමික ලේඛනයට ගත්තා. මේ කාසි පුංචිචලමේ මහතා අතට පත්වන විට සොයාගත් තැනින් ඉවත්කරලාය. පුංචිචලමේ මහතා කියන හැටියට සොයාගැනීමේ කථාව මෙසේය :—

“කුරුණෑගල දිස්ත්‍රික්කයේ දේවමැදිහත්පත්තුවේ තෙන්නකෝන්ගම කොලිනියේ ගොඵ උක්කුබණ්ඩාගේ ඉඩමේ ගල්තලාවක 61.2.10 දිනට පෙර දවසක ළමයින් වගයක් සෙල්ලම් කර කර සිටියා. මෙයින් එක් ළමයෙක් උල් ආයුධයකින්, ගලපිට එකතුව තිබුණු තුනී පස් තට්ටුවක් භාරන විට මේ කාසි මතු වුණා.”

මේ කාසි සම්භවුණු ස්ථානය මාලිගාගල විහාරයේ ගුහාවක “ගමණිඅබරප්” කෙනෙකුගේ සෙල්ලිපිය කියෙන තැනට යාර භාරසියයක් පමණ ඔබ්බේ යැයි කියනවා.

සිරිවැවෙන් ලැබුණු මළබැඳුණු තඹකාසියක් ශුද්ධකර ලේඛනවලට ගත්තා.

පහත සඳහන් පුරාතන ද්‍රව්‍යයන් ශුද්ධකර අනුරාධපුරයේ කටුගොට යැව්වා :—

- (1) 1957 වර්ෂයේ අප්‍රියෙල් මැදහරියේ මාන්තෙයිහිදී, අමෙරිකා එක්සත් ජනපදයේ ඕහියෝ විශ්ව විද්‍යාලයේ ආචාර්ය ඇස්. කප්ලාන් මහතා විසින් භාරනලද සෝදිසි වළවල්වලින් ලැබුණු වලංකටු ඇතුළත් කැබ්ලිති පෙට්ටියක් ;
- (2) 1961 වර්ෂයේ යාපහුවේ දළදාගෙයි සොපානයෙන් ලැබුණු කැබ්ලිති ;
- (3) ගල්ඔය මිටියාවතෙන් ගෙනා පින්තල පහනක්, තඹ භාජනයක්, තඹ පාත්‍රයක් හා නොයෙක් මාදිළියේ පැරණි මැටිකාණුකැට ;

- (4) 1956 වර්ෂයේ පොම්පරිස්පුවේ කැණීමෙන් ලත් භූමිදාන හැලිවලින් ලැබුණු වලංකාබලි හා මිනිකටුකැබලි;
- (5) මෙතුවාක් කල් නිදසුන් වශයෙන් රසායනාගාරයේ කිටුණු නොයෙක් තැන්වලින් ගෙනා විවිධ ගඩොල්කැට.

රසායනාගාරයෙන් පිට වැඩ

නුවර දිස්ත්‍රික්කයේ ලංකාතිලක විහාරයේ (1960-61 පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස්තැනගේ පාලන වාර්තාවේ 9 වන පිටුව බලන්න). දකුණු බිත්තියේ පින්තාරු කළ අභලක් පමණ සනකම බදුම තහඩුව බුරුල්ව තිබුණා. මෙයින් අඩි 4 යි, අභල් 6 ක් හා අභල් 9 යක් දිග පළල ඇති කොටසක් ගැලවුණා. බුරුල්වුණු බදුමය මත කපුපුළුන් තබා ඊමත තැබූ ලිරාවුවකින් ඒ කොටසට රුකුල් දුන්නා. දිගටත් හරහටත් අභල් 18 ක පමණ පරතෙර හිටින්නට බදුමයේ ඉතා කුඩා සිදුරුකලා. මේ සිදුරු කළේ පුළුවන් කරමින් චිත්‍රයන් මහ හැරෙන්නටයි. බිත්තියටත් බදුමයටත් අතර තිබුණු අභල් 1/8 ක පමණ හිඩසට රසායනික ද්‍රව්‍යයක් විද්ද. මෙරසායනික ද්‍රව්‍යය ටිකෙන් ටික වියලෙන්නට ඉඩහැරීමේ අවශ්‍යතාවය නිසා වැඩිය හෙමින් කළයුතුවුණා. පිළියම් කළයුතුවුණු බදුම කොටසේ විශාලත්වය නිසාත් පැරණිකම නිසාත් මෙය ඉතා අරපරිස්සමින් කරන්නට වුණා.

පුරාණ කැළණි විහාරයේද දළ වශයෙන් හතරැස් අඩි 2 ක් පමණ බදුම කොටසක් මෙසේම පිළියම් කලා.

අම්බුළුගල විහාරයේ (1960-61 පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස්තැනගේ පාලන වාර්තාවේ 11 වන පිටුව බලන්න) දැවයෙන් කළ කොටස් තහවුරුකරන්නට පෙර එම විහාරයේ බිතු සිතුවම් වලට රසායනික පිළියම් යෙදුවා.

* * *

මේ දෙපාර්තමේන්තුවේ උප කොමසාරිස් (රසායන) ආර්. එච්. ද සිල්වා මහතා ඔක්ස්වර්ඩ් විශ්ව විද්‍යාලයේ කළ ඉගෙනීම නිමවා 1962 අගෝස්තු මස දිවයිනට පැමිණුණා.

1961 ඔක්තෝබර් මාසයේ ජාත්‍යන්තර කෞතුකාගාර සභාව යටතේ විද්‍යානුකූල පරීක්ෂණාගාර කාරක සභාවේ රැස්වීමට ස්පාඤ්ඤයට ගිය මොහු, තෙත් සහ රළුමී දේශගුණය සංස්කෘතික වස්තූන් කෙරෙහි බලපාන අන්දම ගැන වාර්තා කිරීමට පත්කළ උපකාරක සභාවට තෝරනු ලැබුවා.

" සිංහල ජීවිතවේදී ශිල්පනායායේ විපරිණාමය " නමැති පොත ලිවීම අනුව ඒ මහතාට ඔක්ස්වර්ඩ් විශ්ව විද්‍යාලයෙන් ඩී. පීඒ උපාධිය පිරිනැමුණා.

ඒ වගත් මෙසේම,

වාල්ස් ගොඩකුඹුරේ,
පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස්.

ශ්‍රී බුද්ධ වම් 2506 ක් වූ මැදින් දින
අව ජලවක ලත් ගුරු දින
කොළඹ පුරාවිද්‍යා කන්තෝරුවේදීය.

පස ග්‍රන්ථය I

වර්ෂ 1961 ජනවාරි මාසේ 1 වෙනිදි සිට සැප්තැම්බර් මාසේ 30 වෙනිදි දක්වා (ශිලාලේඛන එකතුවකරණා විසින්) පිටපත් කර තිබෙන ශිලා ලේඛන

අංකය	පිටපත් කළ දිනය	සම්බන්ධ ස්ථානය	වකවානුව හා රජ	භාෂාව හා දක්ෂර	ලිපිය	වෙනත් කරුණු
1 ...	61. 4.10 ...	අඹගහව.ව. (සී. 24/61, 62) පහලවැව්කුලාන, නුවරඑළිය පළාත නැගෙනහිර උතුරු මැද පළාත	ක්‍රි.ව. 10	... සිංහල	... වැම	... පැති හතරයි. කණුවේ පහල කැබෙල්ල බල්ලා, කවුඩා ලකුණු කොටාවලය.
2 ...	එම	...	එම	... එම	... එම	... කවුඩා, බල්ලා ලකුණු කොටා, අන. මුල කොටස කැඩීයා. පැති හතරයි
3 ...	61. 4.11 ...	තෙන්නකෝන්ගම. (අයි. 3/69) පුරාණ විහාරස්ථානයේ ගලක. දේවමැදි හත්පත්තුව, කුරුණෑගල දිස්ත්‍රික්කය	ක්‍රි.ව. මුල්හරියේ අබ රජ	... ගම්බිලි මුහුම්	... ගිරි	... ගම්බිලි අබ රජුගේ දිවනාවක් පදනමයි
4 ...	එම	...	ක්‍රි.ව. මුල්හරියේ	... එම	... එම	...
5 ...	61. 4.21 ...	මැදගාමය. (ඇල්. 25/63) පුරාණ රජමහාවිහාරය ලහ ගලේ. කඩවිත සහ මැද කෝරලේ, රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කය	එම	... එම	... එම	...
6 ...	61. 7.16 ...	මුදුගල. කුරුමල මුකලාන (ඇම්. 21/31)	... ක්‍රි. පූ.	... එම	... ලෙන්	...
7 ...	61. 7.22 ...	පොල්ලමුරේ. හඳගිරිය (ඇම්. 21/51) කඩවිත සහ මැදකෝරලේ, බලාගොඩ, රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කය	එම	... එම	... එම	...
8 ...	61. 7.23 ...	යටිමල්කඩුව. හඳගිරිය (ඇම්. 21/51) කඩවිත සහ මැද කෝරලේ, බලාගොඩ, රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කය	එම	... එම	... එම	... බොහෝ ගෙවීලය

උප ග්‍රන්ථය II

වර්ෂ 1961 ඔක්තෝබර් මාසේ 1 වෙනිදි සිට වර්ෂ 1962 ජූලි 31 වෙනිදි දක්වා පිටපත් කළ ගිලාපිටි-ගිලාපේතන එකතුවකට විසින් ස්පර්ෂ ලාභන ගන්නා ලදී

අංකය	පිටපත් කළ දිනය	සටහන	වකවානුව හා රජ	භාෂාව හා අක්ෂර	ලිපිය	වෙනත් කරුණු
1	61.10. 8	අම්පාරේ. අම්පාරේ සිට මඩකලපුව පාරේ 40 සැතපුම් කැණවී අසලින් හැ. දී නැගෙනහිරින්. සම්මන්ත්‍රණයෙන් පත්වූ, මඩකලපුව දිස්ත්‍රික්කය	ක්‍රි.ව. 10	... ගිංහල	... වැම	...
2	61.10. 9	රාජගල. ගල්පාත්තර අසල උතුරෙන්. (පේ 15/45) මන්ත්‍රී	ක්‍රි. ව. 2 ලක්ෂ්‍යනියය	... ප්‍රාග්මි	... ගිටි	... පේලි දෙකකි
3	61.10. 9	එම	... ක්‍රි.ව. 4 බ්‍රිද්දිය	... එම	... එම	... ලොකු ලිපිය
4	62. 2. 5	පාච්ඡන්තලම. 3 වෙනි පියවර, පාසල ලග. (සී. 19/35, 36, 43, ක්‍රි.ව. 10 44) වවුනියා දකුණ, සිංහල කොට්ඨාශය	ක්‍රි.ව. 10	... ගිංහල	... පුවරු	... පැති දෙකක අකුරු තිබේ. කියවීමට අපහසු කරමට ගෙවී ගොස්ය
5	62. 3. 8	කහබේලියාව. කවුඩුඩු ව්‍යාපාරය (පේ. 12/62, 63) කමන්කඩුව...	ක්‍රි.ව. 12 ශ්‍රීවික්‍රමයා	... ගිංහල	... පුවරු	...
6	62. 3.13	එබරගල (1) පැල්විහාර අසල. ගසණෙන් පල්ලේසිය ක්‍රි. ව. 10	ක්‍රි. ව. 12 ශ්‍රීවික්‍රමයා	... ප්‍රාග්මි	... ලෙන්	...
7	එම	පත්තුව. දඹුල්ල, මාතලේ උතුර	... එම	... එම	... එම	...
8	එම	... එම	... එම	... එම	... එම	...
9	එම	... එම	... එම	... එම	... එම	...
10	එම	... එම	... එම	... එම	... එම	... දකුණේ සිට වමට කියවේ
11	එම	... එම	... එම	... එම	... එම	...
12	62. 3.14	වෑගොඩපොල, මාදිපොල. උඩුගොඩ පල්ලේසිය පත්තුව, මාතලේ උතුර	එම	... එම	... එම	... අත් අකුරෙන් ලියාගන්නා ලදී
13	62. 3.16	මැණිකදෙණ. පු.ව. ඉඩම (අයි. 5/37, 38) පල්ලේසිය පත්තුව, මාතලේ උතුර	ක්‍රි.ව. 10	... ගිංහල	... වැම	... පැති තනෙරම අකුරු තිබේ. කියවීමට අපහසුයි. ගෙවී ගොස්ය
14	62. 3.18	අතුරාඩුපුර, දුම්බෙපළ අසල ඉඩමක	ක්‍රි.ව. 10	... එම	... එම	...
15	62. 6. 5	පද්විය. සිවදේවාල අංක 3. දිය අගලෙන් බටහිරට	ක්‍රි.ව. 11	... දෙමළ	... පුවරු	...
16	62. 6. 6	පද්විය. සිවදේවාල අංක 1. දකුණු අත්තිහාරම	එම	... එම	... එම	... එක පේලියක්
17	එම	පද්විය. සිවදේවාල අංක 1. බටහිර පැත්තේ ඉහළ කොරදම* (1) හා (2)	එම	... එම	... එම	... තනි පේලියක්. කැටි දෙකක්

* මෙහි පේලි ලිපියක් තිබෙන්නට ඇති ගලක් නැතිවේලාය.

අංකය	පිටපත් කළ දිනය	සටහන	විකට්‍යාව හා රජ	භාෂාව හා අක්ෂර	ලිපිය	වෙනත් කරුණු
18 ...	62. 6. 6
19	පදවිය, සිව්දේවාල අංක 1. බටහිර පැත්තේ ඉහළ බොරැම (4)	ත්‍රි.ව. 11	දෙමළ	...	පේලි දෙකක් තිබේ එක පේලියක්
20	පදවිය, සිව්දේවාල අංක 1. බටහිර පැත්තේ ඉහළ බොරැම (5)	එම	පේලි තුනක්
21 ...	62. 6. 21	පදවිය, සිව්දේවාල අංක 1. බටහිර පැත්තේ අක්කිරිමාවට ඉහළින්
22 ...	62. 6. 22	පදවිය, සිව්දේවාල අංක 1. බටහිර පැත්තේ අක්කිරිමාවට ඉහළින්	ත්‍රි.ව. 10	සිංහල	...	පැති හතරයි. වටාපහ, අඩිහඳ, පාත්තරය, ආශ්‍රදය, කපුටා, බල්ලා ලකුණු ඇත.
23 ...	62. 6. 23	පදවිය, සිව්දේවාල අංක 1. බටහිර පැත්තේ අක්කිරිමාවට ඉහළින්
24 ...	62. 7. 11	පදවිය, සිව්දේවාල අංක 1. බටහිර පැත්තේ අක්කිරිමාවට ඉහළින්
25	පදවිය, සිව්දේවාල අංක 1. බටහිර පැත්තේ අක්කිරිමාවට ඉහළින්
26 ...	62. 7. 12	පදවිය, සිව්දේවාල අංක 1. බටහිර පැත්තේ අක්කිරිමාවට ඉහළින්
27 ...	62. 7. 13	පදවිය, සිව්දේවාල අංක 1. බටහිර පැත්තේ අක්කිරිමාවට ඉහළින්
28 ...	62. 7. 17	පදවිය, සිව්දේවාල අංක 1. බටහිර පැත්තේ අක්කිරිමාවට ඉහළින්
29 ...	62. 7. 24	පදවිය, සිව්දේවාල අංක 1. බටහිර පැත්තේ අක්කිරිමාවට ඉහළින්
30	පදවිය, සිව්දේවාල අංක 1. බටහිර පැත්තේ අක්කිරිමාවට ඉහළින්

31	...	62. 7.29	...	භල්ලිපිටි. පාසල අසල (සී. 20/15, 16). කුකුළුටු කෝරලේ, බවතිර අනුරාධපුර දිස්ත්‍රික්කය	එම	කණුවේ උඩ කොටස කැලීමට කැඩී ගොස්
32	...	62. 8.10	...	රාජගල. (3) ගල්පාත්තරවලට නිරිත පැත්තේ ගල්පොත්ත (පේ. 15/45) මන්මුනෙයිපත්තු, මඩකලපු දිස්ත්‍රික්කය	ක්‍රි.ව. 1-4
33	...	62. 8.16	...	එම (1/8)
34	...	62. 8. 6	...	එම (2/8)
35	...	62. 8.18	...	පුළුකුණාවකන්ද (1) (පේ. 15/21, 29) එරැවිල්පොරතිව සහ මන්මුනෙයි පත්තු, මඩකලපු දිස්ත්‍රික්කය	එම
36	...	එම	...	එම (2)
37	...	62. 8.18	...	එම (3)
38	...	එම	...	එම (4)
39	...	62. 8.19	...	එම (5)
40	...	එම	...	එම (6)
41	...	එම	...	එම (7)
42	...	62. 8.20	...	රාජගල (2) ගල්පාත්තරවලට නිරිතපැත්තේ ගල්පොත්ත. (පේ. 15/45) මන්මුනෙයිපත්තු, මඩකලපු දිස්ත්‍රික්කය	ක්‍රි.ව. 1-4
43	...	එම	...	එම (4)
44	...	එම	...	එම (5)
45	...	එම	...	එම (6)
46	...	62. 8.21	...	එම (7)
47	...	එම	...	එම (8)
48	...	එම	...	එම (9)
49	...	62. 8.22	...	පුළුකුණාවකන්ද (8) (පේ. 15/21, 29) එරැවිල්පොරතිව මන්මුනෙයිපත්තු, මඩකලපු දිස්ත්‍රික්කය	ක්‍රි.ව. 1-4
50	...	එම	...	එම (9)
51	...	එම	...	එම (10)
52	...	62. 8.24	...	එම (11)
53	...	62. 8.25	...	එම (12)
54	...	එම	...	එම (13)

අංකය	විටපත් කළ දිනය	සභානාය	විකර්‍යානුච්ඡා රජ	භාෂාව හා අක්ෂර	ලිපිය	වෙනත් කරුණු
55	62. 8. 26	... නැවත මැල්ලන්ගේහල (1) (අ.ම. 10/44) මහවැලි රට ක්‍රි.ව. 2-5 කෝරළේ	... 2-5	... ච්ඡා	... ගීර	... දිග අඩි 13, පළල අඩි 6½
56 එම (2)	... ක්‍රි.ව.	... එම	... ලෙන්	...
57 එම (3)	... එම	... එම	... එම	...
58	62. 8. 26	... නාමලිපිය, කප්පන්ගමුවාය. තලංගු වෙහෙර. නිල්ගල ක්‍රි.ව. 10 කෝරළේ, බදුල්ල දිස්ත්‍රික්කය	... 10	... සිංහල	... පුවරු	... පැති දෙකක්. ලිපිය ගෙඩි ගොස්
59	62. 8. 27	... රාජගල (1) ගල්පාත්තරවලට නිරිත පැත්තේ ගල්පොත්ත. (පේ. 15/45) මන්මුනෙයිපත්තු, මඩකලපු දිස්ත්‍රික්කය	... 1-4	... ච්ඡා	... ගීර	...
60 රජගල (1/1) (පේ. 15/45) මන්මුනෙයිපත්තු, මඩකලපු දිස්ත්‍රික්කය	... ක්‍රි.ව. ලෙන්	...
61 එම (2/1)	... එම	... එම	... එම	...
62	62. 8. 28	... එම (2)	... එම	... එම	... එම	...
63 එම (3)	... එම	... එම	... එම	...
64 එම (4)	... එම	... එම	... එම	...
65 එම (1/5)	... එම	... එම	... එම	...
66 එම (2/5)	... එම	... එම	... එම	...
67 එම (6)	... එම	... එම	... එම	...
68 එම (7)	... එම	... එම	... එම	...
69	62. 8. 29	... එම (10) ගල්පාත්තරවලට නිරිතපැත්තේ ගල්පොත්ත. (පේ. 15/45) මන්මුනෙයිපත්තු, මඩකලපු දිස්ත්‍රික්කය	... ක්‍රි.ව. 1-4 ගීර	...
70 එම (11)	... එම	... එම	... එම	...
71 එම දැඩි ලග ගල්බැම්මේ (පේ. 15/46) මන්මුනෙයි පත්තු, මඩකලපු දිස්ත්‍රික්කය	... ක්‍රි.ව. 10	... සිංහල	... පුවරු	...

72	...	62. 8. 29	...	රජගල	...	බුද්ධිමයව බවගිහින් ගල්පොත්තක	...	ක්‍රි.පූ.	...	බ්‍රාහ්මී	...	ගිරි	...
73	...	62. 8. 31	...	එම	...	(දන් අම්පාරේ කටුගෙයි)	...	ක්‍රි.ව. 1-4	...	එම	...	පුවරු	...
74	...	එම	...	එම	...	එම	...	ක්‍රි.ව. 10	...	සිංහල	...	එම	පැති දෙකක්
75	...	එම	...	එම	...	එම	...	එම	...	එම	...	එම	පැති තුනක්
76	...	62. 9. 16	...	ඇත්පැටියාගල.	...	විල්පත්තු	...	ක්‍රි.ව. 1-4	...	බ්‍රාහ්මී	...	ගිරි	...
77	...	62. 9. 18	...	නාමබකඩ වැව (පි. 15/48)	...	කුඤ්චවටුතුලාන, නැගෙනහිර	...	ක්‍රි.ව. 10	...	සිංහල	...	වැව	...
						අනුරාධපුර දිස්ත්‍රික්කය							
78	...	62. 9. 21	...	අනුරාධපුර රූසීමාලකය	...	(රුවන්වැලියාව දකුණෙන්)	...	ක්‍රි.ව. 1-4	...	බ්‍රාහ්මී	...	සඳකඩපහණ	...
79	...	1962 ජූනි	...	බුද්ධන්තේනෙල පන්සලේ	ක්‍රි.ව. 10	...	සිංහල	...	වැව	...
													ගල්කණුවක පහළ කොටස පේළි 3 යි. කපුවා, බල්ලා ලකුණු කොටා ඇත.

උප ග්‍රන්ථය III

1962 දී නැවත පිටපත් කළ ස්ථරය ලාභන

	ස්ථානය			භාෂාව හා අක්ෂර	ලිපිය
1. දෙරබාවිල සිංහල	... වැමි
2. දෙරබාවිල එම	... එම
3. පදවිය සිවදේවාලය දෙමළ	... පුවරු
4. රාජගල සිංහල	... ලෙන්ගිරි
5. මිහින්තලේ බ්‍රාහ්මී	... ගිරි
6. තොළුවිල අනුරාධපුරය සිංහල	... පුවරු
7. වේවුල්කැටිය එම	... එම
8. ඉඟිනිමිටිය එම	... වැමි
9. මැදිරිගිරිය එම	... එම
10. මැදිරිගිරිය එම	... පුවරු
11. මියුහුණු වෙහෙර නොහොත් පුළුකුණුවකන්ද බ්‍රාහ්මී	... ලෙන්
12. පදවිය කැටයම් කළ ගල්කණුවක්					
13. පනාවිටියේ අම්බලමේ ලී කණුවල කැටයම්					

උප ග්‍රන්ථය IV

අයිතිකර ගැනීම සඳහා 1962 දී තෝරාගත් සඳහා

පළාත	දිස්ත්‍රික්කය	ගම	ස්මාරකය
උතුරු මැද වයඹ	... අනුරාධපුරය	... අනුරාධපුරය	... කුට්ටම්පොකුණ යාබද ඉඩම් කොටස
	... කුරුණෑගල	... කුඩාකටුවන්නාව	... කටුවන්නාවේ පන්සල් භූමියෙන් කොටසක්

1962 දී පුරාවිද්‍යා තහනම් බිම් වශයෙන් ප්‍රකාශකිරීමට තෝරාගත් සඳහා

පළාත	දිස්ත්‍රික්කය	ගම	ස්මාරකය
උතුරු මැද වයඹ	... අනුරාධපුරය	... හම්මිල්ලවැටිය	... හම්මිල්ලවැටියේ පුරාණ ස්ථානය
	... කුරුණෑගල	... කෝන්වැව	... මහලේකඩවල ගල්ගෙවල්
දකුණු	... හම්බන්තොට	... දෙවුරම්වෙහෙර	... කොටකුඹුක්ක

1962 දී රක්ෂිත ස්මාරක වශයෙන් ප්‍රකාශයට පත් කරන ලද සඳහා

පළාත	දිස්ත්‍රික්කය	ස්මාරකය	සැළැස්ම	දිනය සහ ගැසට්පත්‍රයේ අංකය
වයඹ	... කුරුණෑගල	... දඹදෙණියේ විජයසුන්දරාරාමය	වී. පී. 103367	... 1962 කේ මාර්තු 9 වෙනිදා නො. 12,977

ආරක්ෂා කිරීම සඳහා 1962 දී මූලික කටයුතු කළ ස්මාරක ඇති සඳහා

පළාත	දිස්ත්‍රික්කය	ගම	ස්මාරකය
මධ්‍යම	... මාතලේ	... තල්ගහගොඩ	... රජමහා විහාරය
දකුණු	... හම්බන්තොට	... අම්බලන්තොට	... ගිරිහඬු විහාරයේ ඇති පුරාණ පිළිමය

ජායාරූප ලැයිස්තුව
List of Plates

- I දන්වින් ගෙනා නිව්වාණාගලින් නෙලූ වැඩහිඳින බුදුපිළිමයක්
Seated Buddha Statuette in quartz from Datava.
- II පෙරියකුලමෙන් ලැබුණු කැටයම්කළ ගලක්
Sculptured stone plaque from Periyakulam.
- III රාජාංගණේ වටදගෙය තහවුරුකරද්දී
Vatadāge at Rajangane, during conservation
- IV පදවියේ කැටයම්කළ කණුවක නැව්වුවන් කණ්ඩායමක්
Panel of dancers from sculptured pillar, Padaviya.
- V පදවියේ ගණදෙවි රූපයක් හා මැටිපහන්
Clay figurine of Ganesa and clay lamps, Padaviya.
- VI පදවියේ සිවලිංගපාදමක්
Sivalinga pedestal from Padaviya.
- VII පදවියේ කැටයම්කළ ජනේලයක් ❧
Sculptured Window from Padaviya.
- VIII පදවියේ විනාශකරනලද සිංහරූපයක කැඩැලි
Fragments of sculptured lion, Padaviya.
- IX පදවියේ දේවරූපයක් ?
Figure of deity? Padaviya.
- X අම්බුළුගල වැම්පිට්ඨභාරය තහවුරුකිරීමෙන් පසු
Temple-on-pillars, Ambulugala, after conservation.
- XI පනාවිටියේ අම්බලම තහවුරුකිරීමෙන් පසු
Ambalama at Panavitiya, after conservation.
- XII ආදහනමලුවේ ගෙඩිගෙය
Gedige at Adahanamaluva.
- XIII බෝගොඩ ලීපාලම
Wooden bridge, Bogoda.
- XIV කුඩාකවුටන්නාවේ පැරණි අවශේෂයන්
Ancient remains at Kudakatuva.
- XV හම්මිල්ලවැටියේ පැරණි අවශේෂයන්
Ancient remains at Hammillavatiya.
- XVI පුළුකුණාවේ පැරණි අවශේෂයන්
Ancient remains at Pulukunava.
- XVII රහන්ගල පැරණි අවශේෂයන්
Ancient remains at Rahstgala.

සැලසුම් ලැයිස්තුව
List of Plans

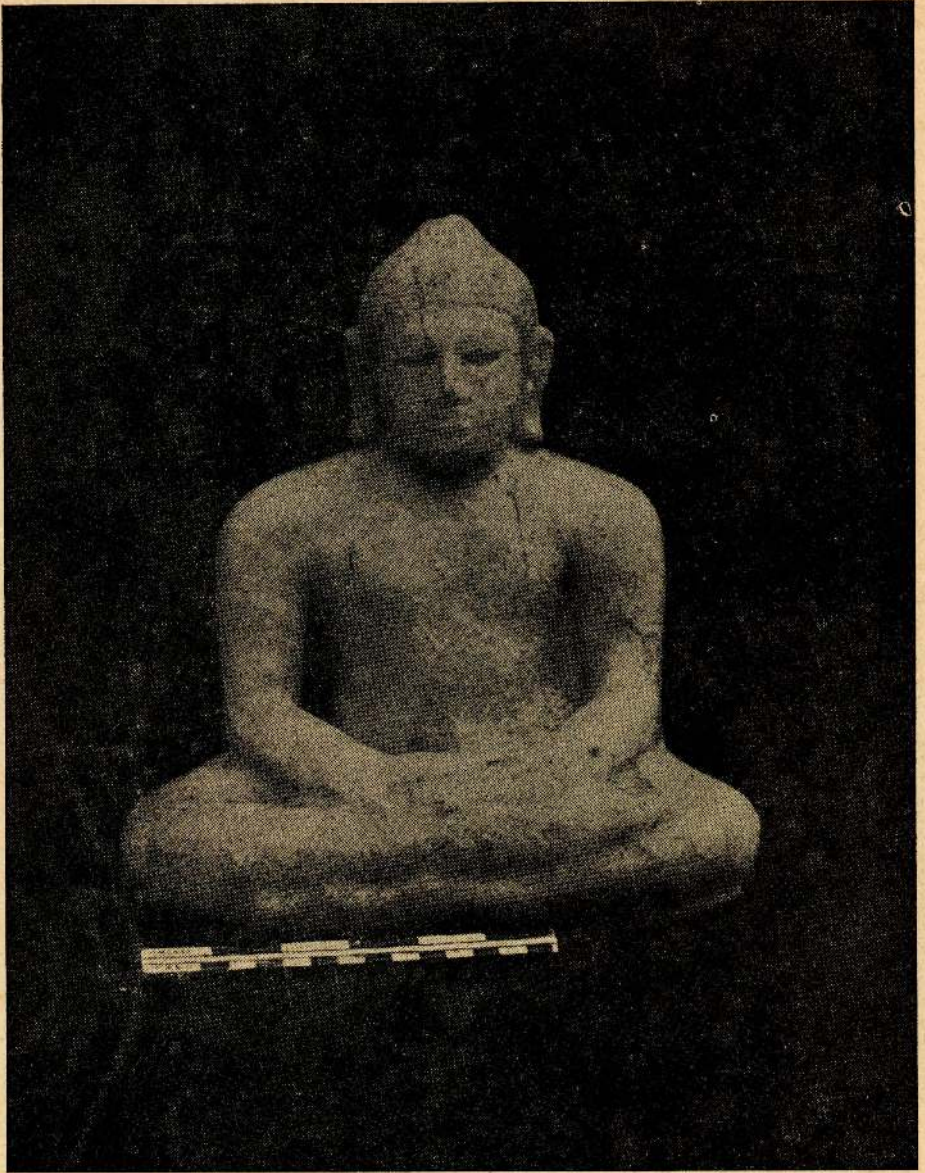
- I මැණික්දෙණ වටදගෙය
Vatadāge at Manikdena.
- II රාජාංගණේ වටදගෙයි බිම්පැලැස්ම
Ground plan of *Vatadāge* at Rajangane.
- III පදවියේ සිවදේවාලය
Sivadēvāle at Padaviya.
- IV කුඩාකවුටන්නාවේ ආසනසරය
Asanaghara at Kudakatuva.

செய்துள்ள
புத்தகங்கள்

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

செய்துள்ள
புத்தகங்கள்

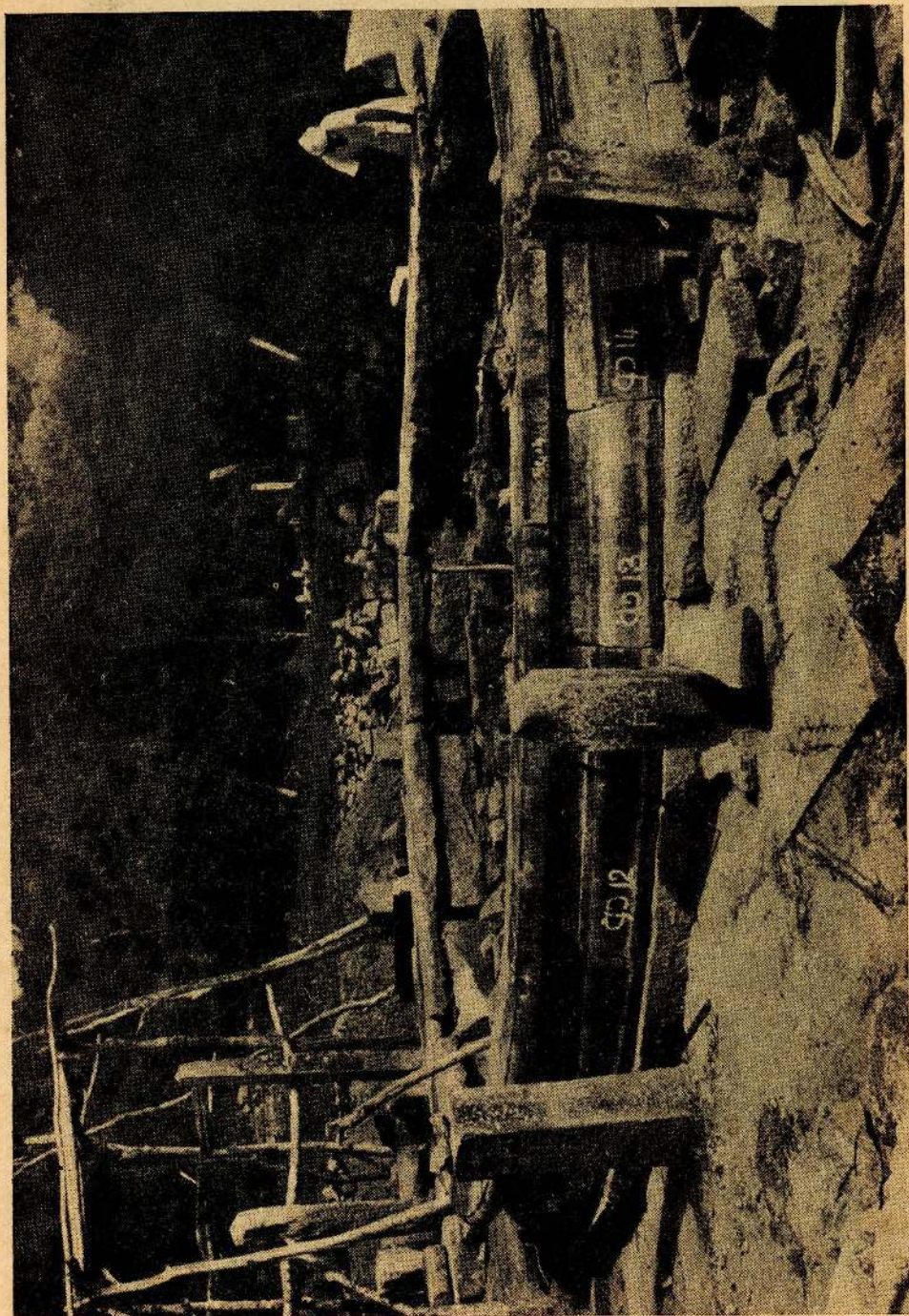
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

I—දකුණින් ගෙනා තිරිවානාගලින් නෙලූ වැඩිඳින බුදුපිළිමයක්
Seated Buddha Statuette in quartz from Datava

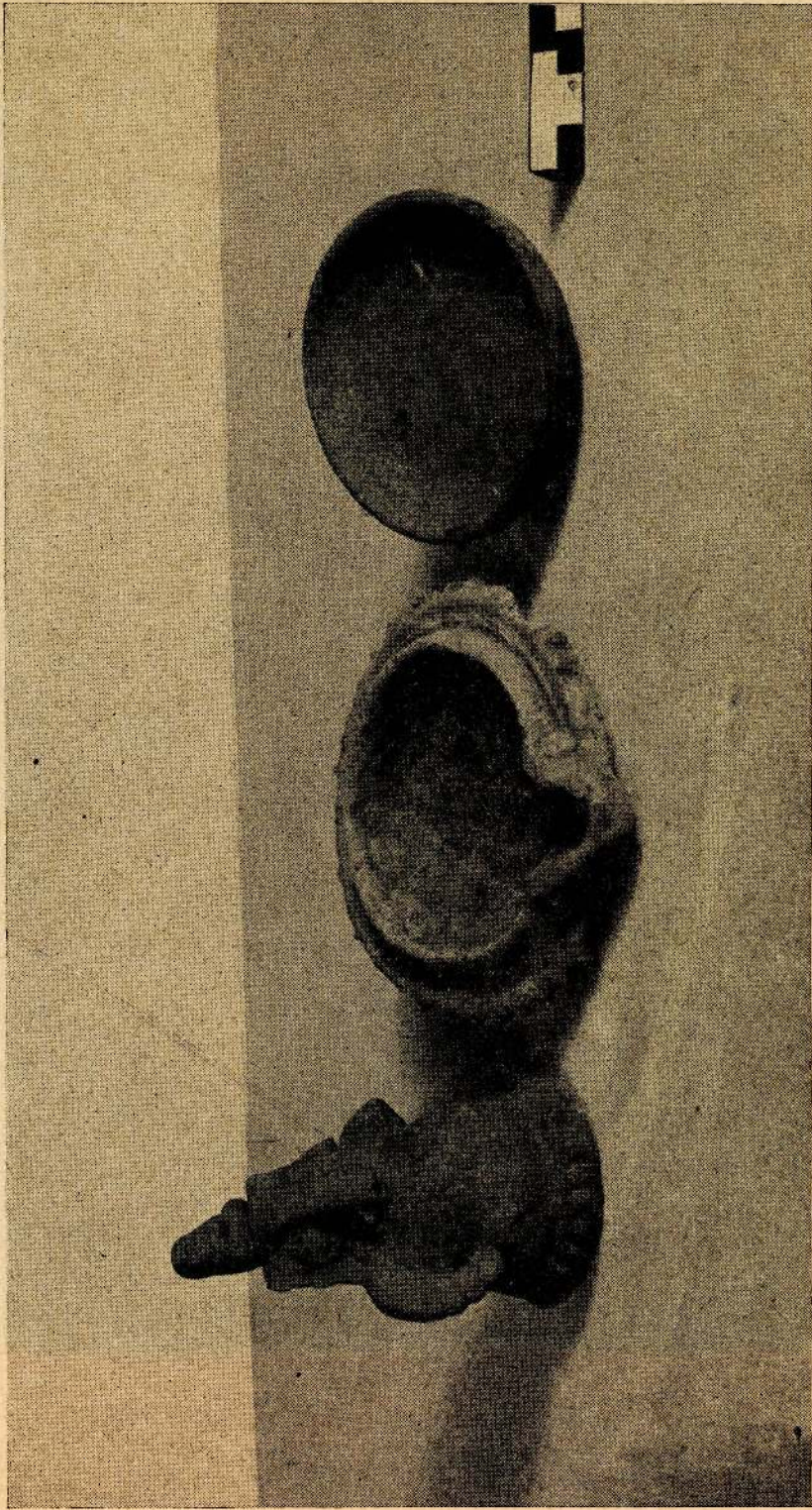
II—පෙරියකුලමෙන් ලැබුණු කැටයම් කළ ගලක්
 Sculptured stone plaque from Periyakulam

III—രാഷ്ട്രംതെക്ക് വെള്ളം താറ്റുവാനുള്ള വാട്ടാദാജി / Vatadage at Rajangane, during conservation

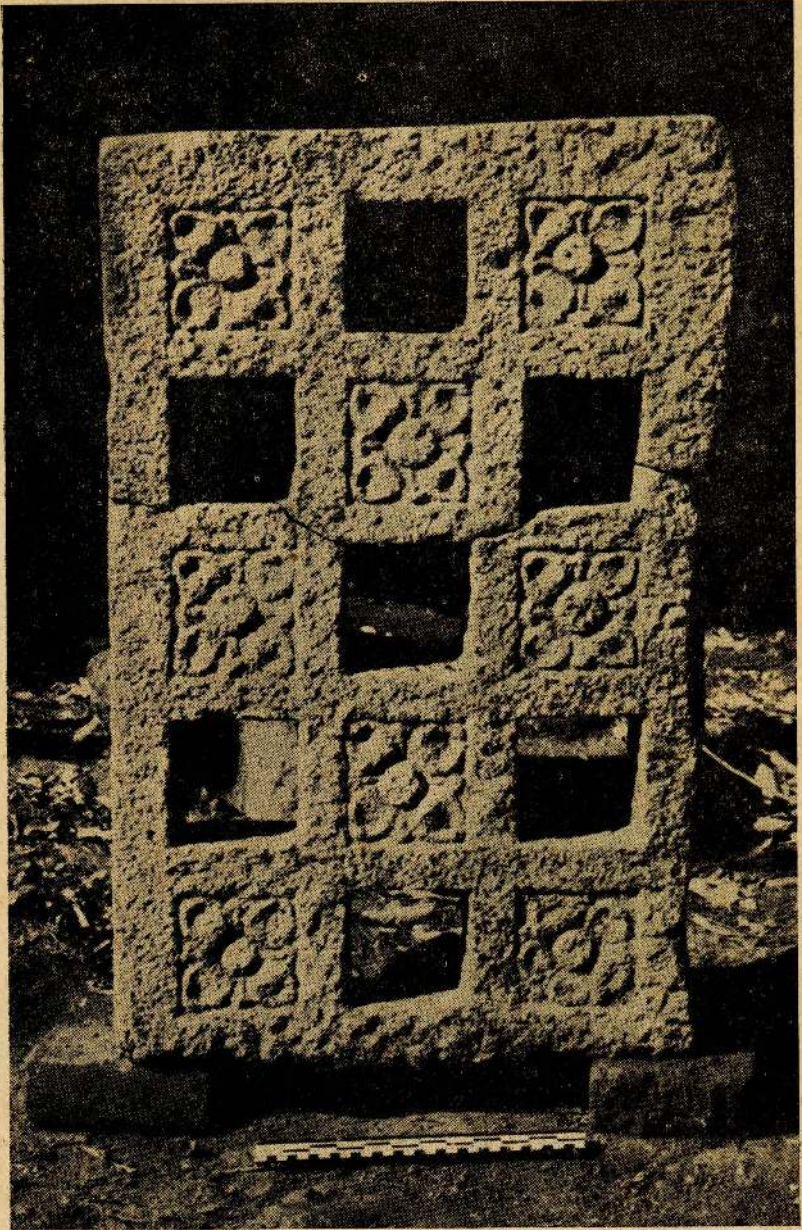
IV—පදවියේ කැටයම්කළ කණුවක නැට්ටුවන් කණ්ඩායමක්
Panel of dancers from sculptured pillar, Paraviya

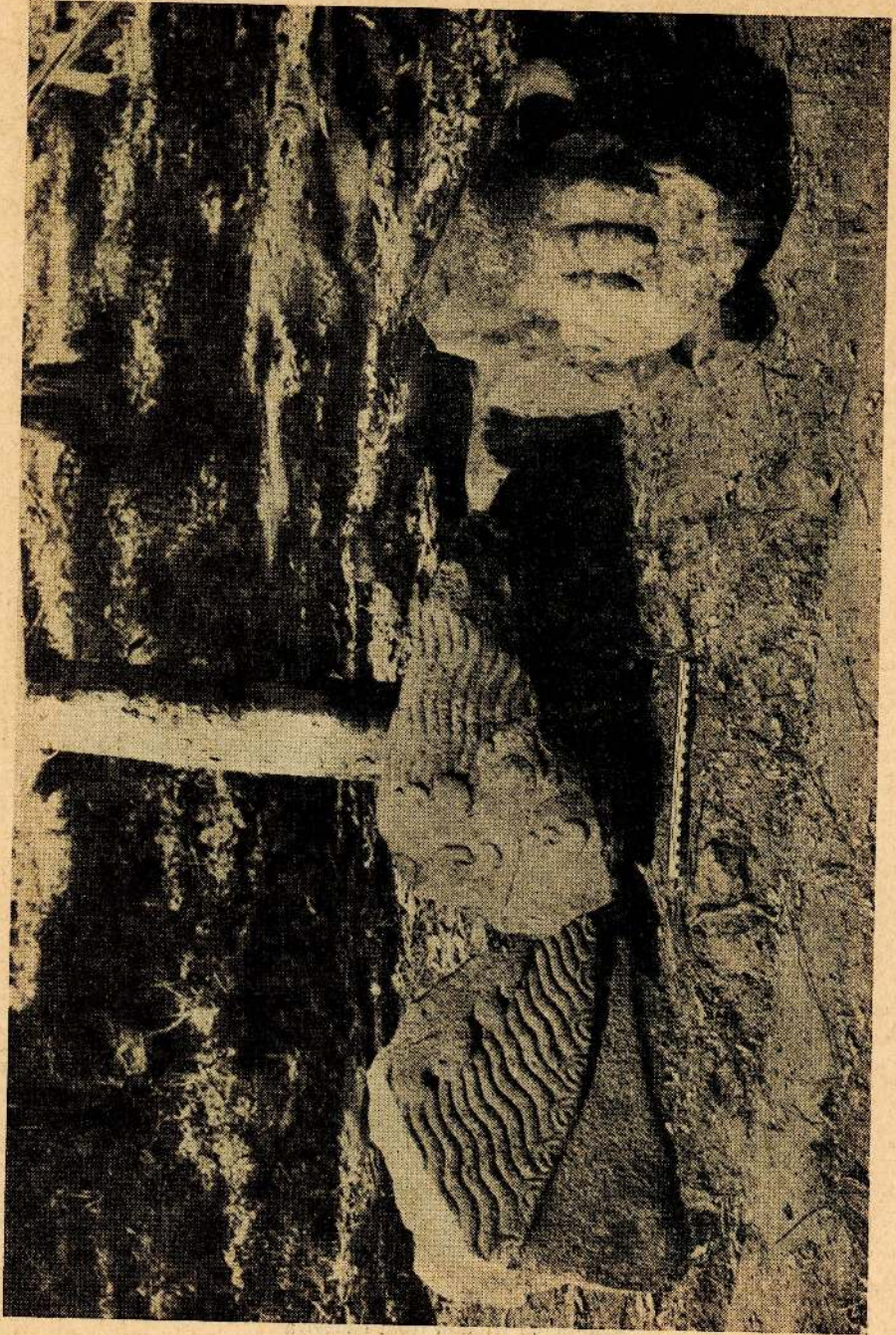
V—පදවියේ ගනෙසේ රූපයක් හා මැළිපහන්
Clay figurine of Ganesa and clay lamps, Padaviya

VI—പദ്മിതയുടെ തിരുവടം / *Shalingsa* pedestal from Padaviya

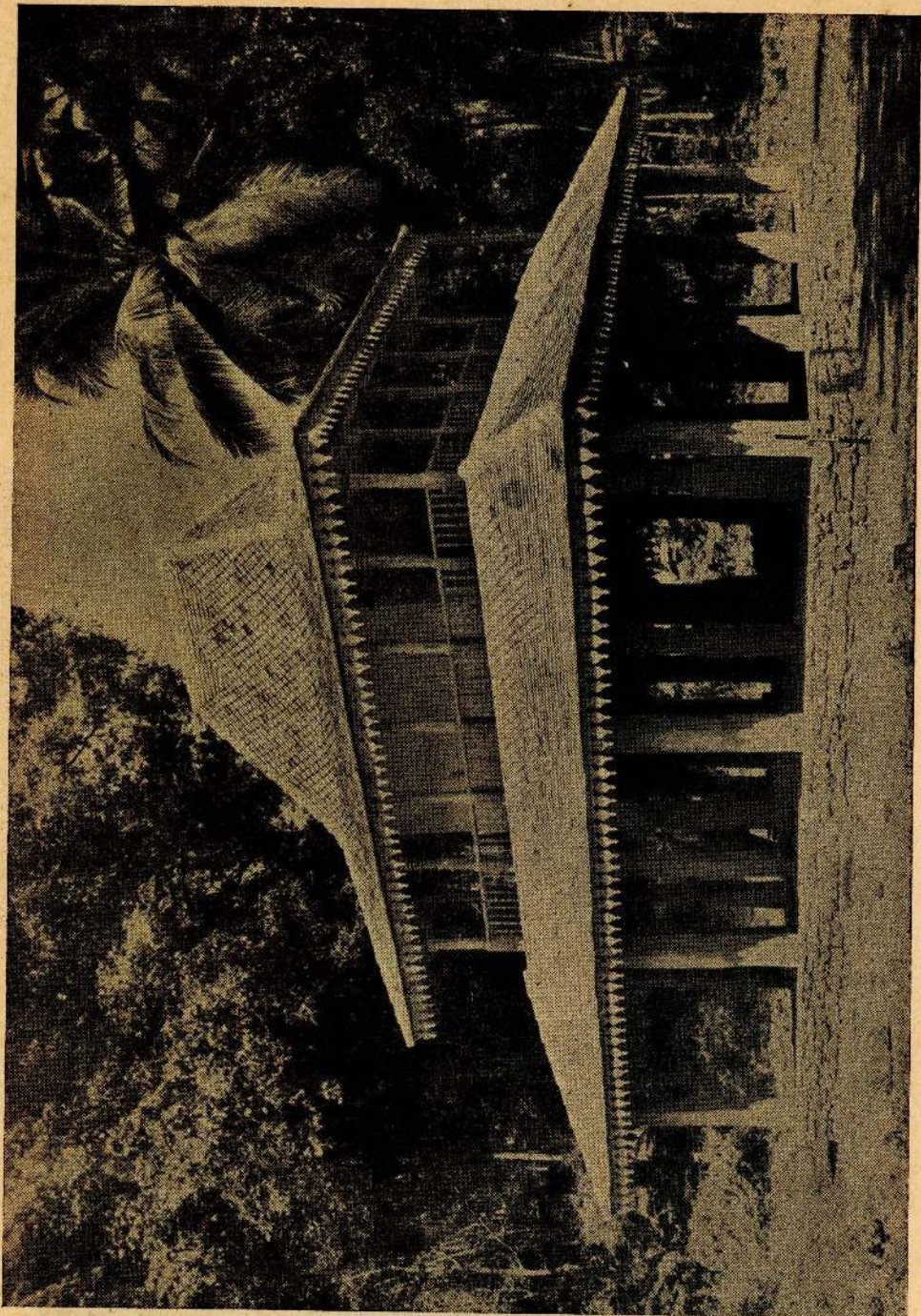
VII—පදවියේ කැටයම් කළ ජනේලයක්
Sculptu red Window from Padaviya

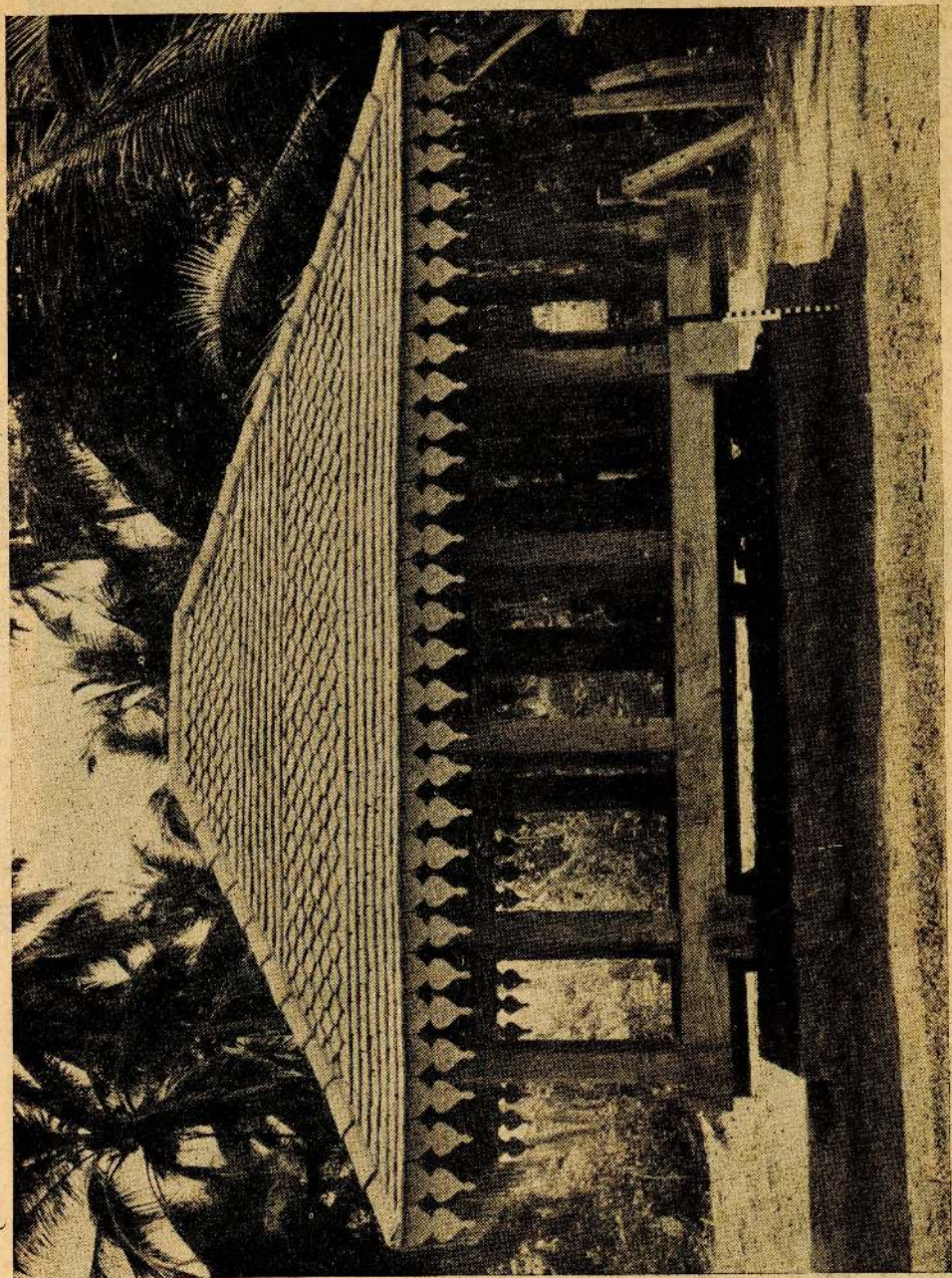
VIII—പദ്മിതലം വിനാശമാക്കിയ ഭദ്രകാളി രൂപം കണ്ടിടം/ Fragments of sculptured lion, Padaviya

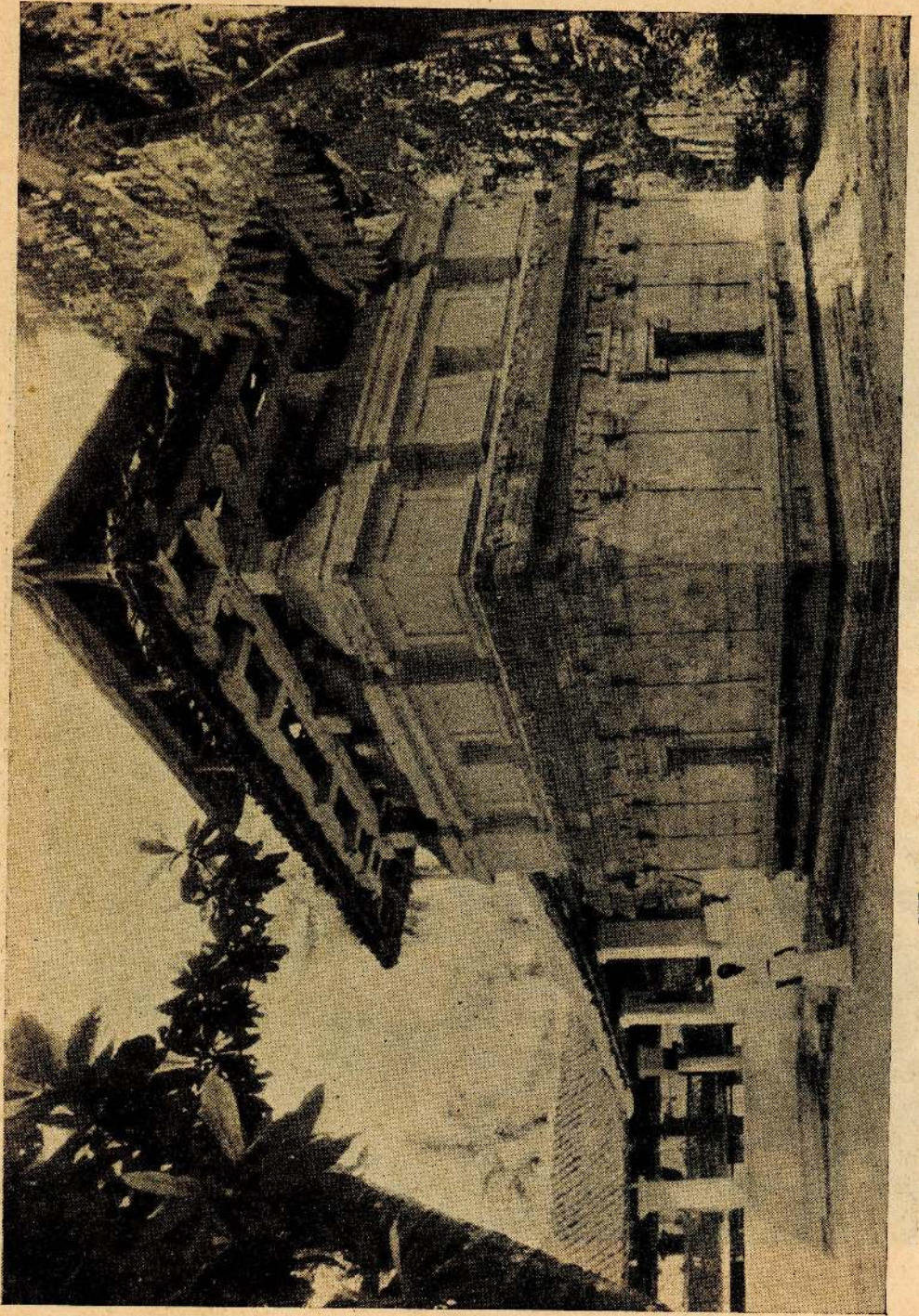
IX—പദ്മിയിലെ ദേവതാചിത്രം / Figure of deity, Padaviya

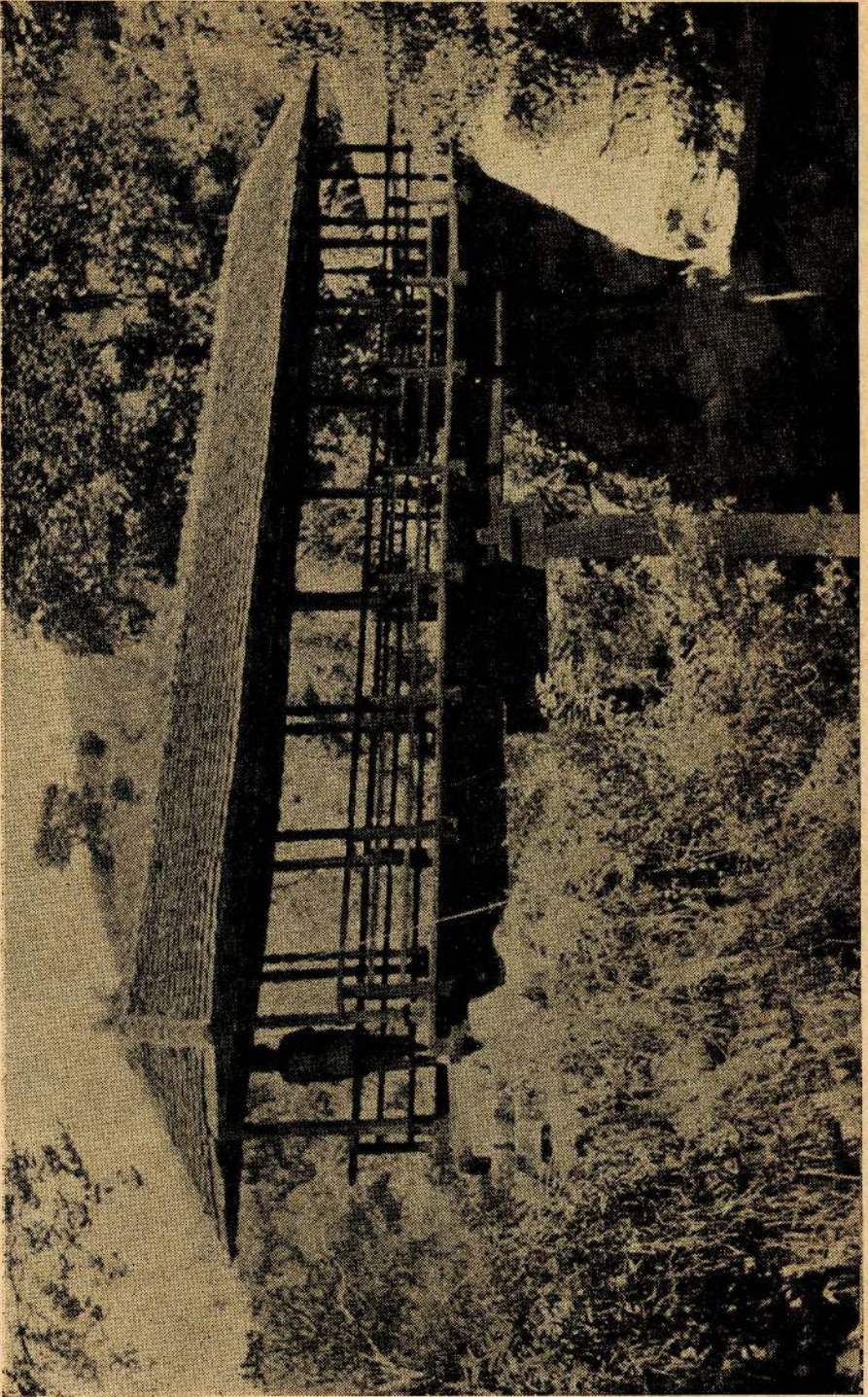
X—අමුණුපාල මැළුවට විහාරය නාමදුරු කිවීමෙන් පසු/ Temple-on-pillars, Ambulugala, after conservation.

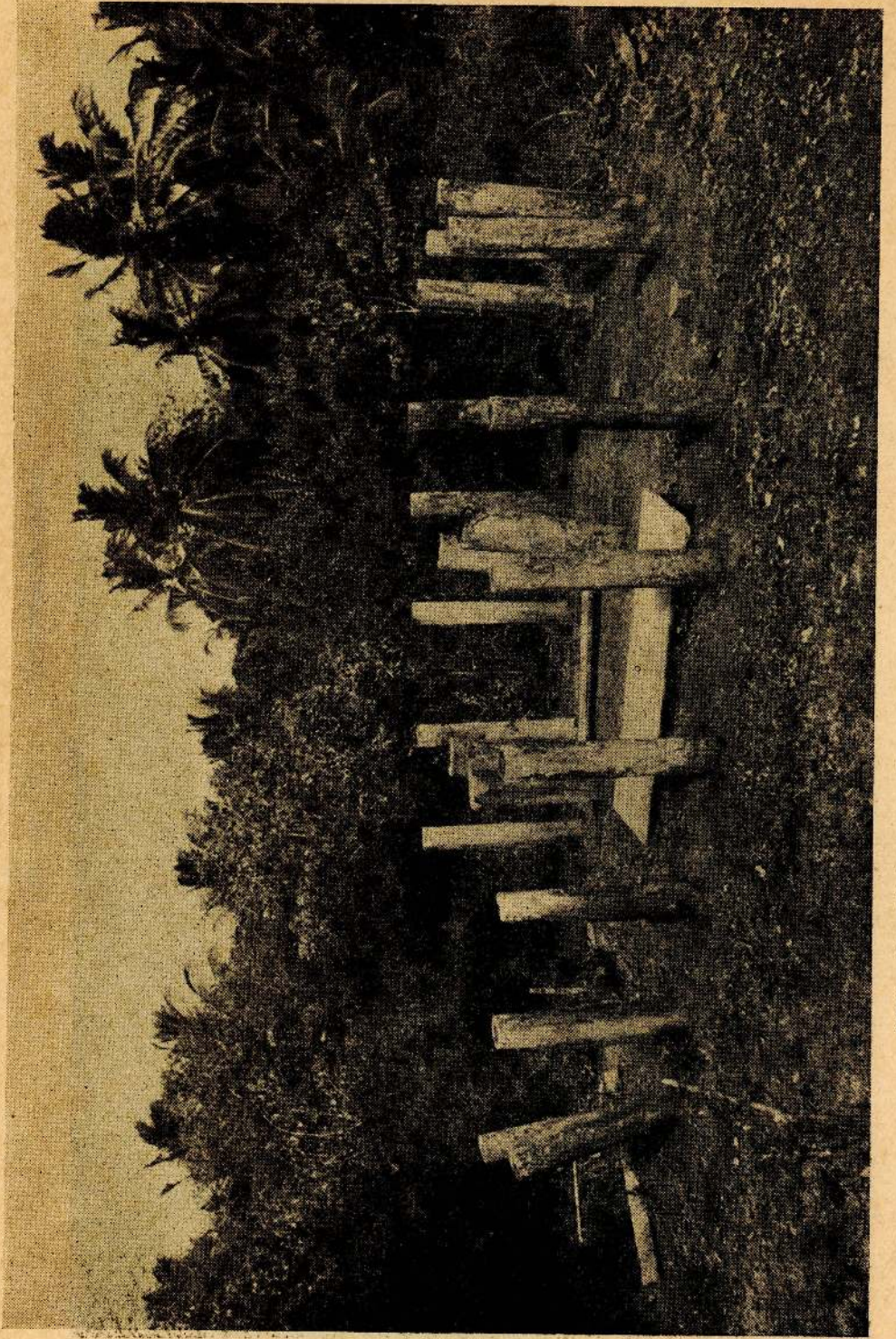
XI—ബാലിയിലെ കരിമ്പുഴ അമ്പലം, കിരീടം പണിയിച്ച കരിമ്പുഴ അമ്പലം, കിരീടം പണിയിച്ച കരിമ്പുഴ അമ്പലം, കിരീടം പണിയിച്ച കരിമ്പുഴ അമ്പലം

XII—*ḡiḡiḡe* ḡḡe ḡḡiḡe / *Gēḡiḡe* at Adahanamaluva

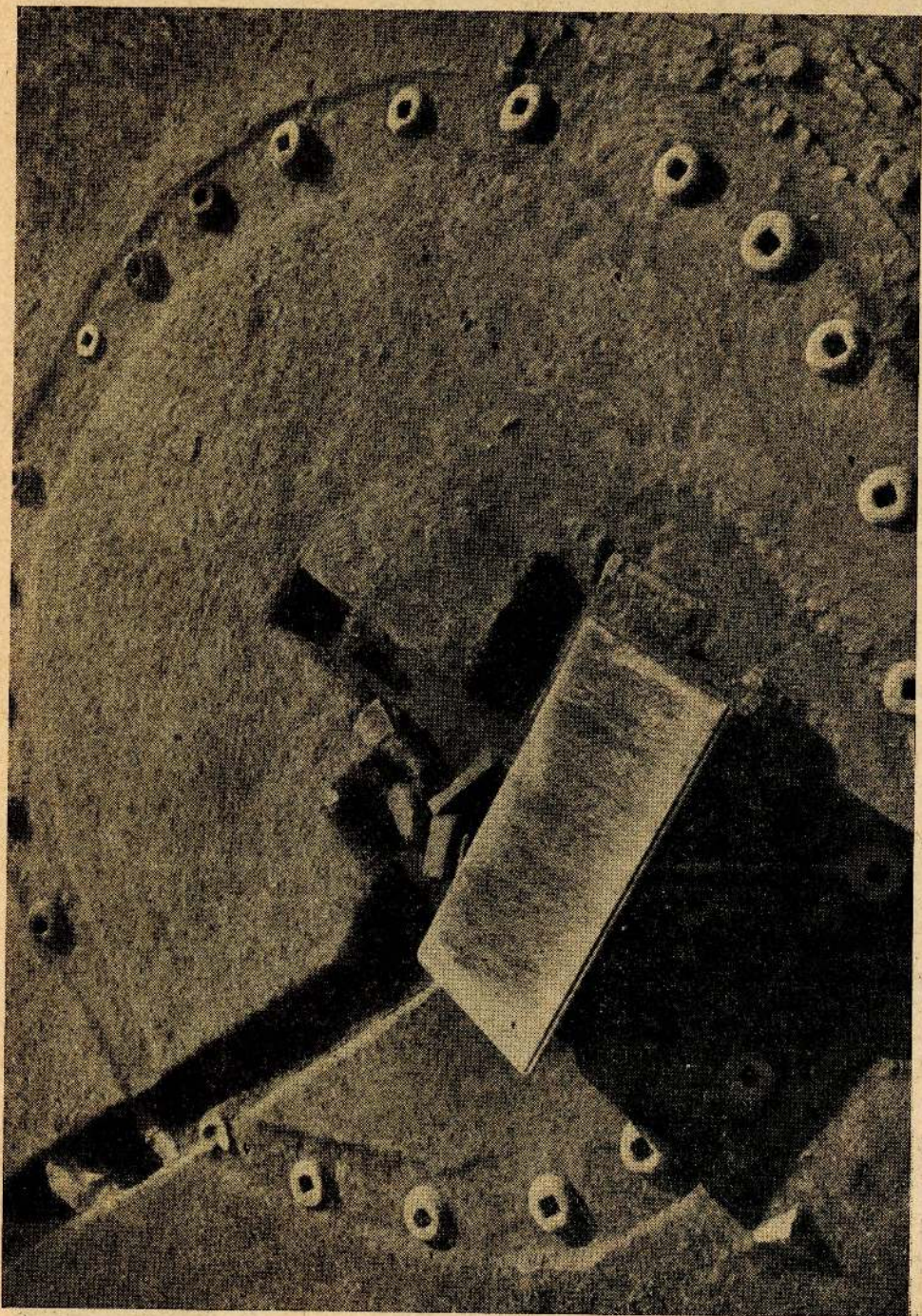
XIII—බෝගොඩ දි පාලම/ Wooden bridge, Bogoda

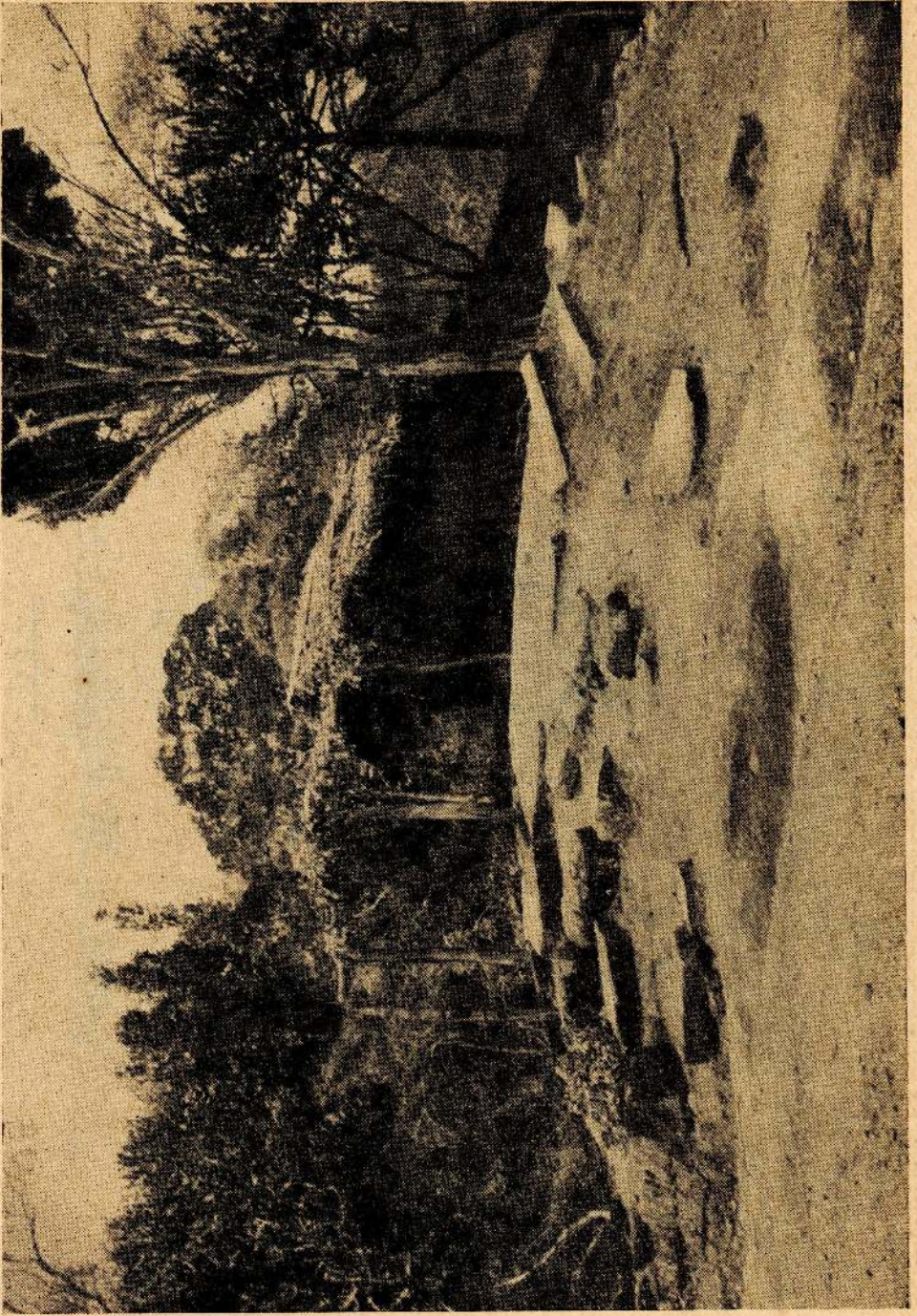
XIV—කුඩා කුටුම්භයේ පැරණි අටුණෙයාන්/Ancient remains at Kudakatuva

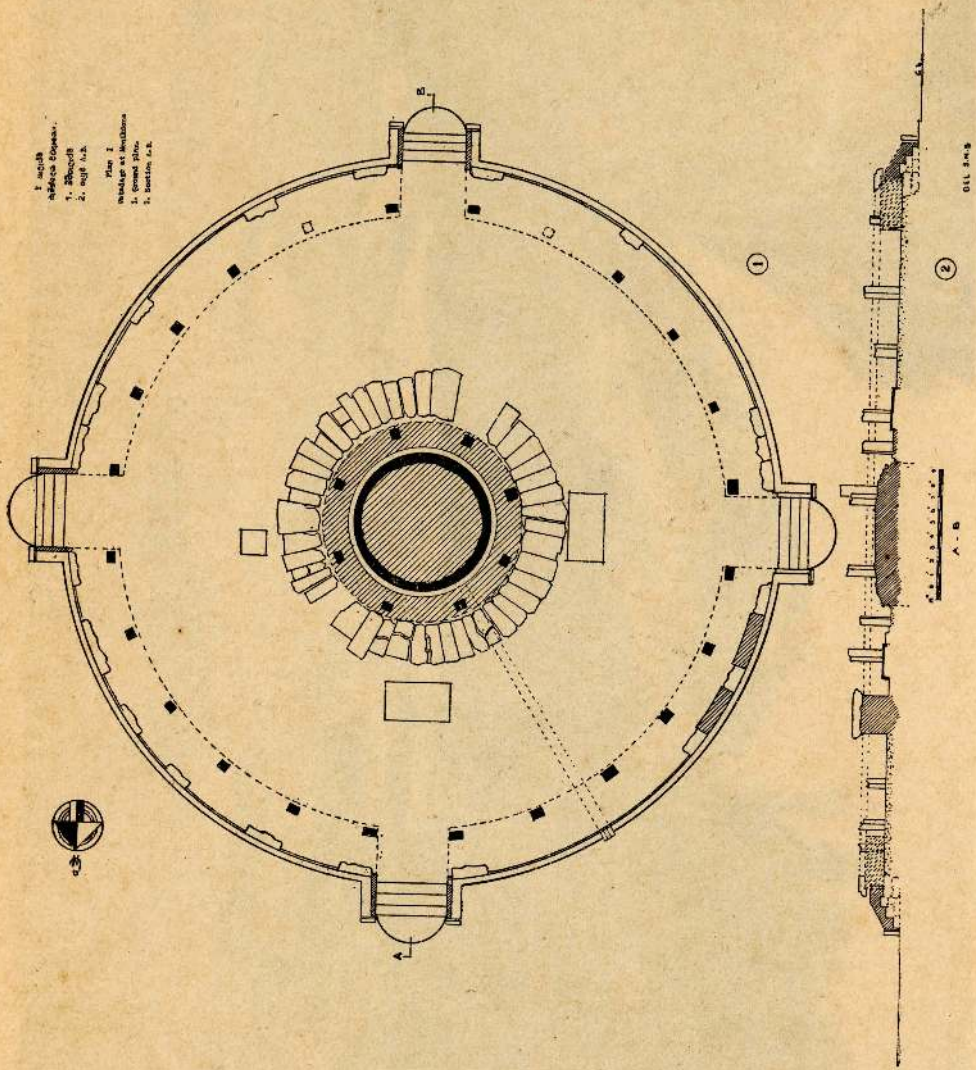
XV—හමමිලවැටියේ පැරණි අවശේෂයන් / Ancient remains at Hammillavatiya

XVI- പുലുകുനാവിലെ പുരാതന അവശിഷ്ടങ്ങൾ/ Ancient remains at Pudukunava

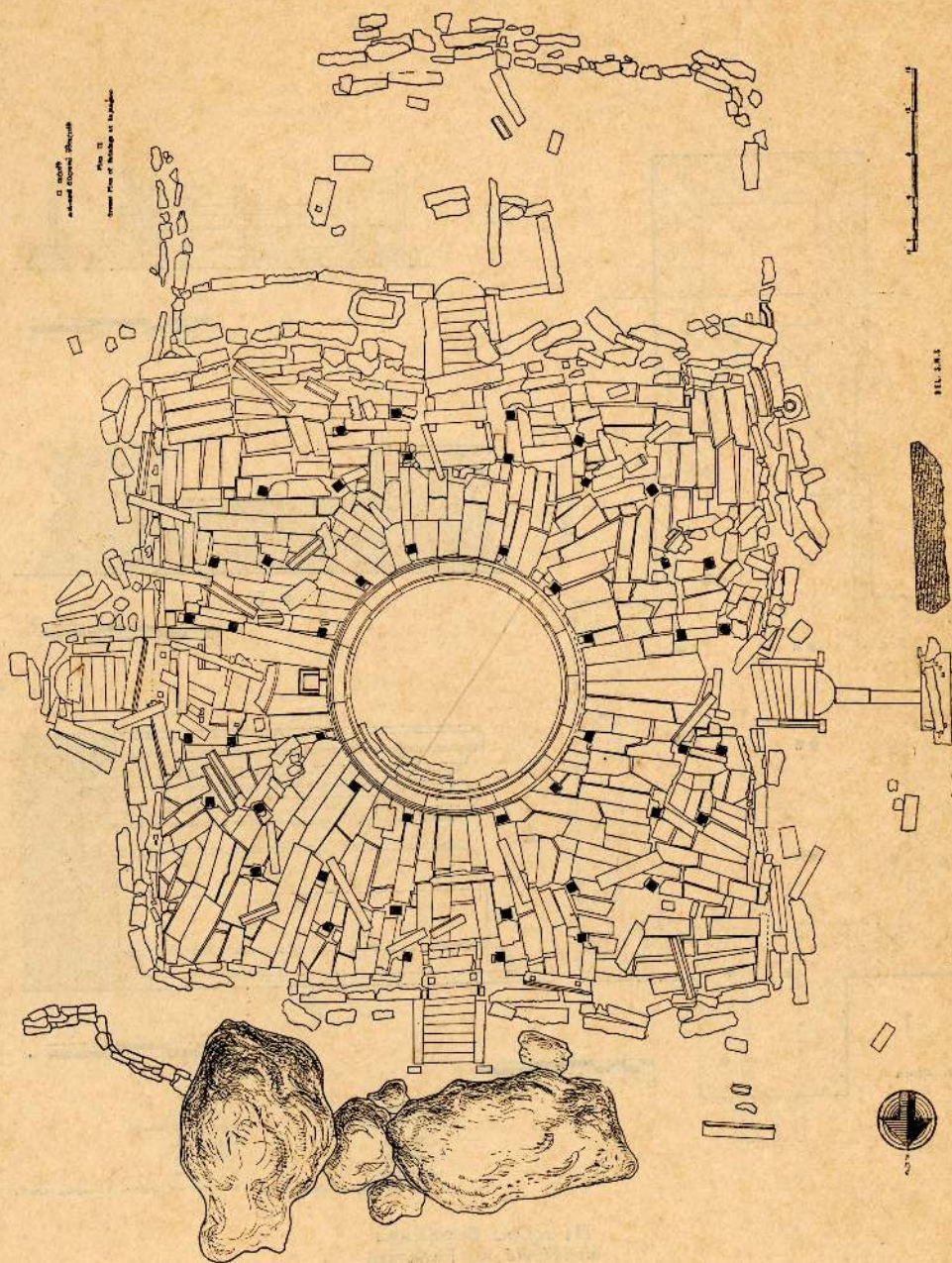

XVII—*മഹാഭാരത* *എഴുതിയ* *എഴുതിയ* / Ancient remains at Rahatgala

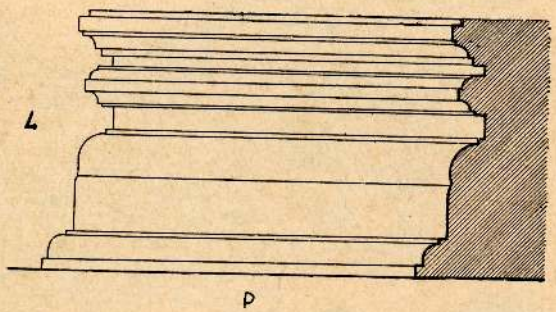
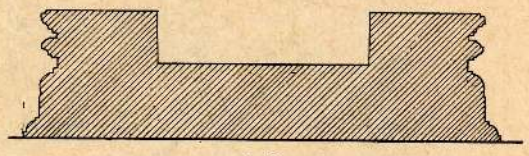
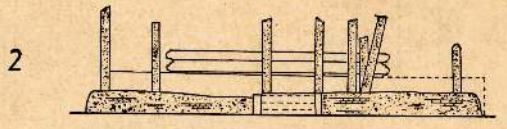
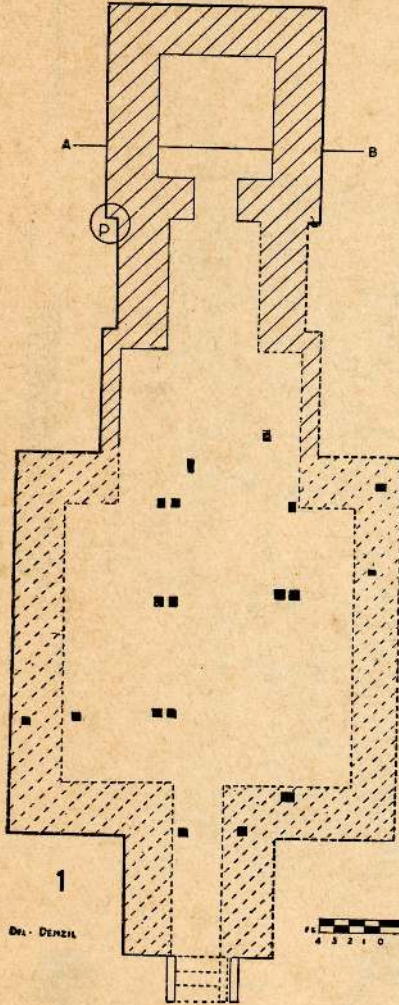

1. අභ්‍යන්තර
 අභ්‍යන්තර උසුලා.
 2. අභ්‍යන්තර
 3. අභ්‍යන්තර
 4. අභ්‍යන්තර
 5. අභ්‍යන්තර
 6. අභ්‍යන්තර
 7. අභ්‍යන්තර
 8. අභ්‍යන්තර
 9. අභ්‍යන්තර
 10. අභ්‍යන්තර

1. දළ පරිමාණය—අඩියට අඟල් 14 කි
 Approx Scale—14 ft to an inch
 1. මැණික්දොණ වටදොණ
 Vatadage at Manikdena

දළ පරිමාණය—අඟලට අඩි 18 කි
 Approx Scale—18 feet an inch
 රාජාංගණයේ වටදොරටු විම සැලැස්ම
 Ground Plan of *Vatadagē* at Rajangane

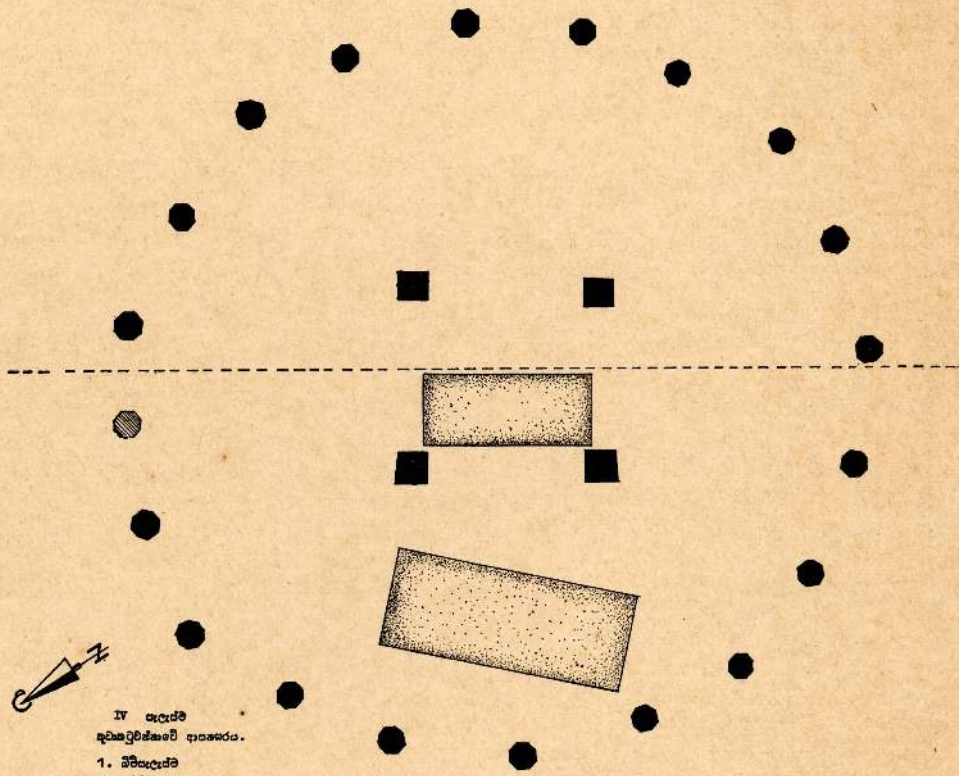
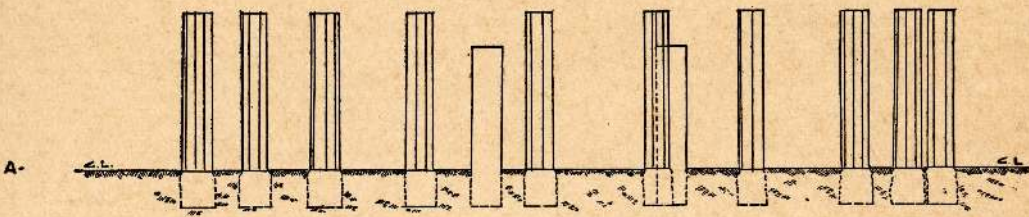
DR. DENZIL

0 1 2 3 4 5 6 7 8 FT.

0 1 2 FT.

- III වැනි
 සිව්දේවලා
1. පිහිටීම
 2. ඉහළ
 3. අක්ෂර A.B.
 4. පිහිටීමේ ස්ථර හා ඉහළ ස්ථර
- Plan III
 Sivadevala at Padaviya
1. Ground plan.
 2. Elevation.
 3. Cross Section A.B.
 4. Section and elevation of walling (details).

III වැනි සිව්දේවලා
Sivadevala at Padaviya

IV පැහැදිලි
 අඩකවුරින්සවේ ආසනවරය.
 1. බිම්පැහැදිලි
 2. ඉදිරිපෙනුම

Plan IV
 Asanaghara at Kudakatuva
 1. Ground plan.
 2. Elevation.

DEL. UPALI

අළු පරිමාණය—අඟලට අඩි 10 කි
 Approz Scale—10 feet to an inch
 කුඩාකවුරින්සවේ ආසනවරය
 Asanaghara at Kudakatuva

ARCHÆOLOGICAL SURVEY OF CEYLON

ADMINISTRATION REPORT OF THE ARCHÆOLOGICAL COMMISSIONER FOR THE FINANCIAL YEAR 1961-62

MOST of our monuments are inseparably tied up with the religion of the majority of the citizens and this often make it difficult to hold the balance between the conflicting interests of science and religion. As we proceed to write this report on yet another year's progress of the department we sincerely hope that we have satisfactorily met the demands of both science and religion during the year.

ARCHÆOLOGICAL MUSEUMS

Anuradhapura

New showcases added to this Museum have been utilized for the display of clay and bronze finds in the upper storey.

The following exhibits have been added to the Museum during the year :—

(a) A collection of bronze statuettes and other bronze objects from the excavations at a Siva devale at Polonnaruva. (Vide *Archæological Survey of Ceylon, Administration Report*, 1960, pp. G 72-74.) These are displayed on unpainted wooden pedestals.

(b) A bas-relief of Cāmuṇḍā, the mother goddess, from the vicinity of a ruined *devala* at Mahakanadarava. (Several statuettes of the Saptamatr group have been found earlier at Mahakanadarava.)

(c) Four *pekada* pillar-capitals from the ancient temple in Vihara Hammillava and the wooden carvings from the *ambalama* (Rest-hall) at Panawitiya (Panavitiya). Vide *A. S. C. A. R.* 1960-61, p. G 31.

(d) A seated Buddha statuette 11 inches in height, sculptured in quartz, from the village of Datava in Mayiravati Korale close to Panawitiya. This statuette seems to have had inset eyes. (See Plate I.)

(e) A standing Buddha statuette of limestone, height 3 feet 8 inches, found buried in a place called Kok-ebe (Kok-äbe) in Mahapotana Korale in Anuradhapura District (Map ref. G 1/27) was entrusted to the Museum.

An exhibition of newly discovered antiquities was held in March, 1962. The begging bowl of a bhikkhu, and fan, a *gadāyudha* (mace), a sun-shade made of talipot-leaf (*Borassus flabelli formis* 'palmoe') and several lengths of cloth donated by Monaravila Disave to the Janananda Purana Vihara of Marandankadawala (Marandankadavala) in the Anuradhapura District, were loaned for this exhibition by Rev. Siddhartha Thero, incumbent of the *vihara*.

Inscriptions Gallery

The lithic records were arranged according to periods of development in four sections. The Inscriptions Gallery, thus re-organized was ceremoniously declared open by the Hon'ble Mr. Maitripala Senanayake, Minister of Industries, Home and Cultural Affairs on 18th March, 1962.

Ruvanvalisaya Museum

At the request of the President, Anuradhapura Preservation Board, the Keeper of Museum organized the new museum called 'Naranvita Sumanasara' Museum of stone sculptures, where the ancient sculptures belonging to the Ruvanvalisaya Temple are now deposited.

Guide Book

A Guide to the Archæological Museum at Anuradhapura, prepared by the Keeper of the Museum was published by the Anuradhapura Preservation Board.

A correction

The phrase “ oldest bronze statue ” at para 3, page 25 of our report for 1960-61 should be corrected to read “ oldest Buddha statue in bronze ”.

Dedigama (*Dadigama*)

The guttering of the Museum building here was decaying and was replaced with new guttering. The doors which so far had only rim-locks were provided with padlocks as an additional security measure. The spaces in the upper reaches of the walls for letting in sufficient air and sun-light were considered unsafe as these were large enough for a man to slip through, and were hence blocked up with iron rods.

The number of visitors to the Museum has increased considerably.

ARCHÆOLOGICAL CONGRESS

The present writer was in India from 12th December, 1961 to 8th January, 1962. The main purpose of the visit was to attend the Congress of Asian Archaeology held at New Delhi from 12th to 20th December. From 24th to 27th December, the writer attended the Numismatic Congress held at Benares. The rest of the time was spent in visiting places of archaeological interest in India. Among sites covered are Ratnagiri and Udayagiri in Orissa, and Amaravati, Battiporolu, Jaggeyyapeta and Nagarjunakonda in Andhra. The writer's thanks are due to His Excellency Sir Richard Aluwihare, the High Commissioner for Ceylon in New Delhi and the Archæological Survey of India who gave all possible assistance to make the tour a success.

PUBLICATIONS AND PUBLIC TALKS

A further part of the Epigraphia Zeylanica (Volume V, Part II) has been prepared and sent to the Government Printer. The first proofs have been read.

The writer read a paper on the “ Buddha image-house in Sinhalese architecture ” at the Congress of Asian Archaeology. This paper is being published in the proceedings of the Congress.

The writer also gave an illustrated lecture on the “ Polonnaruva Bronzes ” to the Archæological Society of South India at the Lecture Hall of the Government Museum, Madras, on 6th January, 1962.

For the reference of students it is necessary to mention here the following articles by the present writer, which though written during the previous financial year did not find mention in that Report—

1. Four articles on subjects dealing with Sinhalese Sculptures and Architecture in the *Kalāsaṅgarāva* published by the Art Council of Ceylon with the assistance of the Department of Cultural Affairs. The papers are as follows :—

“ Sinhalese Dancing and Music ”, in parts 2-4

“ Ambalama of Panavitiya ” in part 5

2. Article entitled “ Polonnaruva Bronzes, 1960 ” in the *Journal of the Ceylon Branch of the Royal Asiatic Society*, Volume VII, Part 2, 1961.

Similarly reference has to be made to writer's paper on “ The Polonnaruva Bronzes ” discovered in October-November, 1960, which was read on 23rd June, 1961 at the Museum Lecture Hall under the aegis of the Royal Asiatic Society (Ceylon Branch).

WORK AT REGULAR STATIONS

Anuradhapura

SHELTER FOR "SAMADHI STATUE"

The shelter for the 'Samadhi Statue' at Anuradhapura has now been completed by the Anuradhapura Preservation Board. The plans and specifications for this work were supplied by this Department.

EXCAVATION

Excavations were conducted at the eastern gate of the Jetavana-dagoba for which purpose the macadamized road skirting the precincts of the dagoba was deviated. Excavations at the ancient site near Pānaṃba-māvata carried on to some extent, have been suspended till the tenanted houses standing in the way are evacuated.

The excavations at the Tissārāma site are being continued. Part of the channel system exposed here has been recorded on plan.

At the so-called Ramsimalaka where originally the main flight of steps was visible the excavations have exposed stone *prākāra* walls extending to more than 300 feet on either side of the flight of steps. Next to these *prākāra* walls are brickwalls covered with stucco mouldings. Also exposed here are other flights of steps, channels for water, and an inscription. The excavation is still in progress.

CONSERVATION

Much of the conservation of the main (south) porch of the Abhayagiri dagoba has been done. Stones from the pedestals of some of the eight *pūrṇaḡhaṭa* vases and of the four balustrade stones are lost and are being replaced in brick, to be finished in cement in imitation of the original stone. The work of setting up to plumb the pillars of this structure and the exposure and conservation of the brickwork on either side is in progress.

Conservation work also has been done at the ancient structure around the Samādhi statue and at the 'Ramsimalaka'.

'Pointing' was done at the following conserved monuments: Dakuṇu-dagoba, Ranmasu-uyana, Geḍige and the ruins at Nuwara-wewa (Nuvara-vāva).

MAINTENANCE

Roads and foot-paths to the monuments were maintained. A series of descriptive sign-boards has been installed in the sacred city. These, it is hoped, will help visitors to understand the monuments better.

OTHER WORK

The first steps have been taken this year for the establishment of a central workshop for the department, at Anuradhapura. During the year the following works have been undertaken at the workshop:—

1. Painting of standard type sign-board for all ancient monuments.
2. Manufacture of simple tools required for specialized use in archæological work and repair of equipment in use.

The buildings newly taken over to serve as extensions of the Museum were altered to suit the new requirements.

Mihintale

RESTORATION OF MAHA-SĀYA

Messrs. Wanigasinghe & Sons, Ltd. commenced the restoration work of Mahasāya, Mihintale, on 1st October, 1961. This department's officer stationed at Mihintale supervised the work until Mr. W. M. D. J. Fernando, formerly of the P. W. D., was seconded to the post of Clerk of Works in charge of the restoration here on 14th December, 1961.

The present indications are that this restoration work would be behind schedule. The initial problems, however, have been overcome and the main job is in hand. A haulage for transporting builders' materials to the summit has been installed. A templet nearly 70 feet in height has been constructed to maintain the correct curvature of the dagoba in the re-construction.

EXCAVATION

The retaining wall around the Īndikaṭusāya precincts has been excavated and exposed.

CONSERVATION

The conservation of the retaining wall referred to above is in progress. 66 Feet of same has been dealt with already.

Polonnaruwa

EXCAVATION

The debris from a portion of the top of the Rankot-vihāra, which collapsed during the heavy rains at the end of 1957 had buried the brickwork of the basal terraces between the western and eastern entrances of the dagoba. To expose the buried portions of the dagoba it was necessary to excavate and remove some 300 cubes of debris. Pieces from some Buddha statues were recovered from this excavation.

The earth which had filled in, in a well attached to Siva-devale No. 5 was removed. In the course of this work some potsherds and fragments of bone were found. These await further examination.

CONSERVATION

The brickwork of Pritidānaka-maṇḍapaya (*Epigraphia Zeylanica*, II, pp. 165) broken by the trampling of stray cattle and crumbling from the passage of time had to be re-done though this was a monument conserved already.

A portion of a Siva-devale in the neighbourhood of Pritidānaka-maṇḍapaya had settled so much as to be detached from the rest of the structure. This portion was dismantled and re-conserved.

For sometime now we have been faced with the problem of bricks from ancient structures at Polonnaruwa deteriorating at an unusually rapid pace. While the department is devising ways and means to check this menace, which presumably is due to the activities of an insect, it had become necessary to replace the badly damaged bricks. Bricks were replaced and "pointing" done to a height of about 10 feet at the Lankātilaka, the Tivaṅka Pilimagē and the Thūpārama.

The brick vaulted roof of the Thūpārama was once more allowing water to seep through. This seepage has now been arrested though, considering the age and the nature of the structure the trouble may arise again. It is impossible to cut out completely the effects of time and the elements on very ancient buildings though we are doing our best to retard the process as much as possible.

The building known as the "Summer Palace" on the fringe of Parakramasamudra, an already conserved ruin, needed attention once more since it was being undermined by the play of ripples about it. This building was strengthened and plants growing thereon removed. The whole building was "pointed".

Conservation work on the Rankot-vehera was recommenced at the tail end of the financial year.

MAINTENANCE

The undergrowth covering the Demalamahasāya was cleared. All monuments and reserves, roads and foot-paths within the reserve were maintained in a satisfactory manner.

SOME FINDS

The Government Agent, Polonnaruwa, has handed to the Inspector of Works of this department at Polonnaruwa a few bricks and the fragments of a clay lamp recovered from the road to Somāvati opened up recently by *shramadāna* (gift of effort) workers.

Sigiriya

EXCAVATION

At the point the ancient road to the rock of Sigiriya cut through the ancient outer moat an excavation was conducted to expose the moat. Under the old earthwork separating the two sides of the moat, at 2 feet 6 inches below surface level were two stone paved channels connecting the two sections of the moat to each other. At this point were found on 28th August, 1962, 5 copper coins, much encrusted with verdigris, which have not yet been cleaned. On a preliminary examination these appear to be contemporary with the hey-day of Sigiriya. Some, one hundred and forty cubes of earth were removed from this excavation.

CONSERVATION

The earthwork of the passage through the moat had been faced with blocks of stone originally and these stones were not much disturbed. Where these stones were thrown out of the original positions the necessary corrections were made. The slant of the outer edges of this stone work gave a clue to the original slope of the earth banks of the outer moat. These earth banks have now been re-done and turfed. (In some places much earth filling was necessary.)

In the area between the sunken pavilions and the rock of Sigiriya nearly 4 cubes of brickwork have been conserved.

MAINTENANCE

All reservations at Sigiriya and all monuments, roads and paths were maintained properly during the period.

OTHER WORKS

The work on the new road to the fortifications at Sigiriya was continued. No data is so far available for determining the course of the ancient road. The new road, however, cuts through the outer moat at the very spot at which the ancient road entered the outer rampart. Excavations were done for laying the foundations for three culverts on the new road. The culvert on the circular road at the outlet for the small pond near the South Gate was badly damaged and traffic could not proceed beyond this point. This culvert was built afresh.

Manikdena

(*Mānikdena*) (PLAN I)

CONSERVATION

The work of conserving the *Vaṭadāge* mentioned in our last *Report*, 1960-61, p. G 28, was taken up this year.

MAINTENANCE

The reserve and the monuments at Manikdena were properly maintained during the year. Footpaths to various monuments were opened. Monuments have been cleared up felling as few trees as possible, and the visitor can yet see huge monolithic stone-pillars in between majestic trees.

Yapahuwa

EXCAVATION

Part of the ancient inner-moat close to the eastern entrance on the inner wall was excavated. The road at this point so far ran through a breach on the inner wall. The earth from this excavation is being used to fill up the road through the original eastern entrance in order to restore its use.

CONSERVATION

The conservation of the ornamental Gateway was continued this year. That portion of the structure which collapsed in the heavy rains of 1957 has now been re-built almost in its entirety. This conservation which has restored the original levels in the portion conserved made it necessary to reset the flight of steps. This work is in hand.

The first flight of steps and the retaining wall of the first terrace have been dismantled and the conservation is in progress. The ground about the Ambassador's Pavilion was levelled up.

Details of the excavation and conservation work at Yapahuwa will appear in the bulletin "Ceylon Archaeology".

OTHER WORK

The permanent twin cottages built for the labourers at Yapahuwa are nearing completion.

Periyakulam (*Velgam-vehera*)

EXCAVATION

The excavations at the northern *prākāra* wall referred to in our last *Report*, 1960-61, pp. 28-29, were continued as a prelude to the conservation of this wall. On November 1, 1961, a very interesting stone plaque carved with figures in relief was recovered from this excavation. (See Plate II.) It is fragmentary having broken twice, once diagonally and again at the bottom. The portions thus severed are lost and could not be recovered despite diligent search. The stone appears to have been roughly square in shape and rounded at the corners originally. The maximum dimensions of the present fragment are 4" × 4½".

The central figure of this plaque is a Buddha seated in the *Dhyani Mudra*. A circular halo slightly raised above the background behind the head of the Buddha serves as a foil to it. Above the halo is the crown of a stylized tree, very probably a

bo-tree. There are two attendant figures on either side of a seated Buddha figure. In the Buddha figure the nose is perhaps much wasted, and the long ears reach the shoulders. Of the attendant figure to the left of the Buddha, all but a small portion of the head is broken. Part of a sprig very probably held in the hand of this figure, reaches the top of the plaque making a sweep round the head of the figure. From the one figure that is preserved almost whole, it can be presumed that both were standing figures. Of the attendant figure on the right hand side of the Buddha figure the right leg is bent at the knee. The left arm is akimbo and a flower or a bunch of buds is held in the right hand. The feet of this attendant are missing and the face chipped off.

The Government Mineralogist to whom this find was sent for examination reported as follows :—

“ The stone slab on which the Buddha figure is carved consists of an indurated varved clay, of specific gravity 2·8. The slab with an average thickness of $\frac{1}{2}$ an inch, contains over twelve varves to its thickness, each varve consists of a fine grained clayey layer, lighter in colour and a coarser grained silty layer of darker shade.

The granular material in the coarser layers are mainly powdered quartz, felspar with some mica and limonitic material. The colour is mainly due to the presence of iron, the darker coarser layer contains the limonitic material which is not found in the clayey layer. The rock consists of detrital material, and is probably of glacial origin.

It has not been possible to locate the source of this rock ; it is however not of local origin.”

This sculptured plaque can now be seen at Anuradhapura Museum.

CONSERVATION

The northern porch and a part of the retaining wall were conserved.

MAINTENANCE

The reserve and the path leading to them were well maintained.

Dedigama (*Dādigama*)

CONSERVATION

The conservation of the Sūtigharacetiya was continued. During the year 216 cubes of loose brickwork were carefully dismantled and reset in broken face.

MAINTENANCE

The conserved portion of the Sūtighara cetiya, its *maluva* and the rest of the reserve were properly maintained during the year.

Panduvasnuvara (*Pañḍuvasnuvara*)

CONSERVATION

The brickwork of the ramparts, the Palace, the dagoba and the other structures at Panduvasnuvara were pointed.

MAINTENANCE

The reserves, the monuments and the paths leading to these were properly maintained.

Tiriyai

EXCAVATION

During the financial year excavations were conducted at the following places preparatory to conservation :—

- (1) A flight of 277 steps.
- (2) The porch at the entrance to the *maluva* of the *vaṭadāgē*.
- (3) The collapsed portion of the *prākāra* round the *maluva* of the *vaṭadāgē* involving a length of 300 ft.

CONSERVATION

The flight of steps and the porch mentioned above under “excavation” were conserved.

OTHER WORK

At this station a start has been made for the construction of permanent staff quarters.

Rajangane (*Rājāṅgaṇē*)

(See PLATE III AND PLAN II)

EXCAVATION

The *vaṭadāgē* at Rajangane had been exposed by an earlier excavation but further excavations were necessary for the purpose of conservation. Much earth too had collected around the *vaṭadāgē* since the original excavation. Nearly 20 cubes of earth were excavated.

A fairly large boulder which had rolled down after the earlier excavation was lying too close to the *vaṭadāgē* as to impede the work of conservation. This could not be blasted because of its proximity to the monument, and hence had to be broken up laboriously with the sledge-hammer.

The stones on the peripheral wall of the *vaṭadāgē* were dismantled on the eastern and southern sides and the ground under the foundation stones excavated where the foundation did not rise from bed rock.

CONSERVATION

The dagoba of the *vaṭadāgē* was dismantled and its stones re-laid at the original level as arrived at working upwards from where the structure rose from bed-rock and from other clues.

The peripheral wall on the East and part of same on South including the two entrances on these sides was conserved.

The foundation stones were placed on a foundation of cement concrete and the stones rising above these were backed with cement concrete.

MAINTENANCE

The reserve, the monuments and the foot-paths were properly maintained.

Padaviya (PLAN III)

There are a number of ancient sites close to Dhanavāpi the present Padaviya Vāva in the North-Central Province. (Vide *Seventh Progress Report*, Sessional paper XIII of 1896.) The ancient city of Padonnaru has been somewhere here. The occurrence of remains of Siva temples among the Buddhist monuments or above their foundations here is to be attributed to the Cola invasion of the 11th century A. D.

A fortified site at which a preliminary survey has been done in 1892 was cleared and re-examined during the year. This site though called Lin-hat Moragoda (Moragoda of the seven wells) in the Seventh Progress Report, does actually contain ten ancient wells all built in brick. Within the citadel was newly discovered, the fragment of a carved pillar with a panel carrying a group of four dancers (See Plate IV).

The structure within the citadel, at its entrance, was excavated. A clay figurine of Ganesa and two clay lamps were recovered here (See Plate V).

Outside the moat on the western side a site probably of a Siva-devale was excavated. Some stone pillars, one with an inscription, are *in situ*. The pedestal of a *lingam* (*yoni*) in fragments was found at this site (See Plate VI). On the eastern side, also outside the moat, a Siva-devale, which had been noted earlier was excavated. Here, a crystal reliquary shaped like a dagoba was found. The dagoba features above the dome, of this reliquary, were missing. The Slab inscription on this building and another one close by have already been noticed. This excavation showed that sculptured stones belonging to a building within the citadel were used in the structures here. Of these stones particular mention has to be made of an elaborately carved pillar which now stands at the entrance of the structure and a stone window sculptured with the lotus motif in chequer pattern (See Plate VII).

About a quarter of a mile further away was found the fragments of a sculptured lion, of bigger proportions than the lion from Nissankamalla's Audience Hall at Polonnaruva, now in the Colombo Museum. This sculpture had been blasted with dynamite and the only recognizable portions are parts of the claws and mane of the noble beast (See Plate VIII).

With so much of antiquities dispersed all over the country the department is kept on its toes. Often we are able to go to a site in sufficient time to stay the hand of the vandal, but there are instances, though rare, when we find ourselves forestalled as in the present case.

Another Siva-devala is found closer to the Irrigation channel, the important finds from which are a pillar capital carved with lotus motif and the fragments of a *nandi* bull.

A site near the bund of the tank close to the Irrigation labour lines, not mentioned in the *Seventh Progress Report* was explored. Here are the remains of a dagoba, and of other buildings one of which could have been a *buduge* (Buddha image-house). There is in this complex a building the sculptural remains of which is a statue perhaps of a deity, which has not so far been identified (See Plate IX). This site is of great importance since it has not in any way felt the impact of the South Indian invasions, unlike in the case of the Moragoda ruins.

Further work has to be done at these sites.

Jaffna and Other Sites in the Peninsula

The Dutch Church and the ramparts at Jaffna were maintained. The remains at Achchuveli, Chankanai, Kantarodai, Myliddy and the Fort at Pooneryn were cleared of the vegetation growing on them.

Galle

Two labourers are stationed here permanently to keep the rampart walls free of vegetation. A section of the north-western corner of the rampart wall, involving a height of about 30 feet had collapsed and was re-built in conformity with the original work.

Medirigiriya*(Mādirigiriya)*

The work at Medirigiriya (Vide *A. S. C., A. R.* 1946 pp. F 12-16) is now confined to the maintenance of the conserved monuments and the precincts. Due to the fact that the area around the reservation is being opened up, there is some illicit felling in the reserve. Hence much vigilance has to be exercised.

Dimbulagala

The caves and monuments at Dimbulagala including a part of the reserve are being maintained by a small party of men. From this point the nearby reserves of Kosgahulpota and Pulligoda are also supervised.

Buduruvagala

An attempt was made, as far as the resources of the department permitted, to maintain the approach road from Nugayāya to the sculptured rock at Buduruvagala, but part of the road is not good enough for motor vehicles. The nearby reserve of Galbuduntenna (Galbuduntāna) was also supervised from Buduruvagala.

Habassa, Maligavila and Galabedda*(Hābassa, Māligāvila, Galabādda)*

The reserves at these sites were well looked after. At Habassa the jeep track from Okkampitiya and at Galabedda the approach road to the monuments were maintained.

PROTECTED MONUMENTS

The conservation of the temple-on-pillars at Ambulugala and Dorabavila and of the *ambalama* at Panawitiya involved partial restorations which were done from conjecture. These attempts proved to be very interesting since all three structures were found to have undergone considerable restoration and repair from time to time. There was, however, sufficient evidence to indicate the original form and purpose of the structure. In the preparation of conservation plans many conjectural details had to be prepared for joints, brackets, balustrades, roofing and other architectural features. The evidence collected in these works was helpful when designs had to be prepared for monuments such as Badulla Kataragama Devale, and the roofed wooden bridge at Bogoda.

Ambulugala (See PLATE X).

The work on the *tampīta vihāra* (temple-on-pillars) at Ambulugala (Vide *A. S. C. A. R.* for 1960-61, p G 31) is very near completion. During the year six carved pillars, each about 14 feet in height, removed from the main vihara building for the construction of its extension serving as a temporary drummer's-hall, were restored to their original places immediately behind, and on either side of the massive stone door frame.

This massive sculptured door-frame, height $12\frac{1}{2}$ feet, breadth 8 feet, consisting of three members was dismantled and re-fixed correcting its position with regard to the building.

All decayed beams and rafters were replaced with others carved identically. The roof consisting of three points was re-constructed and covered with flat tiles. Eave tiles of the original design were also supplied. The floor was spread with rubble, well rammed and cemented.

Dorabavila

The conservation of the temple-on-pillars at Dorabavila (Vide *A. S. C.*, *A. R.* 1961 p. G 30) was completed this year. Much work had been done last year. The ceiling of the *vihāragē* is in good condition, but in order to lend additional security to same, rafters joists were laid both lengthwise and breadthwise and fixed to same with screw-nails.

Panawitiya (*Panāvīṭiya*) (See PLATE XI).

The work so far done at the *ambalama* (wayside resting place) at Panawitiya was described in the writer's last report (Vide *A. S. C.*, *A. R.* 1960-61 p. G31). When the timber structure here was dismantled and the ground cleared for the conservation a derelict stonework within the *ambalama* came to light. This stonework found badly disturbed and buried under earth, was fully exposed and restored. After the erection of the four stone pillars the grid of beams was placed on it as in the original and the wooden structure reared above it.

The reproduction of the carvings was proving to be too expensive as regards both time and money. Hence, in the final stage in a few instances, plain *pēkada* (pillar caps) were used instead of the carved ones.

The roof was tiled with flat tiles and supplied with eave tiles.

Shade trees were planted near the *ambalama*, and the building with a small compound around it was fenced in with barbed wire and provided with a gate. A caretaker has been appointed to look after the site.

Lankatilaka

The work commenced last financial year at Lankatilaka (Vide *A. S. C.*, *A. R.* 1960-61, p. G 29) was continued.

The arch over the South entrance, its subsequent prop-walls and portion of the vaulted roof over the corridor between the two walls on that side were dismantled and the arch and vaulted roof were re-built.

Six windows on the outer walls subsequently covered up with brickwork were re-opened and supplied with wooden windows with three balusters in each. In order to prevent the entry of bats through these windows, these were covered with welded mesh fixed on wooden frames.

The floor of the corridor between the inner and outer walls was cleared of the thick layer of debris which covered it. A cement lime concrete with brick-bats has been laid on the floor as a prelude for paving same.

The brickwork of the whole building was weeded, 'pointed' and treated with silicone.

On either side of the corridor the walls already white-washed were smoothed with sand paper and treated with a new coating of white-wash.

In the image-house, as we found it before conservation, there were small flights of steps in brick leading up to the niches of the outer face of the inner walls. These flights consisting of three steps in each, were dismantled and re-built on the North and South sides.

On all four sides the steps at the entrances were dismantled and re-built.

At the two corners of the corridor two structures of mud were found raised to serve as flower altars. These were dismantled and pedestals were constructed for providing two concrete tables instead.

Gadaladeniya (*Gadalādeṇiya*)

Minor repairs on the upper surface of the two domical roofs at the shrine at Gadaladeniya (Vide *A. S. C., A. R.*, 1953 pp. G 19-21 ; 1955 p. G 9 ; 1958 p. G. 42), were attended to. The surfaces were smoothened with sand-paper and treated with silicone. The main dome was later colour washed with light grey Snowcem. The layer of Flinkote on the upper surfaces of the roofs was totally removed and the damaged plaster patched up.

The permeation of water into the image-houses here has been a recurrent problem. As a part of our latest effort to meet the situation a copper flashing is being supplied at the outer edge of the vaulted roof. This has been fixed on the 2nd roof now.

Kataragama

Good progress has been made in the restoration work of the Kiri-vehera at Kataragama. At first some difficulty was experienced in the turning out of ancient sized bricks in sufficient quantity, but with experience this difficulty has been overcome.

The one *pēsāva* (basal terrace) of this dagoba which was partially preserved was restored. The existing core of the ancient dome was grouted with cement from the surface. A steel templet has been turned out and fixed in position for obtaining the correct curvature of the dome, the construction of which is now to be taken up.

Aukana (*Avukana*)

Reference has been made to Aukana in the earlier reports (Vide *A. S. C., A. R.*, 1952, pp. G 29-31, 1954 p. G 24.)

Several designs have been already made for a shelter for the colossal Buddha statue at Aukana. At every attempt there has been some objection from the æsthetic or the utilitarian point of view. While some persons are of opinion that statues such as these have to be protected from the elements even though this may somewhat upset the harmony of the setting, there is also the view that dampness and lack of sufficient sunlight necessarily involved in a shelter, may have a deleterious result on such statues.

Adahanamaluva (*Ādāhanamaluva*) (See PLATE XII)

The Cultural Department provided funds for work on the Gedige at Adahanamaluva of the Asgiri-viharaya, one of the oldest monuments of Kandy. A timber roof added sometime ago is in a bad state of repair. The resident bhikkhu has entrusted the work to a firm of architects (Messrs. Billimoria & De Silva, Peiris and Panditaratna of Colombo) who have prepared a design for the restoration of the roof in consultation with this department. The work is nearing completion.

Ambalama at Embekka Devala

The foot path to the *dēvalē* at Embekka (Āmbākka) (Vide *A. S. C., A. R.* 1948, pp. I 7-8, para 39, and *Kalāsāṅgarāva*, Volume VI, Part I, 1962), now lies through a tract of paddy fields. Beside this path is a series of carved stone pillars which once had a roof to shelter the visitor on his way to the shrine. Nothing is now

left of this roof barring the ends of a few beams which indicate a massive tiled roof. Plans have been prepared for the restoration of this structure with funds to be obtained from the Department of Cultural Affairs.

Galmaduva (*Galmaḍuva*)

The *buduge* (Buddha image-house) at Galmaduva, near Kandy belonging to the reign of Sri Vikrama-Rajasingha, the last King of Kandy, displays an admixture of architectural types. This monument has suffered from neglect and a large scale conservation job has to be undertaken here. The plans for this work have been prepared.

Badulla Kataragama Devale

At the request of the Public Trustee a design was prepared for the restoration of the wooden roof of the Badulla Kataragama Devale. The work is to be carried out by the Basnayake Nilame under the supervision of the department and with funds from the Public Trustee.

Ratnapura Maha Saman Devala

Designs have been prepared for a complete restoration of the roof of the Maha Saman Devala at Ratnapura. The department will supply plans and give the necessary advice whilst funds will be found by the Basnayake Nilame, the trustee of the *devalē*.

Bogoda wooden bridge (*Bōgoḍa*) (See PLATE XIII)

The Department of Local Government is to undertake the restoration of the roof over the wooden bridge at Bogoda and to conserve it. The Archæological Department has supplied a plan and given the necessary advice and instructions.

Hindagala Temple, Kandy

Plans have been prepared for conserving the roof of the shrine room at Hindagala temple, Kandy. This work is to be done by the department providing only the skilled labour, while the materials would be supplied by the incumbent Thera.

Dambulla

The roof of a *vihāragē* at Dambulla is in need of repair. The department has prepared designs for undertaking this work which will be done by the incumbent with the advice of the department. Plans also were provided for the rebuilding of the *vahalkada* (entrance).

INSPECTIONS

Central Province

KANDY DISTRICT

Eladetta (*Eladātta*).—Robert Knox as a prisoner lived in the village of Eladatta situated in Udunuwara in Kandy District. (Map ref. I 25/51). During his stay here he collected most of his material for his fascinating book which gives a vivid picture of the life and society in the Kandyan Kingdom as observed by him. There are no remains important enough to be protected.

Ketakumbura (Kāṭakuṃbura).—In the village of Ketakumbura of Medapalata Korale in Kandy District (Map ref. I 25/59), on the summit of flat hill overlooking the famous Balana Fort is a site popularly known as a site of a fortress. The unusual flatness of the ground, the dry laid retaining wall and what looks like the remains of a moat are the only evidence available. It may have been an encampment for the soldiers on their way to Balana from Kandy, and may have attained the status of a fortress, though not actually fortified with walls.

Gangārama-vihāra, Kandy.—This famous *vihāra* in Kandy town with a history from the time of Kirti Sri Rajasimha was inspected at the request of the resident bhikkhu to advise him on the restoration of the small dagoba at the site.

Udawela (Uḍavela).—This is situated in Kandy District 9 miles from the main road, turning off near the 42nd milepost on Kandy-Weragantota main road (Map ref. I 25/17). A small mound which may be the remains of a dagoba built with brick and rubble and a cluster of stone pillar-stumps are the only remains at the site. The dagoba had been ransacked by treasure hunters.

MATALE DISTRICT

Kappetikumbure-pillawa (Kāppetikumbure-pillāva).—In Akuramboda in the Matale District (Map. ref I 10/28), is a bare low land (*vanāta*) beside a paddy field. Several fragments of dressed stone slabs and old brickbats have been unearthed while opening up a drain on this land. The ruins appear to be concentrated on a small area and several brickbats have been washed down to the paddy fields. The remains are of no interest to the department.

Talgahagoda-vihāra.—Five and a half miles away from Matale town on the Kurunegala road (Map ref. I 15/43/44), is the cave temple of Talgahagoda-vihara. There are two cave shrines, one of which is said to be dating from the early Kandy period. The roof of this cave is profusely painted, and these paintings which have not been retouched are in a very good state of preservation. There are two inscriptions, one on the rock and the other on the brow of the cave. The inscriptions and the paintings are noteworthy and need preservation.

Southern Province

HAMBANTOTA DISTRICT

Kondagala Rajamāha-vihara.—This is situated in Kondagala village of Hambantota District (Map ref. P 18/18). The dagoba and the shrine room are on the summit of a hill overlooking Mulkirigala. These are modern constructions. About $1\frac{1}{2}$ miles away along the mountain ridge is a small brick mound retained by rubble masonry, supposed to be remains of a dagoba. There were no other remains of buildings in the vicinity. The remains are of no interest from our point of view.

Mulana.—Mulana is a village in Hambantota District, 4 miles interior from Hungama junction on the Tangalla-Hambantota road (Map ref. P 17/9). Lot No. 70, in final plan of Mulana, contains remains of a brick mound, stone pillars, and an oblong mound under the scrub jungle. Traces of a parapet wall enclosing these ruins are also faintly seen. The remains are partly buried in the debris. The Government Agent was advised that the department objects to his leasing the land to private parties,

Northern Province

VAVUNIYA DISTRICT

Muttaiyankaddu (Muttayyankattu).—Remains in Muttayyankattu in Mel Pattu, Vavuniya District were visited. The site is badly overgrown and a proper investigation was not possible. Certain details, however, were examined with reference to our researches on the *āsanaghara*.

Periyapuliyankulam.—Periyapuliyankulam in Kilakkalai Pattu of Vavuniya District was visited and rubbings taken of an inscription indited on the step of an ancient structure.

Eastern Province

TRINCOMALEE DISTRICT

Eramadu.—The *āsana* (throne) in Eramadu in Kaddukkulam Pattu of Trincomalee District (Map ref. D 6/47, 48), was inspected. Trial pits were dug at the spot for investigation.

See also 'EXPLORATION IN GAL-OYA VALLEY.'

North-Western Province

KURUNEGALA DISTRICT

Ganewewa (Gaṇēvāva).—There are several remains scattered over an area of about 3 acres in Ganewewa in Magul Otota Korale of Kurunegala District (Map reference I 3/52). The remnants of a building with balustrades, guardstones, and *yantaragal*, a large slab of dressed stone 8 feet × 4 feet and a *pādeṇi* stone were noted.

A mound of earth 22 feet in diameter and 17 feet in height dug into at the centre is nearby—very probably the remains of a dagoba.

A Buddha image, and the pedestal of an image were found in the vicinity. The ruins in this area are surrounded by a *prākāra* of dressed stone.

Kudakatuwannawa (Kudīkatuwanṇāva) (See PLATE XIV AND PLAN IV).—The remains of ancient buildings at the premises of the modern temple in Kudakatuwannawa in Katuwanna Korale in Kurunegala District were inspected. (Map ref. I 3/63). The results of these investigations appear elsewhere. (Vide *Paranavitana Felicitation Volume*, Gunasena & Co., Ltd., Colombo).

PUTTALAM DISTRICT

Aturupolayagama (Aturupolayāgama).—In an abandoned chena in the vicinity of Aturupolayagama, a village in Demala-hatpattuva in the Puttalam District (Map ref. 17/53), pieces of pottery, brickbats and stone pillars were found. One of the stone pillars lying prone on the ground contains an inscription on three of its sides, and on the other side figures of a crow, a dog and a fan. The letters exposed on the surface are badly weathered. The stone pillar was excavated from its buried position and rubbings of the inscription were taken.

Miyallawa (Miyallāva).—A site of a devale at Miyallawa, (Map ref. F 17/47) about 4 miles away from Aturupolayagama in Demala-hatpattuva, was inspected, but there were no remains of any old buildings. Insignia (*ābharāṇa*) of the God were kept on the branch of a tree under which it is supposed the *dēvāle* was in the past.

Kottukachchiya Sri Bodhi-rukkharamaya.—At this ancient site in Kottukachchiya village of Demala-hatpattuva in the Puttalam District (Map ref. F 22/9, 10) were fragments of old architectural members of buildings but the dagoba and the shrine room are of modern construction.

Koilandigama, Galandahena (Koyilāndigama Galāndahēna).—Galandahena, an abandoned chena covered by scrub tangled jungle in Koilandigama in Dema-hatpattuva in the Puttalam District (Map ref. F 22/4), is an extensive site where has stood several types of buildings. Remains of three ponds and of double platform type of buildings are seen. The site has been noted for further investigation.

Munikkan-kanda.—On the summit of a rocky ridge at Munikkan-kanda in Demala-hatpattuva of Puttalam District (Map. ref. F 22/12), is a pyramidal mound composed of rubble and carrying a large stone slab. Twenty five yards away at the bottom of this ridge, are the only other remains at the site. The mound is popularly taken to be the remains of a *stūpa*.

Mullegama vihara.—In Konkadawala vasama of Puttalam District (Map ref. F 17/55), is a modern construction at the foot of the Mullegama hill, About $\frac{1}{2}$ a mile away from the temple several caves with Brahmi inscriptions and the remains of two oblong mounds with stone pillars on them are to be seen. On a rock near the ruins is an inscription in Nagari character.

North-Central Province

ANURADHAPURA DISTRICT

Maha Akkare.—The estate of the same name in the village of Maha Akkara in Kalagam Palata in Anuradhapura District (Map ref. F 20/41), was re-visited on receipt of information to the effect that the Buddha image on the estate was to be removed from its present site. The alarm proved to be a false one. This statue which is in limestone stands on a lotus pedestal and is 6 feet 8 inches high and measures 2 feet 4 inches at the shoulders.

Maha Illuppalama.—The Maha Illuppallama Farm in Eppawala Korale of Anuradhapura District (Map ref. F 14/62) was re-visited in connection with an application for permission to construct a temporary preaching hall (*baṇa-maḍuva*) close to the *pīlimagē* which houses the marble Buddha statute there.

Irambakkulama.—The only ancient structure noticed at Irambakkulama in Kadawat Korale of Nuwaragam Palata East, Anuradhapura District (Map ref. C 24/21) is an image-house 18' × 15' with two rows of pillars those in one polished and in the other rough-cut. The pillars in the front row are each 6½ feet while in the other each pillar measures 7 feet in height. The building has a flight of three steps rising from a plain moonstone, with two 'inverted shield' type guardstones. To the South of the steps is a stone basin (*pāḍeni*) with mouldings.

Two statues are found at the site. One executed in limestone is well preserved but for the loss of its right hand. The other, of which only the middle portion of the body is preserved, measures 3 feet in its present state. A urinal stone and a water-closet-stone from a lavatory are found to the West of the image-house.

Nambakadavāva.—Nambakadavāva situated close to the ancient tank by the same name, off Herat Hammillewa is in Kunchuttu Korale of Anuradhapura District (Map ref. C 15/48). At the site is a pillar inscribed on all four sides. The writing on one side is very badly worn out. Close by are the remains of two buildings indicated by pillar stumps. Tiles, potsherds and brick-bats are found scattered here.

Hammillawetiya (Hammillavāṭiya).—The ancient site at Hammillawetiya in Kunchuttu Tulana West in Kunchuttu Korale of Anuradhapura District (Map ref. C 20/15, 16), was re-visited. The undergrowth was cleared in order to expose the ancient remains to view. Action is being taken to declare this site an Archæological Reserve. (See Plate XV).

Etpetiya-gala (Ātpāṭiyāgala).—A Brahmi inscription on a rock boulder at Etpetiya-gala in the Wilpattu National Park (Map ref. F 3/33), discovered by Mr. Malhamy, Game guard of the Wild Life Department was brought to our notice by Mr. Percy de Alwis, Game Ranger, Wilpattu Sanctuary who also rendered assistance for copying it. Close to the inscribed rock is a dagoba ransacked by treasure hunters. There are traces of a few other buildings at the site.

Uva Province

BADULLA DISTRICT

Yapamme vihara.—The shrine room, the dagoba and the temple of Yapamme vihara of Badulla District (Map ref. M 8/36), are modern constructions. While excavating the *vihāra* compound for a foundation to put up a new building, some brickwork had been exposed 2½ feet below the surface level. This site was inspected. It was difficult to understand the purpose of this brick masonry as the evidence has been destroyed in the haphazard digging.

Sabaragamuwa Province

RATNAPURA DISTRICT

Saṅkapāla vihara.—The jungle around Saṅkapāla vihara situated by the side of the main road from Pelmadulla to Ambalantota (Map ref. P 1/58), was inspected in order to ascertain what type of remains are found in it. There were no vestiges of any ancient occupation above the surface except brickbats, potsherds and pieces of flat tiles. Some remains of ancient monuments above the surface may have been destroyed by *chena* cultivation.

Potgul-vihara.—In Karangoda village of Palle-pattuva in Ratnapura District (Map ref. L 24/2), there are two cave shrines with drip-ledges but no inscriptions. One of them is referred to as the Purānavihāraya. At this shrine a recumbent Buddha statue 18 cubits long, and a statue of God Saman are to be seen. The cave walls are profusely painted with *pāla-peti* and *liya-vāl*. It is said that this was the original painting done during the time of Kirti Sri Rajasinha of Kandy, which, however is very doubtful.

KEGALLE DISTRICT

Tiyambarahena-Pattini Devale.—This devale situated in Tiyambarahena in the Kandu-atapattuva (Map ref. L 4/27), is fully described in the Bell's *Report on Antiquities in the Kegalla District* (1892-1904). The *devale* building is in a very poor state of preservation and the maintenance is retarded due to some ill-feeling between the Kapuralas.

Mallagala.—A rubbing was taken of an inscription reading from right to left, on a rock in front of a cave at Māllagala, an ancient site in the village of Diwala Udagama in Egodapota and Tanipperu Pattu of Galboda and Kinigoda Korale of Kegalla District (Map ref. I 24/51).

A very old dagoba on this site has been raised to the ground and a *bo*-tree is now grown at the spot.

Divala Pallegama (Divala Pallegama).—In a field at Divala Pallegama (same Ref. as for Mällagala), is a square pillar with tenon. Only about 1½ feet of it shows above the muddy ground of the field. (See reference under 'Inscriptions' at page G 79 of this Report).

Naranbedda (Nāranbādda).—Naranbedda in Deyala-dahamuna Korale, Kegalla District (Map ref. I 24/10), was visited. In the premises of the modern temple, fragments of architectural members of ancient buildings were seen. There is a stone pillar, on a coconut land, with the sun and moon incised on it.

According to Bell (Vide Bell's *Report on the Kegalla District*, p. 77) the remains at Narambedda are in a place called Kotangane. These are now included in Karandagas-tenna Estate belonging to Mr. R. V. Wijesena. (See reference under 'Inscriptions' at page G 79 of this Report).

Weragala (Vēragala).—At Weragala in the village of Dehimaduwa (Dehimaduva) in Egoda-pota and Tanipperu pattu, Kegalla District (Map ref. I 24/37) a rubbing was taken of a rock inscription incised rather haphazardly. (See reference under 'Inscriptions' at page G 79 of this Report).

EXPLORATION IN GAL-OYA VALLEY

A party of departmental men spent the month of August, 1962, in the Gal-oya Valley and produced results of considerable importance. This exploration was done concurrently with an excavation at Pudukunava which could not be satisfactorily completed owing to the adverse climatic conditions and the lack of water. The excavation yielded some data for the study of the 'āsanaghara'—a study the Archæological Department has undertaken recently. The jungles in the Gal-oya valley have been visited several times during the last fifteen years, and we have a general idea of the content of ancient monuments, specially the relics of the Sinhalese Kingdom there. The antiquities brought to light in this exploration are partly related to the earlier explorations undertaken in the locality. The sites visited in the valley this year are (1) Rajagala (2) Pudukunava hill (3) Namal-oya valley, and (4) Navgala. Some remains at Colony 39 and at Rahatgala were discovered. Rahatgala is also called Santhamalai (Sāntamalai). We were able to record a number of new inscriptions from Rajagala, Navgala and Pudukunava hill and see interesting pieces of sculpture and architectural fragments not noticed earlier. We may have to visit these places several times before all available evidence can be collected.

Rajagala

Rajagala known earlier as Rassahela is a long mountain range rising to 1039 feet above sea level with a precipitious southern face and a gradual incline on the northern side (Map ref. J 15/45). The northern slopes are picturesque with boulders of varying sizes and shapes scattered as if by some giant hand. Some boulders released from the parent rock mass in some distant geological epoch, have met way down the slopes checking each others' progress, and providing excellent natural shelters. The caves here have been walled up and the roofs painted. The name of the occupant or that of the donor occurs in inscriptions on the rock face.

The hill slope comes by stages to a wide area of flat land and finally to the plain. Edifices of varying shapes and dimensions have been put up on this slope. The entrances to these buildings usually are flanked with balustrades and Naga guardstones. The balustrades used here are rectilinear in outline. No moonstones were seen, but there ought to be some of them buried. Much research as well as extensive and well-planned excavations have to be undertaken in order to identify the numerous monuments, remains of which litter this slope. A small stream draining the valley, almost non-existent during the dry season, had been the only regular source of water for dwellers of this large monastery. Channels scooped out on granite slabs had been laid from the very spot where the water issues forth, down to the plain where two

large circular chiselled granite cisterns receive the water. The cisterns had been originally enclosed in a house which is connected to another large oblong building by a long passage. On the rock on the left of one of the cisterns is a large Brahmī inscription. On the right about 50 yards away on the same rock is a much larger Brahmī inscription. This inscription had been tampered with unwittingly by a zealous builder of a later date. Semi-circular cuts on this rock for the brickwork of a building have destroyed parts of this inscription.

A dry breached pond of fair dimensions partly paved had been the other reservoir perhaps for purposes other than drinking. In this locality is a large flat area retained by a thick rubble wall to make it appear more or less like a platform. On this platform are the remains of two small stupas and the gap between them is occupied by a building raised on wooden pillars housing a stone slab supported on granite props. This building is circular in plan. Midway between the stupas, on the inward face of the retaining wall is a slab inscription engraved on a rough surface. Besides the stupas and on the opposite side of the retaining wall is a paved path with one end at the entrance to the oblong building which is connected to the cisterns by a passage. The other end of the path is at the rear end of the platform and is connected to a flight of steps which goes down to another oblong building on a raised platform.

The entire area is roughly about 300 acres, and is largely covered by ruins. Only one Buddha image was found here; that too is half done, and is yet lying in the quarry. 22 cave inscriptions, 4 rock inscriptions and 1 slab inscription were estampaged.

Pulukunava

Pulukunava hill (Pulugunawamalai) is a low lying range 628 feet above sea level cut across by a plain $1\frac{1}{2}$ miles wide (Map ref. J 15/29). The slopes of this hill as usual are strewn with boulders which are hidden under the thick vegetation. There is a large number of caves prepared for occupation, enclosed with walls. These had drip-edges and inscriptions. In some of these inscriptions names of donors and in others the names of occupants are mentioned. In one the name of a vihara is mentioned. The southern slope of the hill was fully explored and the northern slope awaits further investigation. This mountain range has two peaks, the gap in between is occupied by the bed of a dry stream and at the source of it is an artificial pond partly paved. Around this pond on the flat land there were remains of several oblong buildings. A sculptured slab partly broken lies nearby. 15 cave inscriptions were estampaged from this hill.

This hill, mostly on the southern side descends by stages to an undulating country of scrub jungle. This area is occupied by several remains of ancient buildings at two levels which make more conspicuous the natural terraces of the foot of this hill. At the lower level an elliptical plan of a building occupied by two concentric circles of spur stones and two dry ponds adjacent to each other are the only remains of importance. The upper terrace is not high but contains the mound of a dagoba, several stone pillars, oblong mounds, a small dry pond on the hill slope, and a circular arrangement of spur stones enclosing a granite slab 14 feet 2 inches by 6 feet 2 inches. One of these oblong mounds standing just opposite the dagoba is raised from the ground by a masonry wall. The entrance is flanked by rectilinear balustrades and at the centre of it stands the torso of a statue covered up to the arm pit by the debris. All these remains had been enclosed by a *prākāra* of which only a few traces are left.

The elliptical building at the lower level and the circular building with the slab on the upper level were excavated partially in order to find evidence of the history and the evolution of this type of building. Clearing brought to light two sets of spur stones arranged in concentric rows. Slabs measuring 8 inches wide partly smoothed, were found planted vertically along some of the spur stones. These, however, did not rise above the level of the spur stones. The superstructure had been supported on wooden pillars and the data obtained is not sufficient to surmise the function of this building.

In the circular building site of the upper terrace were 24 spur stones arranged in a perfect circle. The spacing of these stones was regular—8 feet wide at the entrance and 5 feet apart elsewhere. On the eastern sector of the circle is a stone slab 14 feet 2 inches by 6 feet 4 inches supported on stone props 3 feet above ground level and slanting towards the middle of the building. A trial trench was opened up on the southern entrance commencing at the edge of the pond found in the lower terrace diverted at an angle to meet the right hand corner of the slab. The trench was continued right along the base of the slab outside the brick masonry wall built against the stone props. The debris on the masonry wall was also removed. A trench 2 to 4 feet wide and 1 to 3½ feet deep was opened up commencing from the northern entrance and continued along the outer edges of the spur stones towards the east. A final trench at right angles to the trench at the base of the stone slab was opened up cutting across the centre of the monument. Outside the spur stones on the southern and eastern entrances two granite slabs partly dressed, are laid one over the other in the fashion of steps, but this arrangement is not found in the North where only one stone slab is found at the entrance. A stepped up circular brickwork runs outside the spur stones. Below this is another brickwork which on the outer edge is rectangular on plan. The stone slabs at the southern entrance terminate at the spur stone of the entrance. But those found at the eastern entrance continue beyond the spur stones. The brick wall covering the stone props supporting the stone slab had cyma recta mouldings and appears to have been decorated with terracotta motifs, and knelling elephant figures. Examples were found in the debris around the stone slabs. At the right hand corner of the stone slab three dis-arranged stone slabs two feet long and 10 inches wide and a rough semi-circular stone slab are seen. This may have been a flight of steps. The excavation was conducted almost at the original base of the monument, and while cutting the trenches inside the circle it was found that earth mixed with brickbats and rubble had been well rammed in. The evidence gathered shows that this was an open stepped up building on wooden pillars supporting a domical roof. The wooden pillars were protected from weather by a half brick wall (See Plate XVI).

Namal-oya

Namal-oya is situated 4 miles north of Inginiyagala. In the valley of this oya is a forested site containing a small stupa in ruin, several stone pillars and a stone slab measuring 4 feet by 2 feet bearing an inscription was discovered. These remains are locally known as Kappangamuyāye Talave-vihāra. The remains concentrated in a restricted area surrounded by a dry laid parapet wall, have not been tampered with by treasure hunters. It is proposed to undertake a partial excavation early next year at this site since this area would be submerged after the completion of the Namal-oya bund.

Colony 39

In an allotment of the Colony No. 39 in Galoya Valley there are several mounds, stone pillar stumps, displaced spur stones, a large stone slab 10 feet by 6 feet and three stone canopies (*chatragal*) in good state of preservation were found here. The remains appear to have suffered considerably at the hands of the colonists.

Rahatgala

Rahatgala now known locally as Santhamalai is a place containing very interesting remains of the double platform type of building. These appear to be very archaic and are the only examples of this type so far come across in this region. The site has been encroached upon and several permanent and semi-permanent structures have been put up at and around the ruins thus causing much damage (See Plate XVII).

EPIGRAPHY

Since no Epigraphical summary was appended to the *Archaeological Survey of Ceylon, Administration Report, 1961-1962*, we give here an appendix containing inscriptions collected from 1st January 1961-30th September, 1961, in addition to those collected within the period covered in this report, i.e., 1st October, 1961-30th September, 1962.

The inscriptions of the first period consist of two fragments of *Attāni* grants, 6 Brahmi inscriptions ; 3 on caves and 3 on rock.

A total of 72 inscriptions was copied during the financial year 1961-1962. These were 11 pillar inscriptions, 20 rock inscriptions, 7 slab inscriptions, 1 on a stepping stone (*saṅḍakaḍa-pahaṇa* or moonstone) and 33 cave inscriptions (See appendix). Besides, several masons' marks were recorded from the moulded base of the dagoba of the *vaṭaḍāge* of Rajangane.

Some of the inscriptions copied during the year are of special significance. Among these is the rock inscription at *Vēragala-vihāra*, in *Dehimaduwa* of *Ambulugala vasama*, near *Utuvankanda* in *Kegalla District*, discovered on July 12, 1962. This inscription is dated in the reign of *Kassapa I* of *Sigiriya* (A. D. 477-495) and it contains the much discussed word *veherala* in a statement referring to the manumission of a temple slave. Hitherto there was a blank between the pre-Christian or early Christian Brahmi inscriptions and inscriptions of the 9th century in this district. Theories had been propounded to the effect that the early Aryan settlers of the district had completely deserted their first home in the Island and migrated northwards to the dry areas of the north where they were able to cultivate their fields better with the water from the tanks. The record discovered clearly shows that the district was inhabited in the fifth century and that the monastic institution at *Vēragala* (*Vehera-gala*) existed at the time.

Since *BELL* made eye-copies of inscriptions in *Kegalla District*, very little has been possible by way of collecting ancient records in this region. It was with the view of checking an inscription read from right to left that the *Archaeological Commissioner* visited the village of *Diwala* on July 11, 1962. In addition to an inscription which resembles *BELL'S* text on page 70 of his *Kegalla Report* (1892), another cave inscription was found close by. The hill with rocks containing caves some of which contain inscriptions, is now used as a hermitage by Buddhist monks, and the caves have been provided with walls. It is possible that some inscriptions were covered in the process of modernization.

At *Diwala Pallegama* (*Dīvela Pallegama*), a pillar with a capital, and signs on one side resembling those of immunity-grant pillars stand in a paddy field. According to the villagers about five feet of the pillar is buried and some of them say that the pillar is inscribed.

On July 12th, the village of *Naranbedda* was visited in order to trace the rock inscription of a king by the name of *Parakramabahu* which is recorded by *BELL* at page 77 of his *Report*. The available information was that this inscription was destroyed in the process of building a culvert for the road which runs through the village.

On July 13th, 1962, rubbings were taken of a Brahmi inscription from a rock-cave on a hill close to the *Vegiriya dēvālē* in *Udunuwara*. The record was hitherto known only from eye-copies since the present position of the inscription due to the shifting of the boulders makes the taking of rubbings a very difficult and precarious task. The *Collector of Inscriptions*, *Mr. T. K. Jayasundera*, displayed a great deal of courage and enthusiasm here and heedless of the dangers involved he accomplished his task of taking rubbings of the greater part of the inscription. The remainder required scaffoldings and was left for the next circuit.

The inclement weather thwarted the efforts of *Mr. Jayasundera* for taking rubbings of the large inscription of *Parakramabahu VI* (A. D. 1415-1467) on a rock in front of the *dēvālē*. The work had to be abandoned as a continuous heavy shower fell after the paper had been beaten down on the inscription and the ink partly applied. This though only a fraction of the hazards of the life of a collector of inscriptions certainly is enough to demonstrate that the making of rubbings of inscriptions in a country like Ceylon is no easy business.

A number of immunity grants were copied or re-copied during the year. Of these mention should be made of one from Aturupolayagama in Kirimetiypattuwa of Puttalam District and another from Hammillawetiya in Kunchuttu-Korale of Anuradhapura District, since they are dated in regnal years which lead to identification.

A good collection of inscriptions was also made in the Gal-oya valley (see under "Exploration").

First proofs of Vol. V, part 2 of *Epigraphia Zeylanica* were corrected before the end of the Financial Year 1961-62. This part consisting of about 90 pages and 30 plates contains the following papers:—

- No. 16 A Revised Edition of the Badulla (Horabora) Pillar Inscription—by S. Paranavitana.
- No. 17 A Slab Inscription of Nissamkamalla at Polonnaru, wrongly attributed to Vijayabahu II—By S. Paranavitana.
- No. 18 Brahmi Inscriptions in Caves at Mihintale—By S. Paranavitana.
- No. 19 Brahmi Inscriptions in Caves at three sites in the Vavuniya District—By S. Paranavitana.
- No. 20 Gallena-Vihara Inscriptions—By S. Paranavitana.
- No. 21 Kalkulam Rock-Inscription of the 10th year of Sirisangabo—By S. Paranavitana.
- No. 22 An Inscription of Nissamkamalla on a Pillar near the Rankot-Vehera at Polonnaru—By S. Paranavitana.
- No. 23 Kirinda Pillar Inscription of Apa Mahinda—By C. E. Godakumbura.
- No. 24 Tamaravava Pillar Inscription—By C. E. Godakumbura.
- No. 25 Two Pillar Inscriptions from Dorabawila—By C. E. Godakumbura.
I—Decree of Mahapa Dapul (A. D. 918)
II—Decree of Mahapa Uda (A. D. 924)
- No. 26 Polonnaruva Slab Inscription of A. D. 1105—By C. E. Godakumbura.

CHEMICAL TREATMENT OF ANTIQUITIES

THE following description of the work done by the chemical section of this department is based on a draft report supplied by Mr. Roland Silva, Assistant Commissioner (Architect) who was in charge of this work till the Assistant Commissioner (Chemist) returned to the island in August, 1962.

Two lots of punched marked *purāṇa* coins, one of 17 and another of 23, with coins of weight ranging between 1.918 grams. and 2.655 grams. acquired from Mr. Vijaya M. Punchinilame of Boyawalana, Kappitiwalana, were cleaned, weighed and catalogued. These coins had already been removed from their place of find when Mr. Punchinilame came into possession of them. The story of the find as related by Mr. Punchinilame is as follows:—

"Some time before 10.2.61 some children were playing on the rock surface of the land of *golu* Ukkubanda (Ukkubanda the mute) in the 'colony' at Tennekon-gama in Devamedihatpattuwa of Kurunegala District. One of the children was disturbing with a pointed piece of iron a thin layer of earth which had deposited on the rock, when these coins came to light".

The place of find is said to be about 400 yards from the inscription of a 'Gamani Aba Raja' on a cave at Maligala Vihara.

An encrusted copper coin from the Tank at Sigiriya was also cleaned and catalogued.

The following objects were cleaned and sent to the Anuradhapura Museum :—

- (i) One box containing potsherds including glazed ones, from trial pits dug by Dr. S. Kaplan of Ohio University, U. S. A. in mid-April, 1957 at Mantai.
- (ii) One hundred and three varieties of potsherds recovered from the ornamental gateway at Yapahuwa in 1961.
- (iii) A bronze lamp, a copper basin, a copper bowl, various types of ancient terra-cotta pipes from the Gal-o-ya valley.
- (iv) Potsherds and pieces of human bone from the burial urns at Pomparippu excavated in 1956.
- (v) Various samples of ancient bricks from different sites in Ceylon, hitherto kept at the laboratory as specimens.

Field Work

At Lankatilaka Vihara (vide *A. S. C., A. R.* 1960-61, p. G 29) a large area of painted plaster on the south wall of the *vihara* was loose and there was a gap of about 1/8 of an inch between the wall and the 1 inch plaster. The situation worsened when a chunk of the plaster about 4'6" x 9" got detached. The loose plaster was first supported with a framework of timber lined with pads of cotton-wool. At approximately 18" intervals, both horizontally and vertically tiny apertures were made on the plaster, avoiding the paintings as far as possible. Vinyl Acetate solution was injected so as to fill the gap between the plaster and the wall. The necessity for allowing time for the chemicals to dry up after every few injections made it a slow job, while owing to the large area and the antiquity of the paintings it required delicate handling.

At the ancient Kelaniya Vihara similar work was done on a patch of plaster roughly 2 feet square.

The frescoes of the Ambulugala Vihara were treated chemically on a temporary basis before the conservation of the timber structure.

* * *

Mr. R. H. de Silva, the Assistant Commissioner (Chemist) of this Department returned to the island in August 1962 after the completion of studies at the Oxford University.

He attended the Committee of Scientific Laboratories in Spain held under the aegis of the International Council of Museums in October 1961 and there was elected to the sub-committee appointed to report on the action of hot and humid climate on cultural remains.

Mr. de Silva has been conferred the D. Phil. by the University of Oxford on a thesis entitled *The evolution of the technique of Sinhalese wall painting; a study employing museum laboratory techniques.*

C. E. GODAKUMBURA,
Archaeological Commissioner.

Office of the Archaeological Survey,
Colombo 7, Thursday, March 14, 1963.

APPENDIX I

Inscriptions copied from 1st January 1961 to 30th September, 1961

RUBBINGS OF INSCRIPTIONS TAKEN BY THE COLLECTOR OF INSCRIPTIONS

No.	Date of Find	Place of Inscriptions with reference to 1 inch mile map	Date	King	Language and Script	Where Inscribed	Remarks
1	10.4.62	Ambagahawewa (C 24/61, 62) Pahalawewe Tulana, Nuwaragampalata East, N. C. P.	10th century A. D.	—	Sinhalese	Pillar	Inscribed on four sides. Lower portion of pillar. Figures of dog, erow incised
2	Do.	do.	do.	—	do.	do.	Figures of dog, erow incised. Portion of beginning broken. Four sides
3	11.4.61	Tennekongama (T 3/59). On a rock in ancient temple site, Dewameddhatpattuwa, Kurunegala District	Early Christian Era	Gamini Aba	Brahmi	Rock	Mentions donation of King Gamini Aba
4	Do.	do.	do.	—	do.	do.	—
5	21.4.61	Medaganoya (L 25/63). On rock near ancient Rajamahavihara—Kadawata and Medakorale, Ratnapura District	do.	—	do.	do.	—
6	16.7.61	Budugala, Kurugala Mukalana (M 21/31)	B. C.	—	do.	Cave	—
7	22.7.61	Pollamurē, Handagiriya (M 21/51) Kadawata and Medakorale, Balangoda, Ratnapura District	do.	—	do.	do.	—
8	23.7.61	Yatimalakaduwa, Handagiriya (M 21/51) Kadawata and Medakorale, Balangoda, Ratnapura District	do.	—	do.	do.	Very much wasted

APPENDIX II

Inscriptions copied from 1st October, 1961 to 30th September, 1962

RUBBINGS OF INSCRIPTIONS TAKEN BY COLLECTOR OF INSCRIPTIONS

No.	Date of Find	Place of Inscriptions with reference to 1 inch nalle map	Date	King	Language and Script	Where Inscribed	Remarks
1	8.10.61	Amparai— $\frac{1}{2}$ mile east of 40th milepost on Amparai-Batticaloa Road, Samman-turai Pattu, Batticaloa District	10th century A. D.	—	Sinhalese	Pillar	—
2	9.10.61	Rajagala, North of bowl-shaped rock cisterns (J 15/45) Maumunai Pattu, Batticaloa District	2nd B. C.	Lasjatissa	Brahmi	Rock	Two lines
3	9.10.61	Do.	4th B. C.	Buddhadāsa	do.	do.	Larger inscription
4	5. 2. 62	Pavakulama Stage 3, near school, (C. 19/35, 36, 43, 44) Vavuniya South, Sinhalese Division	10th century A. D.	—	Sinhalese	Slab	Inscribed on two sides. Too worn to be read
5	8.3.62	Kahambiliyawa, Kawadulla Scheme (G. 12/62, 63) Tamankaduwa	12th century A. D.	Sri Vikrama Bahu	do.	do.	—
6	13.3.62	Endergala, near Pelwehera, Wagapanaha Palleseyapattu, Dambulla, Matale North (1)	Pre-Christian	—	Brahmi	Cave	—
7	Do.	do. (2)	do.	—	do.	do.	—
8	Do.	do. (3)	do.	—	do.	do.	—
9	Do.	do. (4)	do.	—	do.	do.	—
10	Do.	do. (5)	do.	—	do.	do.	Reads from right to left
11	Do.	do. (6)	do.	—	do.	do.	—
12	14.3.62	Wegodapola, Madinola, Udugoda Palleseyapattu, Matale North	do.	—	do.	do.	Eye copy only
13	16.3.62	Menikdens A. S. Reserve (I 5/37, 35), Palleseyapattu, Matale North	10th century A. D.	—	Sinhalese	Pillar	Inscribed on all four sides. Worn out and illegible
14	18.3.62	In a land near Railway Station, Anuradhapura	do.	—	do.	do.	—
15	5.6.62	Padaviya, Siva devala No. 3, West of Moat	11th century A. D.	—	Tamil	Slab	—
16	6.6.62	Padaviya, Siva devala No. 1, South of foundation	do.	—	do.	—	One line

APPENDIX II—(contd.)

No.	Date of Find	Place of Inscriptions with reference to 1 inch mile map	Date	King	Language and Script	Where Inscribed	Remarks
17	6. 6. 62	Padaviya, Siva devala, Upper moulding on West side (1) and (2)*	10th century A. D.	—	Tamil	—	One line in two pieces
18	Do.	Padaviya, Siva devala, Upper moulding on West side (4)	do.	—	do.	—	Two lines
19	Do.	do. (5)	do.	—	do.	—	One line
20	Do.	Padaviya, Sivadevala, Above foundation on West side	do.	—	do.	—	Three lines
21	21. 6. 62	Panduvasnuvara, Rajamaha Vihara West gate (1)	10th century A. D.	—	Sinhalese	Pillar	Four sides. Fan, crescent moon, bowl, weapon, crow, dog incised
22	22. 6. 62	do. (2)	do.	—	do.	do.	Four sides. Fan, crescent moon incised
23	23. 6. 62	do. near <i>Pansala</i> (3)	do.	—	do.	do.	On fourth side, moon, sun, fan, crow, dog incised
24	11. 7. 62	Mallagala, Divala (I 24/51), Galboda and Kinigoda Korale, Kegalle District (1)	Pre-christian	—	Brahmi	Cave	Below drip-ledge
25	Do.	do. (2)	do.	—	do.	Rock	On rock opposite cave
26	12. 7. 62	Weragala Viharaya, Dehimaduwa (I 24/37) Galboda and Kinigoda Korale, Kegalle District	5th century A. D.	Kasyapa I	Later Brahmi	do.	On flat rock opposite Image-house
27	13. 7. 62	Wegriya. On a rock to the south of devala Medapalata Korale, Kandy District	Pre-christian	—	Brahmi	do.	Part of inscription at its beginning not recorded
28	17. 7. 62	Aturupalayagama (F 17/53) Kiri-metiya Pattuwa, Puttalam District	10th century A. D.	Sirisangabo	Sinhalese	Pillar	Crow and dog incised on two sides. Upper part of pillar broken
29	24. 7. 62	Panduvasnuvara, Rajamaha Viharaya, near Library (4)	do.	—	do.	do.	Four sides. Dog, crow, weapon, fan incised
30	Do.	do. (5)	do.	—	do.	do.	On the first side a scroll pattern and on the fourth a fan incised
31	29. 7. 62	Hammillawetiya. Near school (C20/15, 16) Kunchuttu Korale West, Anuradhapura District	do.	—	Sinhalese	Pillar	Upper portion of pillar broken

32	10.8.62	..	Rajagala, South-west of the bowl-shaped rock cisterns on rock surface (J 15/4), Mannunai pattu, Batticaloa District (3)	1st to 4th century A. D.	—	..	Brahmi	..	Rock	..	—
33	16.8.62	..	Rajagala, Mannunai pattu, Batticaloa District (1/8)	Pre-christian	—	..	do.	..	Cave	..	—
34	Do.	..	ditto, (2/8)	do.	—	..	do.	..	do.	..	—
35	18.8.62	..	Pulukunavakanda. (J 15/21, 29) Eruvil Porativu and Mannunai Pattu, Batticaloa District (1)	do.	—	..	do.	..	do.	..	—
36	Do.	..	do. (2)	do.	—	..	do.	..	do.	..	—
37	Do.	..	do. (3)	do.	—	..	do.	..	do.	..	—
38	Do.	..	do. (4)	do.	—	..	do.	..	do.	..	—
39	19.8.62	..	do. (5)	do.	—	..	do.	..	do.	..	—
40	Do.	..	do. (6)	do.	—	..	do.	..	do.	..	—
41	Do.	..	do. (7)	do.	—	..	do.	..	do.	..	—
42	20.8.62	..	Rajagala, South-west of bowl-shaped rock cisterns. On rock surface (J 15/45) Mannunai pattu Batticaloa District (2)	1st to 4th century A. D.	—	..	do.	..	Rock	..	—
43	Do.	..	do. (4)	do.	—	..	do.	..	do.	..	—
44	Do.	..	do. (5)	do.	—	..	do.	..	do.	..	—
45	Do.	..	do. (6)	do.	—	..	do.	..	do.	..	—
46	21.8.62	..	do. (7)	1st century B.C.	—	..	do.	..	do.	..	Length 31 ft. Breadth 9 ins.
47	Do.	..	do. (8)	4th century A. D.	—	..	do.	..	do.	..	King Lanjatisa mentioned. Length 8 ft. Breadth 2½ ft.
48	Do.	..	do. (9)	1st century B.C.	—	..	do.	..	do.	..	Length 17 ft. Breadth 3 ft.
49	22.8.62	..	Pulukunavakanda (J 15/21, 29) Eruvil Porativu, Mannunai pattu, Batticaloa District (8)	Pre-christian	—	..	do.	..	Cave	..	—
50	Do.	..	do. (9)	do.	—	..	do.	..	do.	..	—
51	Do.	..	do. (10)	do.	—	..	do.	..	do.	..	—
52	24.8.62	..	do. (11)	do.	—	..	do.	..	do.	..	Eye copy taken
53	25.8.62	..	do. (12)	do.	—	..	do.	..	do.	..	do.
54	Do.	..	do. (13)	do.	—	..	do.	..	do.	..	do.

*A stone which probably carried an inscription is lost.

Appendix II—(contd.)

No.	Date of Find	Place of Inscriptions with reference to 1 inch mile map	Date	King	Language and Script	Where Inscribed	Length ft.	Breadth ft.	Remarks
55	26.8.62	Newgala, Mallañchela (M 10/44) (1) Mahavedirata Korale, Badulla District	2nd to 5th century A. D.	—	Brahmi	Rock	6½		
56	Do.	do. (2)	Pre-Christian	—	do.	Cave			
57	Do.	do. (3)	do.	—	do.	do.			
58	Do.	Namaloye, Keppangamuyāva Talangamu vehera, Niūgala Korale, Badulla District	10th century A. D.	—	Sinhalese	Slab			Two sides inscribed, Inscription very worn
59	27.8.62	Rajagala, South-west of the bowl-shaped rock cisterns. On rock surface, (J 15/45) Mammunaipattu, Batticaloa District(1)	1st to 4th century A. D.	—	Brahmi	Rock			
60	Do.	Rajagala, (J 15/45) Mammunaipattu Batticaloa District (1/1)	Pre-Christian	—	do.	Cave			
61	Do.	do. (2/1)	do.	—	do.	do.			
62	28.8.62	do. (2)	do.	—	do.	do.			
63	Do.	do. (3)	do.	—	do.	do.			
64	Do.	do. (4)	do.	—	do.	do.			
65	Do.	do. (1/5)	do.	—	do.	do.			
66	Do.	do. (2/5)	do.	—	do.	do.			
67	Do.	do. (6)	do.	—	do.	do.			
68	Do.	do. (7)	do.	—	do.	do.			
69	29.8.62	Rajagala, South-west of bowl shaped rock cisterns. On rock surface, (J 15/45) Mammunaipattu, Batticaloa District (10)	1st to 4th century A. D.	—	do.	do.			
70	Do.	do. (11)	do.	—	do.	do.			
71	Do.	Rajagala, On stone work near dagoba (J 15/45) Mammunaipattu, Batticaloa District	10th century A. D.	—	Sinhalese	Slab			
72	Do.	do. On rock surface behind Buddha statue	Pre-Christian	—	Brahmi	Rock			
73	31.8.62	do. Now in Amparai Museum	1st to 4th century A. D.	—	do.	Slab			

74	.. 31.8.62	.. Rajagala, Now in Amparai Museum	.. 10th century .. A. D.	—	.. Sinhalese ..	do. ..	Two sides inscribed
75	.. Do.	.. do.	.. do.	—	.. do.	do. ..	Three sides inscribed
76	.. 16.9.62	.. Atapitiyagala, Vilpattu	.. 1st to 4th cen- tury A. D.	—	.. Brahmi ..	Rock ..	—
77	.. 18.9.62	.. Nambakadawewa (C 15/48) Kunchuttu Tulane East, Anuradhapura District	.. 10th century .. A. D.	—	.. Sinhalese ..	Pillar ..	—
78	.. 21.9.62	.. Anuradhapura, Raṅsimalaka, (South of Ruvanvāli sgya)	.. 1st to 4th cen- tury A. D.	—	.. Brahmi ..	Moonstone	—
79	.. June, 1962	.. Buddhannehela Pansala	.. 10th century .. A. D.	—	.. Sinhalese ..	Pillar ..	Lower portion of a pillar. Three lines, crow, dog incised

APPENDIX III

Inscriptions re-copied in 1962

No.	Place	Language and script	Where inscribed
1	Dorabawila	Sinhalese	Pillar
2	Dorabawila	Sinhalese	Pillar
3	Padaviya, Siva devale	Tamil	Slab
4	Rajagala	Sinhalese	Cave rock
5	Mihintale	Brahmi	Rock
6	Toluvila, Anuradhapura	Sinhalese	Slab
7	Wewalketiya	Sinhalese	Slab
8	Inginiwetiya	Sinhalese	Pillar
9	Medirigiriya	Sinhalese	Pillar
10	Medirigiriya	Sinhalese	Pillar
11	Miungunu Vehera, Puḷukuṇāva kanda	Brahmi	Cave
12	Panawitiya, a carved pillar	—	—
13	Panawitiya, carvings from pillars from Ambalama	—	—

APPENDIX IV

List of sites selected in 1962 for acquisition

Province	District	Village	Monument
North-Central	Anuradhapura	Anuradhapura	Lands adjoining Kuttam-pokuna
North-Western	Kurunegala	Kuda Katuwannawa	A portion of Katuwannawa temple land

List of sites selected in 1962 to be declared as Archaeological Reserves

North-Central	Anuradhapura	Hammillawetiya	Ancient site at Hammilla-wetiya
North-Western	Kurunegala	Konwewa	Mahagalkadawala rock caves
Southern	Hambantota	Deuranvehera	Kotakumbukka

List of sites declared Protected in 1962

Province	District	Monument	Plan	Date and No. of Gazette
North-Western	Kurunegala	Dambadeniya Vijaya-sundararamaya	T. P. 103,367	March 9, 1962 No. 12,977

List of sites for the Protection of which preliminary action was taken in 1962

Province	District	Village	Monument
Central	Matale	Talgahagoda	Rajamaha Vihara
Southern	Hambantota	Ambalantota	Ancient Buddha statue at Girihaṇḍu Vihāraya

